

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΑΔΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΚΑΤΟ ΕΒΔΟΜΟ - ΔΕΚΑΤΟ ΟΓΔΩΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΠΟΝΤΙΩΝ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΗΗΝΟΙ.."
ΑΘΗΝΑ ΙΑΝΟΥΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1946

17-18

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ξ. Ξενίτας Γιά τήν έπιβίωση τών παραδόσεών μας σελ. 401

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Ίωάν. Μπράβος	'Αμιός έλευθέρα	> 404
Ι. Σ.	Χρονικά Κοιτώνων	> 405
'Ανανίας Νικολαΐδης	Κορόνιξα ή Κορόξενα	> 414
'Αθ. Ν. Μπαλάνος	Πόντιοι σέ έθνικούς άγώνες	> 418
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνης)	Γεωγραφικών και Ιστορικών λεξικών έπαρχ. Χαλδίας	> 418

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

(Δ.Κ.Π.) Σταυριώτης	Δίστιχα περιοχής Σταυρι	> 421
Ι. Τ. Παμπούκης	Νοιώτικο Παραμύθι	> 424
Γ. Ζερζελίδης	Γ'ς εϋδίας	> 429
Ι. 'Αβραμάντης	Παραδόσεις Τσίτες	> 431
Δάξ. Παναγιωτίδης	'Ανέκδοτο Καυκάσου	> 431
Π. Μελανοφρύδης	'Ανέκδοτα Χαλδίας και Δορουλλίου	> 432
Γ. Κανδηλάπτης (Κάνης)	> Ματσούκας	> 433
Γ. Ζερζελίδης	Ποντιακή Μουσική	> 434
Ξ. Ξενίτας		

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Π. Μελανοφρύδης Γ' άσπρα κατηβάζ'νε άστρα > 435

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Γραμματεία Συλλόγου «Αργοναῦται-Κομνηνοί»	Λογοδοσία και άρχαιρεσίοι του Συλλόγου	> 440
Εϋξείνος Λέσχη	Περίληψις Λογοδοσίας και άρχαιρεσιών της	> 440
Σύνταξη	Δράση του Ποντιακού Σωματείου «Πρόδος»	> 442
Γρ. Τηλικίδης	'Ερμηνείες και παρερμηνείες	> 443
Σύνταξη	Μιά διάλεξη γιά παιδικές κατασκηνώσεις	> 444
Διεύθυνση	Φιλολογικό μνημόσυνο του Γ. Χατζηιδάκι	> 446
Μαρίκα Σουρμελή-Κατσάνεβα	Ποντιακή βραδιά	> 446
Διεύθυνση	Διάλεξη—συναυλία ποντιακών δημοτικών τραγουδιών	> 446
Γ. Θ. Κανδηλάπτης	Γερβάσιος Σουρμελίδης	> 446
Ξένος Ξενίτας	'Αθανάσιος Ν. Μπαλάνος	> 447
'Ενας συμπολεμιστής του	Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος	> 448
Διεύθυνση	Δωρεές στο Σύλλογό μας	> 448

ΕΙΚΟΝΕΣ

—'Η συνοικία 'Αγ. Νικολάου (Κοιτώνων) και μέρος της συνοικίας 'Αγ. Γεωργίου	> 409
—'Ομάδα κοριτσιών σέ κατασκήνωση στο Ρωσοχώρι	> 443
—'Αθανάσιος Ν. Μπαλάνος	> 447
—Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος	> 448

Προφορά τών συμβατικών του ποντιακού κειμένου, βλέπε στα προηγούμενα τεύχη, στην ίδια θέση.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΗΗΝΟΙ,,

ΧΡΟΝΟΣ Β' ΤΕΥΧΟΣ 17-18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ ΚΑΙ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1946
ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.193

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ
Τ Α Μ Ι Α Σ
ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
έπευθύνονται στο Διευθυντή του περιοδικού, Μενάνδρου 4, 'Αθήνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΧ. 1000

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ ΜΑΣ

Τά άντικείμενα που μάς άπασχόλησαν στο άρθρο τό δημοσιευμένο στο προηγούμενο μας τεύχος, στην ίδια θέση και με την ίδια έπικεφαλίδα, ζητούν την αναλυτικότερή τους έπισκόπηση. Τό αίτημα, άνακινημένο από μερικούς «είδóτας», άποτελεί κοινή ύποσυνειδητη άπαντοχή και όλων τών άναγνωστών μας.

Ι. 'Αρχίζομε από τά τραγούδια μας.

Γίνεται καμιά έργασία γιά τή συστηματική τους διδασκαλία; 'Απολύτως καμιά. Και ύπάρχει ό κίνδυνος όχι μόνο νά καταντήσουν καντάδες—καθώς έρχισε κιόλας νά γίνεται αυτό, ως ένα περιορισμένο σημείο—παρά νά ξεχαστούν και πολλά. Και, τό κυριότερο, με την παράλειψη αυτή, νά άγνοοῦνται, όπως και οι χοροί μας, από πολλούς συμπατριώτες μας, που είναι σκόρπιοι στις μεγαλουπόλεις, και νά περιφρονούνται ακόμα. Δέ λέμε και προπαντός δέ γράφομε ύπερβολές. 'Εχομε, δυστυχώς, άμεση αντίληψη παρόμοιων κρουσμάτων άρχοντοχωριατισμοῦ. 'Ο σκοπός μας δέν είναι νά θίξομε ή νά κακίσομε κανένα. 'Η εϋθύνη γιά τήν κατάσταση αυτή βαρύνει και μάς. Γι' αυτό και λέμε νά κινηθοῦμε, γιά νά τήν έλαττώσομε όσο μπορούμε.

'Εχομε τραγούδια πολλά, με ξεχωριστές τό καθένα μελωδίες, σε ποι κίλιες ρυθμών και χρωματισμών. Σε παραπάνω από 300 τά ύπολογίζω—χώρια οι τοπικές παραλλαγές τους.

Και όμως στα συνηθισμένα ξεφανώματα τών συμπατριωτών μας και στις ραδιοφωνικές έκπομπές δέν άκούονται περισσότερα από 15—20 τραγούδια.

'Ο Σύλλογος Δημοτικών Τραγουδιών, που συστήθηκε στα 1930 με πρωτοβουλία του 'Ελληνιστή Hubert Perron, καθηγητή τότε της Φωνητικής στη Σορβόνη και διευθυντή του Μουσείου του Λόγου στο Παρίσι, φωνογράφησε 104 Ποντιακά τραγούδια¹⁾. Δυστυχώς πολύ λίγοι δίσκοι έχουνε δοθεί στην κυκλοφορία. Και αυτό δυσεύρετο.

Με την Ποντιακή Μουσική έχουν άσχοληθεί ως τώρα, άπ' όσα ξερομε, και ό Μπαχτίκος, ό Ψάχος, ό Τρ. Γεωργιάδης, ό Στ. Κουτσογιαννόπουλος, ή Μέλπω Μερλιέ, ό Γ. Κουρέυς, ό Σ. Καράς, ό Δ. Κουτσογιαννόπουλος, ό Ξ. 'Ακογλους. Κ' έχουνε συνάξει και καταγράψει σε βυζαντινή ή εύρωπαϊκή παρασημαντική πολλά τραγούδια, που τάχουν άλλα δημοσιευμένα και άλλα άδημοσίευτα.

Διαπιστώνεται άπ' όλ' αυτά πως έχουνε πλοῦτο αξιόλογο από λαϊκά τραγούδια, που τ' άγνοοῦμε και στερούμαστε τήν αισθητική συγκίνηση που θά μπορούσαν νά μάς χαρίσουν.

Κ' έπειτα άπ' αυτά και από τάλλα δημοτικά τραγούδια «πάσης έλληνικής γής» θ' άρυστει στοιχειά, που θά τά χρησιμοποιήσει γιά ύπόβαθρο ό φωτι-

1) Βλ. Μέλπω Μερλιέ, 'Η Μουσική Λογογραφία στην 'Ελλάδα, 'Αθήνα 1935, σ. 12 και 27—31.

σμένος μελλοντικός Έλληνας μουσουργός, που θα φιλοδοξήσει να πραγματοποιήσει δημιουργίες πράγματι έθνικες, απαλλαγμένες από κάθε «όθνεϊα» και παρέισακτα κατασκευάσματα.

II. Οί χοροί μας.

Τί έργασία γίνεται για την έπισημανση—τό ξεχώρισμα με τις όνομασίες και τις παραλλαγές—και τη μεθοδική, αναλυτική, με τὰ βήματα και τις διάφορες φιγούρες διδασκαλία όλων τών Ποντιακών χωρών; 'Απολύτως καμία.

Οί ώραϊοι, έλληνόπρεποι, γραφικότατοι χοροί μας, διατηρούνται ακόμα, εύτυχώς, άνάμεσα στο λαό μας. Προπαντός εκεί, όπου υπάρχουν παραμένουν οί πληθυσμοί μας, στα χωριά και στους συνοικισμούς τών πόλεων. Όμως άρχισε κίόλας και σημειώνεται τό φαινόμενο να χορεύονται κυρίως και συχνότερα οί πιό συνηθισμένοι χοροί μας, τό τ'ίκ' και τ'ό μά λ'. Οί άλλοι, οί πιό ζωηροί, οί πιό θεαματικοί και λεβέντικοι, ή σέρρα, ή πιπιλομάταινα, ή κότσαρη κλπ., με τις διάφορες παραλλαγές τους, σπάνια χορεύονται. Και όσο περνάει ό καιρός, παίρνει μαζί του στόν καιάδα της λήθης και κάτι από τη σφραγίδα που έγγυάται την άκεραιότητα και τη γνησιότητά τους. Χωρίς καμιά όργανωμένη φροντίδα είναι φυσικό, με τόν καιρό, να παραμεληθούν, και σιγά σιγά οί ντόπιοι και πρό παντός οί εύρωπαϊκοί χοροί, με τόν αθεράπευτο ακόμα πηθικισμό μας, να τούς έπισκιάσουν και να τούς κατοδικάσουν σε άχρηστεία τέλεια. Έίτε τό θέλομε είτε όχι, αυτό γίνεται και θά γίνεται, ένόσω δέ λαβαίνονται μέτρα περισταλτικά του κακού, που άγγίζει τὰ όρια σοβαρής ζημίας έθνικης.

III. Οί τοπικές μας ένδυμασίες.

Έίται γνωστές οί συνθήκες κάτω από τις όποιες έχουν έκπατριστεί οί πληθυσμοί μας. Έφυγαν με τ' άπαραίτητά τους και με τη ζωή τους. Έλάχιστες, σχετικά με τόν πληθυσμό, άντρικές και γυναικείες τοπικές φο-

ρεσιές έχουν περισωθει ώς τις νέες, έδώ, έστίες τους. Και άπ' αυτές, άρκετές έχουνε πουληθει για να σώσουνε ψυχές στο διάστημα της κατοχής, και ίδίως κατά τό μαύρο χείμωνα του 1941—42.

'Υπάρχουν έδώ ράφτες—τ'ερζήδες—που μπορούν να ράψουν άντρικές φορισιές, όπου δέν θά έχουν ώστόσο όλη τη γνησιότητα της ποντιακής τους προέλευσης. Όμως οί γυναικείες φορεσιές σά δύσκολο να μπορέσουν να ραφτούν έδώ. Και είναι πολυέξοδες και οί δυό.

IV. Τὰ μουσικά μας όργανα.

Λύρες ποντιακές, κ'εμεντζέδες, και λυράρηδες, υπάρχουνε παντού, όπου υπάρχουν ποντιακοί πληθυσμοί. Και εύκολα φκιάνουν οί ειδικοί και άλλες. Και όλο και παρουσιάζονται λυράρηδες αυτοδίδακτοι, κυρίως σε χωριά με άτόφιο ποντιακό πληθυσμό. Σπανίζουν όμως τό γαβάλ' και τό χ'ειλ άβρ'—είδη φρογέρας—και τό τ'ουλοούμ'—άσκι—, και μαζί με τὰ όργανα αυτά σπανίζουν και οί αντίστοιχοι όργανοπαϊκτες. Κίνδυνος υπάρχει, καθώς τάχομε άφήσει όλα στην τύχη τους, να μη μās μείνει, με τόν καιρό, ούτε και ή λύρα ούτε κ' ένας λυράρης.

V. Τί πρέπει να γίνει;

Δυστυχώς ή Κρατική φροντίδα για τὰ κατεξοχή: έθνικά αυτά ένδιαφέροντα άπουσιάζει και θά εξακολουθει ακόμα, με τη γνωστή νοοτροπία και τὰ χρεοκοπημένα άρτηριοσκληρωτικά συστήματα, ν' άπουσιάζει.

'Αναλογεί λοιπόν στην ιδιωτική πρωτοβουλία να κινηθει. Μπροστά στα κατά τόπους Σωματεία μας παρουσιάζονται, στην πρώτη γραμμή, καθήκοντα σοβαρά, που μπορούν να συνοψιστούνε στα ακόλουθα:

α) Να ληφθει μέριμνα:

— Να όργανωθεί ή διδασκαλία τών ποντιακών δημοτικών τραγουδιών. 'Ορισμένα άπ' αυτά να επιδιωχτει να διδασχτούνε και στα σχολεία, όπως και τὰ τοπικά τραγούδια άλλων μερών. Δέν ύστερούν σε τίποτε

τά δικά μας. Δέν τό λέμε μεϊς πώς είναι άνώτερα. 'Ο «Σύλλογος προς διάδοσιν της Έθνικης Μουσικής», έχει διδάξει και παρουσιάζει στις κάθε τόσο τελετές του με τη χορωδία του κάμποσα άπ' αυτά, που πάντα κάνουν αίσθηση κ' ένθουσιάζουν και άλλομεριτες άκροατές.

— Να συνεχιστει ή συλλογή τών τραγουδιών μας από ειδικούς.

— Να επιζητηθει να φωνογραφηθούν όλα τὰ τραγούδια μας όσα θά μπορέσει να συναχτούν.

— Να όργανωθεί Μουσικό 'Αρχείο, όπου ν' άποδελιώσει και να τακτοποιήσει όλα τὰ τραγούδια μας που βρίσκονται είτε τυπωμένα είτε σε δίσκους γραμμοφώνων είτε σε χειρόγραφα.

β) Να όργανωθεί ή διδασκαλία τών ποντιακών χορών, σε συνδυασμό με τὰ τραγούδια και με τη συνοδεία τών μουσικών μας όργάνων.

— Να επιδιωχτει όρισμένοι χοροί μας να διδάσκονται και στα σχολεία όπως γίνεται και με τούς χορούς άλλων μερών.

γ) 'Ο έγκαινιασμός τών παραπάνω δύο σχολών—ας ποούμε—, να συνοδευτει με την όργάνωση και τοπικών καλλιτεχνικών ομάδων από νέους και νέες. Οί ομάδες αυτές:

— Θα κάνουν τις ραδιοφωνικές έκπομπές του ποντιακού δημοτικού τραγουδιού, με πρόγραμμα φροντισμένο κάθε φορά από τόν ειδικό καθηγητή που θά είναι ό υπεύθυνος και για την διδασκαλία. Προστούτο θά επιδιωχτει να έγκριθει και ή συχνότερη έκπομπή τραγουδιών μας από τό ραδιοφωνικό σταθμό.

— Θα παίρνουν μέρος στις εκάστοτε ποντιακές γιορτές—συγκεντρώσεις, έτήσιους χορούς κλπ.—, καθώς και στις δημόσιες έθνικές και λοιπές τελετές, για έκπροσώπηση τών Ποντίων.

— Θα διδασχτούν και θά έρμηνέψουν θεατρικά έργα γραμμένα στην ποντιακή γλώσσα.

δ) Όλα αυτά, χοροί και παραστάσεις—ίδίως οί ήθογραφικές—θα πρέπει να κινηματογραφηθούν με σύγχρονο φωνοληπτικό μηχάνημα, που να παίρνει και τὰ τραγούδια μας, την προφορά και λοιπά στοιχεία χρήσιμα στην έπιστήμη.

ε) 'Απαραίτητη προϋπόθεση για την τέλεια, όσο γίνεται, έπιτυχία τών παραπάνω σκοπών, είναι να φροντίσουν οί Σύλλογοί μας να συγκεντρώσουν τις άνάλογες άντρικές και γυναικείες φορεσιές και για τις ομάδες τους αλλά και για τὰ Μουσεία τους. Οί τελευταίες πρέπει να επιζητηθει ναϊνα από τις φερμένες άπ' την πατρίδα.

ς) 'Ασχετα με τη διδασκαλία τών μουσικών μας όργάνων θά πρέπει οί Σύλλογοί μας να συγκεντρώσουν για τὰ Μουσεία τους και τις άνάλογες συλλογές από κάθε είδος, με τη φροντίδα να επιτύχουν όργανα φερμένα από την πατρίδα και όσο μπορει πιό παλιά.

Αίωνες δλάκεροι χρειάστηκαν για να διαμορφωθούν οί λαϊκές μας αυτές δημιουργίες, με τις όποιες χαρήκανε τη ζωή οί πρόγονοί μας.

Δέ μās δέρνει κανένα είδος πουριτανισμού. 'Ελεύθεροι άπόλυτα είναι οί νέοι μας κ' οί νέες μας να χαίρονται και να γλεντούνε τη ζωή όπως σήμερα νομίζουν πώς τούς προσφέρεται καλύτερα.

'Όμως θά μās καταλογιστει άσυγχώρητη όλιγωρία και θά χαρακτηριστείμε σαν άνάξιοι Πόντιοι, αν, στην ιστορική αυτή καμπή που μās έλαχε να βρισκόμαστε, άφήσομε να νοθευτούν και να χαθούν για πάντα δημιουργίες που τις τιμούν, τις θαυμάζουν και τις χαίρονται και οί ξένοι.

Καλό πράμα είναι, τὰ καλά και τὰ σωστά να μη μένουν μόνο στα χαρτιά.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΑΜΙΣΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ

Του Ι. ΜΠΡΑΒΟΥ

Το αίσθημα της ελευθερίας υπήρξε πάντοτε εξαιρετικά ανεπτυγμένον εις τὸν Πόντον.

Οἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίαι τῶν Ποντίων εἶναι γνωστοὶ καὶ ἔχουν προκαλέσει τὸν θαυμασμὸν τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἡ σύγχρονη νεολαία ἔχει πολλὰ νὰ διδαχθῆ ἀπὸ τὸν ἡρωϊσμὸν αὐτῶν καὶ τῶν παλαιότερων, ἀλλὰ καὶ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου δὲν ὤρρωδισαν νὰ ἀντιταχθοῦν καὶ κατὰ μίαν ὀλοκλήρου αὐτοκρατορίας, κατὰ τῆς ὁποίας, ἐπὶ ἔτη, μὲ αὐτόχρημα μυθικὸν ἡρωϊσμὸν, ἐπολέμησαν.

Ἀληθῆ ἔρωτα πρὸς τὴν ελευθερίαν ἔτρεφον ἔκπαλαι οἱ Ἀμισιοί. Ἡ ἱστορία των γέμει παραδειγμάτων ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας, διὰ τὰ προτερήματά των δὲ αὐτὰ οἱ ἱστορικοὶ μὲ ἰδιαιτέρον τόνον ὀμιλοῦν καὶ εἰδικώτερα διὰ τὴν ἐρρωμένην ἀντίστασιν πού προέβαλλον ἐκάστοτε οὗτοι κατὰ τῶν ἐπιβουλευθέντων τὴν ελευθερίαν των.

Καὶ τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὰ παρωχημένα ἔτη τακτικά, διότι συχνότατα διαταράσσεται ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀμισοῦ, τούτου ἀποδιδόμενον, ἀπ' ἐνὸς εἰς τὴν γεωγραφικὴν τῆς πόλεως θέσιν, λόγῳ τῆς ὁποίας ἀπετέλει αὕτη σπουδαῖον συγκοινωνιακὸν κόμβον χειρῶν καὶ θαλασσίων μεταφορῶν καὶ ἀπ' ἑτέρου, εἰς τὴν ἀφθονον παραγωγὴν τῆς εἰς γεωργικὰ καὶ ἄλλα προϊόντα, τὰ ὁποία ἀντιπροσώπευον ἕνα ἀληθῆ πλοῦτον. «Τὰ τῆς Ἀμισοῦ προάστια τὰ πλέον ἐλαιόφυτα ἐστί» λέγει ὁ Πόντιος Στράβων.

Δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν παρωχημένην ἐποχὴν αὕτη εἶναι βέβαιοι ὅμως, νὰ ἦτο ἀξιόλογος, δι' ὃ καὶ ἀντεῖχεν ἡ πόλις εἰς μακρὰς πολιορκίας.

Βεβαίως εἰς μεγάλους κατακτητὰς, ἠναγκάζετο τελικῶς νὰ παραδίδεται ἀφοῦ ὅμως ἐγίνετο ὀλοκαύτωμα, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνέντα τὴν ελευθερίαν τῆς.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀνέκτισε δι' αὐτοῦ τὴν ελευθερίαν τῆς καὶ τὸ δημοκρατικὸν της Πολίτευμα μαζὺ μὲ τὰς λοιπὰς ἑλληνίδας πόλεις τοῦ Πόντου. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀπελευθερωτοῦ τῆς, οἱ ἐπακολουθήσαντες μακροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαδόχων του, ἀνέμειξαν καὶ τὴν Ἀμισόν. Καὶ ὅταν ὁ Ἀσκληπιόδοτος, ὁ στρατηγὸς τοῦ Σατραπῆ τῆς Καρίας Ἀσσανδρου, ὑπέταξε τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὸν Πόντον ὅλον, ἡ Ἀμισὸς ἐπ' οὐδενὶ ἐδέχθη νὰ ὑποταχθῆ καὶ διὰ τοῦτο ἐπολιορκήθη.

Ἡ πολιορκία αὕτη, καίτοι σκληρά, διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον, λυθεῖσα ἔν τέλει

ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιγόνου, ὁ ὁποῖος, ἐν ἔτει 315 π. Χ. ἐξεδίωξε τὸν Ἀσσανδρον.

Ἄλλ' ἡ Ἀμισὸς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ὑποβλέπεται συνεχῶς ἀπὸ τοὺς διαφόρους δορυκλήτορας.

Ἐν ἔτει 74 π. Χ., κατὰ τὸν μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου πῦλον, ἡ πόλις ὑπῆρξε καὶ πάλιν τὸ μῆλον τῆς ἐριδος. Ὁ Λούκουλλος κατανικήσας τὸν Μιθριδάτην τὴν ἀπέκλεισε δι' ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὡς καὶ τὴν παρ' αὐτὴν εὐφοροτάτην Θεμισκυραν (Τσαρσαμπὰς σήμερον), ὅπου καὶ τὸ Ἀμαζόνιον πεδῖον, ἢ μυθικὴ κατοικία τῶν Ἀμαζόνων.

Εἰς τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῆς Ἀμισοῦ πολὺ ἐβοήθησε καὶ ὁ θαλάσσιος παράγων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐξορμήσεις καὶ φθορὰς εἰς βάρος τῶν ἐπιδρομῶν, αἵτινες κατηνθύνοντο ἀπὸ τὸν φρούραρχον Καλλιμάχον. Τελικῶς ὅμως, ὁ Λούκουλλος ἐπέτυχε τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐκπύρωσιν τῆς πόλεως, ὁπότε ὁ Καλλιμάχος ἐγκατέλειψε αὐτὴν ἀφοῦ ἔθεσε πῦρ εἰς τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα.

Εἰς μάτην ὁ Λούκουλλος τότε ἠγωνίσθη νὰ σώσῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς τὴν πόλιν, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐπέτυχε, διότι οἱ στρατιῶται του, ἀντὶ τούτου, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν διαπραγῆν. Μέρους μόνον ἐσώθη τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἀπὸ βροχῆν ἡ ὁποία καὶ ἐσβυσε τὴν πυρκαϊάν.

Ὅταν δὲ ὁ Λούκουλλος εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν μετὰ τὴν πυρκαϊάν, ἐδάκρυσε πρὸ τῆς καταστροφῆς καὶ εἶπε ὅτι θεωρεῖ μακάριον τὸν Σύλλαν διότι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἀθηνῶν (ἐν ἔτει 86 π. Χ.) ἐπέτυχε νὰ σώσῃ αὐτὰς, ἐνῶ εἰς αὐτὸν ἐπεφυλάχθη ἡ δόξα τοῦ Μομμίου, τοῦ καταστροφῆος τῆς Κορίνθου.

Πρὸ τῆς ἐρρωμένης ἀντιστάσεως τῶν Ἀμισιῶν, ὁ Λούκουλλος ἠθέλησε νὰ μετριάσῃ τὴν συμφορὰν των καὶ ἀφοῦ ἀνήγειρε πλεῖστα τῶν πυρποληθέντων οἰκοδομημάτων, ἀνεκίρησε, τιμῆς ἕνεκεν, τὴν Ἀμισὸν αὐτόνομον, μὲ μέγα μέρος τῆς ἐνδοχώρας τῆς εἰς τὸ ὁποῖον περιέλαβε καὶ τὴν εὐφορον πεδιάδα τῆς Θεμισκυρας.

Ἀργότερα πάλιν, ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ Φαρνάκου τοῦ Β' ἄλλ' ὁ Καίσαρ τὴν ἀπελευθέρωσε καὶ τῆς ἀπέδωκεν ἐλευθερον Πολίτευμα.

Τῷ 31 π. Χ. ὁ Ὀκτάβιος ἀπέσπασε τὴν Ἀμισὸν ἀπὸ τὸ Πολεμωνακὸν βασιλεῖον,

ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ *

ΑΠΟ ΤΟ 1914 ΕΩΣ ΤΟ 1922

Τοῦ Ι. Σ.

2. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΚΠΑΤΡΙΣΜΟΣ

«Ὅ,τι δὲν κατάρθωσε ἢ ὀργανωμένη ἐνέργεια...»

Ἐκαμε ὅμως τὴν ἐνέργειά του ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεός: Νεοὶ Κοτυωρίτες, πού εἶχαν καταφύγει στὴ λεύτερη γῆ τῆς Τραπεζούντας καταθέσανε στὶς Ρωσικὰς Στρατ. Ἀρχὰς, μὲ τὶς ἀνακρίσεις πού τοὺς πήρανε, διάφορες πληροφορίες γιὰ στρατιωτικὰς ἀποθήκες, πολεμικὰ μικροεργαστήσια, στὴν Ὀρτοῦ, προσωρινὴ τότε πρωτεύουσα Νομαρχίας.

Οἱ Ρῶσοι ἀποφάσισαν νὰ καταστρέψουν τοὺς στρατιωτικὺς αὐτοὺς στόλους. Ἦταν ἄλλωστε εὐκαιρία νὰ παρακινήσουν πρὸς δράση τὸν ἐπαναστατημένο ἀπο καιρὸ ἤδη στρατὸ τους, πού, μετὰ τὴν διακήρυξιν τοῦ Κερένσκυ, ὅτι τὸ δικαίωμα ἀπεργίας ἀπλώνεται καὶ τὸ Στρατὸ, ζητοῦσαν νὰ ἐπιστρέψουνε στὰ σπίτια τους.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ Ρωσικοῦ στόλου.

Θεσπέσια εἶχε ξημερώσει ἡ μέρα κείνη, ἡ 11η Αὐγούστου 1917. Ἀπανεμιά, βαθυγάλαξο στους οὐράνιους θόλους, ζεστοῦλα δρο-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος.

εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπαχθῆ, καὶ τὴν κατέστησε πόλιν αὐτονομουμένην μὲ ἐλεύθερον δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τὸ πολίτευμα τοῦτο διετηρήθη μέρει τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς κυριαρχίας τῆς Ρώμης.

Πολλὰ νομίσματα εὐρεθέντα, φέρουν σαφερῶς ἐπὶ τῆς μίαις πλευρῆς τὰς λέξεις «Ἀμισοῦ Ἐλευθέρως», καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε αὐτοκράτορος. Ἐπιγραφή δὲ εὐρεθεῖσα φέρει τὰς λέξεις «Ἀμισοῦ ἐλευθέρως αὐτονομῶν καὶ ὁμοσπόνδου Ρωμαίων». Εἰς εὐρεθεῖσαν, ἐξ ἄλλου, ἐμμετρον ἐν Σινώπῃ ἐπιτύμβιον ἐπιγραφήν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου γράφονται τὰ ἑξῆς: «Τίμησαν βασιλεῖες πιστεύσαντες ἐλευθερίαν Ἀμισοῖο».

Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πλήρους αὐτονομίας πού ἀπῆλθεν ἡ πόλις τῆς Ἀμισοῦ εἶναι ὅτι οἱ πολιτικοὶ Σύλλογοι, καίτοι ἀπηγορευόντο πανταχοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, ἦσαν ἐλεύθεροι ἐν αὐτῇ. Ἐκνυβεργάτο δὲ ἡ πόλις τότε ὑπὸ βουλῆς ἡ ὁποία ἤσκει τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν καὶ ὑπὸ ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἡ ὁποία ἤσκει τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν.

Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἡ Ἀμισὸς ἀπέτελει ἐπαρχίαν τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τὸν διαμελισμὸν ὅμως αὐτοῦ τῷ 1204 κατόπιν τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἡ πολιτικὴ κατοχὴ τῆς Ἀμισοῦ

σερῆ, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενες μέρες ἐκείνων τῶν μηνῶν.

Οἱ λιγοστοὶ ἄνδρες, γέροι τὸ περισσότερο, κατεβαίνανε στὶς δουλειὰς τους, μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴν ἀγωνία στὰ πρόσωπα γιὰ τὶς κρίσιμες μέρες, καὶ τὸ ἐρωτηματικὸ, ἂν θὰ ξασφαλίσουν τὸ ψωμὶ τῆς ἡμέρας γιὰ τὸ σπῆτι τους.

Ἐξαφνα, στὶς 9 π. μ. περίπου, μιὰ πνιγμένη, βουβὴ ἀνακατοσοῦρα παρατηρήθηκε μέσα στὴν ἀγορὰ. Τρομοκρατικῶς, μονωμένα ἄτομα στὴν ἀρχή, ὀμάδες ὕστερα, τρέχουνε κατὰ τὶς συνοικίες.

Σκουξίματα ἀπὸ πόρτες μαγαζιῶν ἀκούοντοσαν σὲ λίγο, ἐκλείναν βιαστικοὶ καὶ περιτρωμοὶ οἱ ἄντρες καὶ φεύγανε. Τί συμβαίνει; Ὁ ρωσικὸς στόλος, φωρηκτὰ, ψιθύριζαν καὶ ἔτρεχαν. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες σὲ λίγο ἀφήκαν τὴν ἀγορὰ. Ἐρημώθηκε.

Πραγματικὰ στὶς 9 π.μ. παρατηρήθηκε πολλὴ μαυρία στον καταγάλανον ὀρίζοντα. Ἦταν ὁ ρωσικὸς στόλος.

Ἀπὸ τὸ 1915 καμπόσες φορὰς ὁ κόσμος εἶχε λάβει πείρα τῶν καταστροφῶν ἀπὸ τῆς ὀβίδος, καὶ τώρα, ὅπου φύγει ὁ καθένας.

Σὲ λίγο, κρυμμένοι πίσω ἀπὸ τοίχους οἰκοδομῶν, διακρίναμε 6 πλοία πολεμικὰ καὶ 1 ὀπλιταγωγό. Ὅπως ὕστερα ἐξακριβώσαμε,

ὑπῆρξεν ἀμφίβολος. Ὁ φρούραρχος αὐτῆς Σάββας, στηριζόμενος εἰς τοὺς καλοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως καὶ εἰς τὴν καλὴν δούλωσιν αὐτῆς, ἀνεκίρησεν ἑαυτὸν εἰς ἀνεξάρτητον ἡγεμόνα.

Τὴν κυριαρχίαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζούντος ἡ Ἀμισὸς ὑπῆρξεν ἡ μόνη πόλις ἡ ὁποία ἠρνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ, ζήσασα ἀνεξάρτητος καὶ ἐλευθέρη. Ὁ ἰδρυτῆς, ὅμως, τοῦ νέου κράτους τοῦ Πόντου Ἀλέξιος Α' ὁ Κομνηνός, ἐκστρατεύσας ἐζήτησε τὴν πόλιν ἀπὸ τὸν Σάββαν, τὴν ὁποίαν οὗτος ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ. Τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ἠττηθεὶς ὁ Ἀλέξιος, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ βοηθησαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου.

Ὁ Σάββας ἀκολούθως φοβηθεὶς τοὺς Τούρκους ὑπήγαγεν ἐκουσίως τὴν πόλιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Νικαίας Θεόδωρον Λάσκαρον.

Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἡ Ἀμισὸς ὑπέστη μεγάλην λεηλασίαν καὶ καταστροφὰς καὶ ἀπὸ τοὺς Μογγόλους τοῦ Ταμερλάνου καὶ ἀπὸ Κοζάκους πειρατὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Τούρκους.

Ἀπ' αὐτοὺς κατελήφθη μόλις ὀκτώ ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαζὺ μὲ τὸν ὑπόλοιπον Πόντον τοῦ ὁποίου τὴν ἀντίδρασιν ὁ κατακτητῆς Σουλτάνος δὲν ἐτόλμησε νὰ περιφρονήσῃ.

τά πολεμικά ήταν: 2 αντιτορπιλικά ανοιχτής θάλασσας τύπου «Λέων», 2 τορπιλικά και 2 Ρουμανικά, ή «Τάτσια» και το «Ιμπεράτορ Τραϊανός».

Έχωρα μιὰ μοίρα του ρωσικού στόλου ησυχάζε βαθειά στο πέλαγο. Το στόλο τον συνόδευαν και 4 υδροπλάνα.

Ο βομβαρδισμός.

Τά πολεμικά πήραν κατεύθυνση δυτική. Δυό υδροπλάνα πέταξαν πάνω από την πόλη για αντίρρηση, ενώ δυό αντιτορπιλικά άρχισαν να βομβαρδίζουν από το ακρωτήριο Τδάμπουργκ τους γύρω λόφους του Πόζ-Τεπέ, που στ' ανατολικά ριζά και τές ελαφρές πλαγιές του άπλώνεται το μεγαλύτερο μέρος της πόλης. Στο διάστημα αυτό τ' άλλα πλοία μπήκανε στο λιμάνι.

Πάνω στο «Τάτσια» το «Επιτελείο» δούλευε το λεπτομερειακό πρόγραμμα της αγοράς ιδίως, παρουσία και των πιοπάνων Έλλήνων πληροφοριοδοτών. Και αποφάσισαν απόβαση από την έμπορική σκάλα, κάπου 200 μέτρα ανατολικότερα από την αποβατική.

Η απόβραση.

Έξαφνα το μεταγωγικό πλέει ολοταχώς. Πλησιάζει τη σκάλα. Κρατάμε τές ανάσες μας. Θά κάμει απόβραση. Είναι δυνατό; Μήν είναι όνειρο άσπλαγχο; Στιγμές αγωνίας...

Μόλις το μεταγωγικό πλησίασε στη σκάλα, ρίχνονται πυροβολισμοί από το απέναντι παράστημα στρατιωτικού νοσοκομείου, οικοδομή των «Αδελφών Φουρτούντζαντέ». Σκοτώνεται ένας Ρώσος στρατιώτης και τραυματίζεται δεύτερος. Όμορροντία κανονιοβολισμών άκουεται. Χαλασμός! Το χτίριο του νοσοκομείου έρειπώνεται. Σε λίγο άδειάζει από τους άρρωστους, που μερικοί τους σκοτώθηκαν.

Ακολουθεί η απόβαση στές 9.30'. Μετράμε: 10, 20, 30... 300 άντρες βγαίνουν. Και... έξαφανίζονται κατά την αγορά.

Σημίες από βομβαρδισμούς και από... ψυχικά πάθη.

Στο άναμεταξύ ο βομβαρδισμός συνεχίζεται. Σε λίγο πέφτει ο μινάρες, στην άφρητηρία της αποβατικής σκάλας. Βομβαρδίζεται και έρειπώνεται η «Έκκλησία των όμοεθών Ευαγγελικών καμιά διακοσαριά μέτρα δυτικότερα πάνω στογάλο και στον κεντρικό προς την αγορά δρόμο. Ο βομβαρδισμός της Έκκλησίας δέν ήταν τυχαίος. Είχε βάσει την ούριτσα του ένα ύπόλοιπο από θρησκευτικό φανατισμό του ενός άπ' τ'α παιδιά μας. Επίσης προσωπική έχτρα έστειλε μιὰ-δυό βολές και στο άτέλειωτο σπίτι του ίατρού Χατζηνότα, λίγο δυτικότερα άπ' την έκκλησία αυτή. Βομβαρδίστηκαν όμοίως το Διοικητήριο, οί στρατώνες, το φυλάκιο του Κετδή-Κιού, γραφικού χωριού στα Β.Δ. της πόλης.

Και άτομα άκόμη, που άνηφορίζαν κατά το χωριό.

Αποτυχία στους άντικειμενικούς στόχους.

Τά υδροπλάνα βομβάρδιζαν ώρισμένους στόχους στην αγορά: Το σαπωνοποιείο, κοντά στην παλαιά μητρόπολη, δίπλα στο τουρκικό νεκροταφείο της αγοράς, το μηχανοργείο, τές αποθήκες πυρομαχικών και πολεμοφοδίων κοντά εκεί. Δέν πέτυχαν τούς στόχους. Όστόσο πληροφορήσαν το στόλο και την αποβατική δύναμη, ότι η τουρκική φρουρά, όλιγάριθμη άλλωστε, έφυγε πανικόβλητη.

Οί στόχοι μεταβάλλονται σε λαφυραγωγία.

Στο σημείο αυτό τ'α πράγματα, οί σκοποί συγχίζονται. Ο στρατός χύνεται στην αγορά και λεηλατεί. Με χειροβομβίδες, κάνουν διαρρήξεις καταστημάτων, κατά προτίμηση τουρκικών και μάλιστα εκείνων, που δημιουργήθηκαν με πλειστηριασμένα από το Κράτος άρμενικά έμπορεύματα. Άνοιχτηκαν όμως και λαφυραγωγήθηκαν και μερικά έλληνικά: ύφασματοπωλεία, ύποδηματοπωλεία κλπ., κατά λάθος ίως.

Οί στρατιώτες φορτωνόντουσαν σακκιά όλάκερα από έμπορεύματα, ως και ραφτομηχανές και τ'α μεταφέρανε στην παραλία. Πολλά χρηματοκιβώτια διαρρήχτηκαν. Σακκιά όλάκερα παγκανότες (λίρες τουρκικές χάρτινες) μεταφέρθηκαν.

Το πράγμα πήρε διαστάσεις, που και Έλληνες άκόμη ρίχτηκαν μαζί με το στρατό στη λεηλασία, λίγοι εύτυχως. Και κουβαλούσαν κι αυτοί, άλλοι στο γαλό, άλλοι κατά τές συνοικίες... άναποφάσιτοι για τ'ο τί θά κάμουν.

Η αντίδραση της τουρκικής φρουράς.

Μπροστά στην Όθωμανική Τράπεζα, μιὰ μικρή ομάδα Τουρκοί στρατιώτες, από τούς 200 της φρουράς, που στο μεγαλύτερο μέρος της τ'όσκασε μαζί με τές Άρχές, συμπλέκται με ρωσικά άγήματα. Στές πρώτες ριζές του ρωσικού πολυβόλου σκορπούν. Το πεδίο είχε μείνει άπύλυτα στη διάθεση του έπιδρομέα.

Πανηγύρι...

Στο τέλος τ' άγήματα γύμηξαν στα ποτοπωλεία, έλληνικά βέβαια. Τ' άνοιξαν κ' έγιναν σκηνία στο μεθίσι οί περισοότεροι... Οί δ'ήθεν έλευθερωτές. Ξάφνιασμα. Κι' άπογοήτευση!

Άνεξιχνίατο σπρώξιμο κατοίκων για ξεσηκωμα.

Μερικοί από αυτούς διευθύνθηκαν στην ένορία Άγίου Νικολάου, που ήταν κοντά, και καλούσαν το λαό προς την παραλία,

προς τη σκάλα. Για να λεηλατήσουν άραγε άνενόχλητα; Γιατί; Άγνωστο.

Σχόλια σ'αφά για τούς σκοπούς της έπιχείρησης.

Στην αρχή βλέπαμε άπ' τ'α σπίτια. Τά σχόλια κ' οί έρμηνείες έδιναν κ' έπαιρναν. Άλλοι λέγαν, ότι είναι απόβραση, κατοχή. Άλλοι, ότι ήρθαν να πάρουν τον έλληνικό πληθυσμό. Ήδη τον Άπρίλη του ίδιου έτους μονάδες του ρωσικού στόλου είχαν παραλάβει ένανάριθμό έλληνικές οικογένειες και άντάρτες, κοντά από την Οινόη. Επίσης 2 μήνες πριν παραλάβανε οικογένειες άνταρτών της Σαμψονίας από το χωριό Γιασον της περιοχής Κοτνώρων και στ' όμώνυμο ακρωτήριο. Άλλοι πάλι πίστευαν, ότι ο στόλος ήθελε να περισώσει το έλληνικό στοιχείο του τόπου, παραλαμβάνοντάς το, με την παραπειστική βάση, ότι η άποστολή του Θ.Σ. πέτυχε, ότι ο Χρυσάνθος είχε ένεργήσει. Αυτοί ήταν οί λίγοι, οί μνημένοι.

Μά το θέμα της λεηλασίας και μεταφοράς άντικειμένων στην παραλία δέν φαινόταν να δικαιώνει τές ύποθέσεις αυτές.

Πάνω στα καράβια ήταν οί φυγόστρατοι Κοτνωρίτες, νέοι: Άγγελος Κοσμίδης των Γραφείων άντισκατοσκοπείας, Μιλτιάδης Ίωακειμίδης, Πάνος Σαμψονίδης και μερικοί άντάρτες από την Οινόη. Μόνο πάνω στα ρουμανικά πλοία και μετά την άπομάκρυνσή τους άπ' την Τραπεζούντα έμαθαν ότι έρχονται για τ'α Κοτνώρα. Τους πήραν μαζί ως γνώστες του τόπου.

Έξόρμηση όμαδική προς την άπολύτρωση.

Οί στιγμές ήταν κρίσιμες. Έπρεπε καθέναν ν' αποφασίσει. Άν φύγει, έξαφνα, ο στόλος, χάνεται κ' η τελευταία έλπίδα. Το έρώτημα βασάνιζε κυριότατα τούς φυγόστρατους, που ήταν παραπάνω από 500.

Έξαφνα βλέπουμε ότι η παραλία κοντά στη σκάλα γεμισε από Έλληνες, στην αρχή άντρες, ύστερα και γυναικόπαιδα. Ήσαν οί φυγόστρατοι, οί κρυμμένοι, κι' αυτοί που κατέβασαν άπ' τη συνοικία Άγ. Νικολάου.

Καιρός για χάσιμο δέν έμενε. Σε λίγο από κάθε σπίτι έβγαιναν γυναίκες, παιδιά, άντρες και διευθύνονταν προς την έπιβατική σκάλα, άπ' όλες τές ένορίες κομπολήμυρα εκεί, από την έκκλησία των Ευαγγελικών, ως τη σκάλα και πέρα.

Σκηνές και στιγμές αγωνίας.

Είναι άπερίγραπτες οί σκηνές που ξετυλίχτηκαν εκεί. Χύθηκαν πρώτοι οί φυγόστρατοι στη θάλασσα και σκαρφάλωναν στα πλευρά του μεταγωγικού από σκιοινιά, μ' έκκλήσεις να τούς πάρουνε πάνω. Άπάντηση: νερά ζεστά και ζουτρουβάλες κορμιών που έφταναν στα χείλη του πλοίου.

Άλλοι πήραν και άμολήσανε στη θάλασσα τουρκικές βάρκες — μιὰ κ' είχαν άλλαξοπιστήσει προκαιρού όλες αυτές οί βάρκες — και φτάσανε μ' αυτές στο πλοίο. Άλλά τ'ο

βλοσυρό, το άνελέητο κύτος κανένα δέ δέχόταν. Τί θά έπακολουθούσε, ύστερ' από την τέτοια μας έκδήλωση, άμα θάφενε ο στόλος; Φοίκη! Ω την άφροσύνη της τόσης αισιοδοξίας μας! Γιατί να πάμε εκεί;

Κάτω από τές άπελπιστικές αυτές συνθήκες, μερικές ομάδες προτίμησης να γυρίσουνε στα σπίτια τους. Πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι μέσα στην ψύχωση της φυγής της 11|8|17, μερικοί από τούς πρώτους έπιχείρησαν με την πειθώ, μ' έκκλήσεις να συγκρατήσουν το έξαλλο πλήθος. Και άρκετοί δέν το κούνησαν.

Άσκημιές άδόκητες.

Ξάφνιασμα δυσάρεστο για μ'ς ύπήρξε, ότι στο δρόμο ενόσω ο λαός χυνόταν προς τη σκάλα, οί στρατιώτες άποκλείσαν τ'α περάσματα, το ίδιο και στο γαλό, και λήστευαν τον κόσμο, που κατάφευγε στην προστασία τους. Ρολόγια, λεφτά, κοσμήματα. Γδέρνανε δάχτυλα κ' έβγαζαν δαχτυλίδια! Ή φοίκη κ' η άηδία που είχαν προξενήσει ήταν άπερίγραπτη. Άλλά; Βρεθήκαμε ήδη στο δρόμο. Μερικοί, άπογοητεμένοι, γυρίσαν πίσω. Άλλοι πάλι προτίμησης να χωθούν ως τ'α γόνατα στη θάλασσα, για να διαφύγουν τη λεηλασία, το φόνο. Γιατί ύπήρχαν και άρκετοί που δέν είχαν πάρει μαζί τους τίποτε από τ'α σπίτια τους, μέσα στ'ης αγωνίας τη βιασύνη και την παραζάλη τους, που να ίκανοποιήσουν τη βουλή των έως προλίγου άπελευθερωτών.

Άδουργάν ταυτότητα.

Κάτι που έκανε έντύπωση ήταν, ότι οί στρατιώτες μιλούσαν παραφθαρμένα τουρκικά. Που τ'α έμαθαν οί Ρώσοι; Πότε; Έπειτα δέν είχαν τη γνωστή φυσιογνωμία και το παράστημα των Ρώσων... Το άποβατικό άγημα άποτελέστηκε, όπως διαπιστώθηκε άμέσως ύστερα, πάνω στα πλοία, από Κιρκασίους, Τατάρους, Άρχάζους και Άρμενίους του Καυκάσου. Ρώσους δέν περιλάβαινε. Στο άγημα δέν περιλήφτηκε επίσης δύναμη των Έλλήνων του Καυκάσου.

Ο μισραϊός φόνος.

Στην αποβάθρα η Ρουδάμα Ι. Μοσκόφ, που ήξερε τη ρωσική, θέλησε να παραπονεθεί στους στρατιώτες, ότι λεηλατείται ο κόσμος και δέν του έπιτρέπεται ν' άνέβει στα πλοία. Ένας άπ' αυτούς, μεθυσμένος καθώς ήταν, την άποτελείωσε, δίχως άλλη διαδικασία, με τη λόγχη.

Προς το τέρας της αγωνίας.

Στην κρίσιμη στιγμή μερικοί άντρες, μ' έπικεφαλής τ'ο ρωσομαθή Μενέλαο Παλάσοφ, σχημάτισαν έπιτροπή, παρουσάστηκε στο Ναύαρχο και τον παρεκάλεσε να τηλεγραφήσει στην έδρα του Στρατ. Σώματος Καυκάσου, στην Τυφλίδα, όμοίως στο Μητροπολίτη Χρυσάνθο και το Στρατηγό Σμυρ-

νώφ στην Τραπεζούντα, εκθέτοντες την δημιουργημένη ήδη κατάσταση, ίσως και δεχτεί ο τελευταίος να παραλάβει ο στόλος των Ελληνικό πληθυσμό, μια και το αύριο παρουσιαζόταν σκοτεινό...

Πόθος—πραγματικότητα.

Ευτυχώς, ύστερ' από στιγμές αγωνίας ήρθε ευνοϊκή απάντηση. Ο Στρατηγός Τιφλίδας έδωσε την έγκρισή του, ο Χρυσάνθος επίσης ενέγγησε και ο Συμνωφ διάταξε την παραλαβή.

Τί ουράνια άνακούφιση χύθηκε στα σπλάχνα του πονεμένου κόσμου! Ήτανε πιά πραγματικότητα: Αυτρωνόμασαν πιά από την πνιγερή κόλαση της πολεμικής Γερμανοτουρκικής τυραννίας και καταδυνάστεψης.

Άμέσως, και σύμφωνα με σύσταση του Ναύαρχου, ορίχτηκαν στη θάλασσα όλες οι βάρκες του γιαλού, τα λίγα βενζινόπλοια, επιστρατεύτηκαν πλοίαρχα του στόλου.

Το πανδαιμόνιο και η σύγχυση που δημιουργήθηκε μέσα στο πλήθος, που προσπαθούσε να λυτρωθεί με τη φυγή, ο συνωστισμός, δέν περιγράφεται. Πατείς με, πατώ σε. Μά πνίγεις, σε πνίγω. Σε μιά βαρκούλα όρμούσαν να μπούνε 200 άνθρωποι. Το ένστιχτο του πρωτόγονου έγωϊσμού και της αυτοσυντήρησης όργιασε. Πόσες βαρκούλες άναποδογύρισαν κοντά στο γιαλό!

Τέλος, επικράτησε κάποια τάξη. Ο Ναύαρχος είχεν ύποσχεθεί ότι ο στόλος θα παραμείνει, για να παραλάβει όλον τον πληθυσμό, έως και την τελευταία στιγμή. Είχε συμφωνηθεί; Λογάριασε την ευθύνη του απ' την κατάσταση που δημιουργήθηκε;

Οι βαρκούλες πηγαίνοντουσαν στα πολεμικά. Πολλοί γυρνούσαν πίσω, για να παραλάβουν τα λοιπά μέλη της οικογένειάς τους ή και άλλους, όποιους, που περιμέναμε με την ψυχή στο στόμα, στο γιαλό, στη σκάλα. Από τη σκάλα ορίχονταν ο καθένας στο κενό. είτε στη βάρκα πέσει είτε στη θάλασσα. Να προλάβει, να φύγει...

Πρωτόγονη λύση διαφροδών.

Θυμάμαι ένα φρικιαστικό γεγονός. Ένας έμπορος, τύπος χωρίς καμιά δημοτικότητα, σήκωσε τα χέρια κ' έκαμε επίκληση θεορμής προς ένα, που όριζε μιά βάρκα:

Νά λελεύω σε, Γιώρ', σά χέρρα σ' είμεσ. Έπαρ' μας, άπέρ'. («Νά σε χαρῶ, Γιώργη, από σένα εξαρτάται η ζωή μας, πάρε μας μέσα-στη βάρκα»). Κοντά του ή γυναίκα και τα παιδιά του.

Άλήθρα! κ' άμ' έγῶ άβουτο την ήμέραν ένεμην' να, για να πατουμεύω σε. Κι' ός έλέπ' άτο γ ποίος ά παίρ' τσε σό κατκ'ν άτ'. («Μπά! Μά έγῶ μιά τέτοια μέρα είχα από καιρό ύπόψη μου, για να σε καταστρέψω. Και να τον δώ, ποίος είνε κείνος, που θα σε πάρει στη βάρκα του»), άπειλησε συμπεροσματικά ό Γιώργης. Ο άνθρωπος

έμεινε έξω. Η περιφρόνηση προς την δυστυχία και τον πόνο του λαού κ' ή μανία της εκδίκησης, στην πρωτόγονη μορφή τους, ξεφλοούσαν τους λογαριασμούς τους!

Πικρά προκισθήματα.

Οι τελευταίες άχτίδες του λαμπρού ήλιου κείνης της ήμέρας πορφύρωναν τη δύση. Τί παράξενο ήλιοβασιλέμα! Έμοιαζε αιματοβαμμένο, μέσα σ' ένα φόντο γαλάζιο. Μιά μεγαλοπρέπεια άνάμυκτη με αίμα, ύποβλητική αλλά και όργισμένη, άπειλητική γαλήνη!... Ήταν το άντικαθρέφτισμα της ταραγμένης ψυχής μας...

Άπό τα κείνια άκούοντουσαν τα προσκλητήρια: «Μάννα, έλα, άδά είμεσ, άδανά, τρέξον. Μή στέ 'ς»... «Νέ κουτση, Πήνελοση, ντ' έφτας και λάδκεσαι, τρέξον, πρόφτα». Κι' από τη σκάλα: «Θείο, Γιάγκο, άδά είμεσ, έπαρ' μας»... Έπικλήσεις έναγώνιες...

Άδόκητος τραγικός χωρισμός.

Έξαφνα, συνέβη, ό,τι δέν περιμέναμε, και κείνο που ό καθένας κατάβαθα ήθελε να πνίξει μέσα του, μόλις, κάθε φορά έκανε να ξεπροβάλει: Ο Ναύαρχος έδωσε διαταγή ν' άποπλεύσει ό στόλος. Άλίμονο! Πού έμεινε ή ύπόσχεση; Δέν θα παραλάβουν όλους; Δέν θα παραμείνουν—καθώς είχον πεϊ,—άν το καλέσει ή άνάγκη, έως αύριο πρωί; Ίσως δέν ήτανε στο χέρι τους. Είπώθηκε ότι ο Ναύαρχος φοβήθηκε περισσότερες άυθαιρεσίες από ένα μεθυσμένο κ' έπαναστατημένο, άλλωστε, στρατό. Είπώθηκε, ότι φάνηκαν ύποβρύχια. Είχονε οριχτεί μερικές βόμβες βυθού... Ποίος ξαίρει;

Τό ξεκίνημα προς την έλευθερία.

Οι έλικες κινήθηκαν. Οι μηχανές βάλανε μπρός, ή κίνηση στις βάρκες νεκρώθηκε. Φρίκη! Σκουζίματα και θρήνοι από τη σκάλα. Μένανε στην άδιακρισία έξοργισμένων ήδη συμπολιτών, άφεντάδων μανιασμένων.

Άντίλαλοι και φωνές άπελπισίας από τα πολεμικά. Κάποιοι νεαροί στην άπελπισία τους, έπιχειρούν να οριχτούν στη θάλασσα, για να πάνε στους δικούς τους που έμειναν έξω. Μερικοί τους προλαβαίνουν.

Κινήσαμε. Ο πόνος ζωγραφισμένος στα πρόσωπα όλων. Καθένας άφηνε έξω κ' ένα δυό πρόσωπα. Καθυστερημένο παιδί, γυναίκα, μητέρα, άδερφή... Ύστερ' από την πρώτη όρμη της αυτοσυντήρησης, πλάκωσε ή άπογοήτευση. Κ' ή αυτοκριτική! Ω! Πόσο πρωτόγονοι υπήρξαμε, που άφήκαμ' έξω τόσους δικούς μας και φεύγομε προς το λυτρωμό μόνοι μας. Άνάθεμά σας καράβια!

Η νύχτα άπλωσε τα σκοτεινά φτερά της. Σε λίγο δέν διακρίναμε παρά σκιές βαρειές. Κι' άκούαμε τον κρότο μόνο απ' τις μηχανές. Τό ταξίδι ήταν άργό. Σαρδέλλα οι άνθρωποι. Συγκεντρωμένοι σε δυό κυρίως

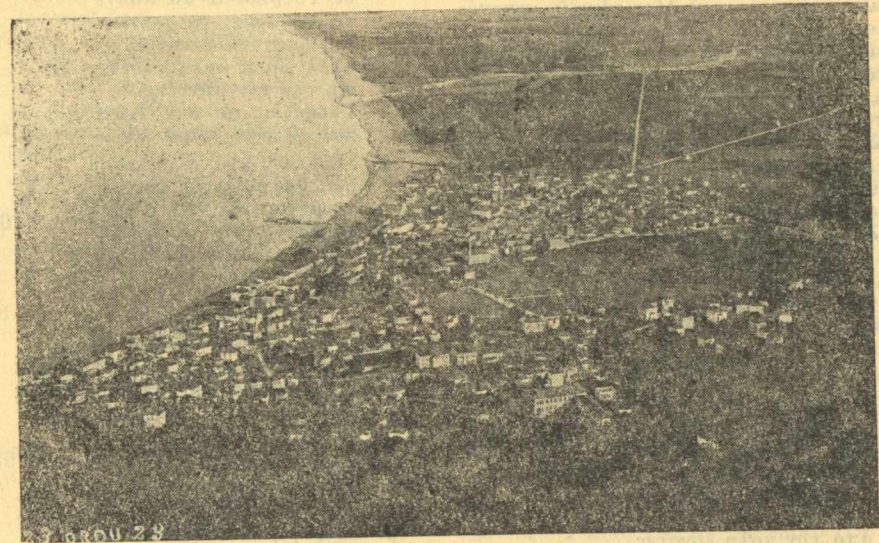
πλοία, γέμιζαν τα καταστρώματα, τ' άμπάρια... Κάποιες προχωρημένες ώρες έπιασε δυνατή βροχή.

Φημελόγημ' άπαράδεχτο.

Λέχτηκε ότι στ' άνοιχτά της Έλεβής (Έλεούσας), κέρ' από την Τρίπολη, οι στρατιώτες σκέφτηκαν να μάς πνίξουν, για να προλάβουν πειθαρχικές διώξεις και ποινές. Δέν τό φαντάζομαι. Ίσως τό ξεστομίσαν μερικοί μέσα στής μέθης τή ζάλη...

Πλάτανα—Η πρώτη εκδήλωση Έθνικής άλληλεγγύης.

Στις 12-8-17, τό δειλινό, κατά τις 5 μ. μ., φτάνομε στα Πλάτανα. Σταματούμε. Η πείνα είχε παραλύσει όλους. Και, νά, φα-

Η συνοικία του Αγίου Νικολάου, ή άγορά, στην παραλία, και μέρος της συνοικίας Αγ. Γεωργίου.

νερώνεται ή πρώτη φροντίδα Έθνικής Άλληλεγγύης. Παλληκάρια, όλο προθυμία, Έπιτροπές έπισιτιστικές, με γεμάτες καλαθούνες, μάς ορίχαν άράδα από την προκυμαία, όπου πλευρίσαμε, ψωμιά-ψωμιά μεγάλα, κάτασπρα, σταρίσια.

Τά χέρια άπλωνόντουσαν άχόρταγα, τά σαγόνια κροτάλιζαν όλα. Είχαμε χρόνια να φάμε σταρίσιο ψωμί. Είχαμε μήνες να δούμε όλάκερο ψωμί. Βουλμιά που την είχαμε!

Η γη της άπολύτρωσης—Τραπεζούντα.

Ύστερ' από μικρό διάλειμμα κινήσαμε για την Τραπεζούντα. Φτάσαμε τό βραδάκι. Έπιτροπές πολυάριθμες μάς παραλάβανε. Βγήκαμε παραταγμένοι σε σειρές. Και προχωρούσαμε, όπου μάς πήγαιναν οι Έπιτροπές. Νέοι γεμάτοι ζωή και φρόνημα έθνικό και άνθρωπιστικό.

Στό δρόμο, Ρώσοι στρατιώτες, από ψηλά παράθυρα στρατωνισμών, μάς φώναζαν: «Κάρταδ, κάρταδ!» Ήξαιραν, ότι είμαστε τουρκομερίτες. Μάς προσφονούσαν σε κακή μετάφραση του «Σύντροφοι».—«Ταβάριδτση». Ήσαν οι πρώτες άπόπειρες προπαγανδισμού.

Όργανωμένο θαύμα Έθνικής Άλληλεγγύης.

Όλα είχονε γίνει άντικείμενο μελέτης, Όλα είχονε προσχεδιαστεί. Όλα είχονε έτοιμαστεί. Σε λίγον καιρό όλος εκείνος ό ξεριζωμένος από τις έστίες του κόσμος βολεύτηκε: Στα Μετόχια, στη Δαφνούνα, στα Έξώτειχα μερικοί, στις Έκκλησίες, στα Σχολεία.

Ψωμιά, τυριά, ζάχαρη, έλιές, τσάι σε λίγο έτοιμάστηκαν. Τό Έλληνικό Κομιτάτο περιθαλψής προσφύγων πήρε πολλές οικογένειες στα σπίτια.

Τήν άλλη μέρα όρίστηκαν από νωρίς έπιστάτες σε κάθε προσφυγική όμάδα, στις Έκκλησίες, στα Σχολεία κλπ. Από νωρίς είχονε στηθεί τά καζάνια για την έτοιμασία του μεσημεριανού φαγητού. Αυτό συνεχίζότανε στο έξής κανονικά.

Η Μεγάλη Έπιτροπή υπό την Προεδρεία του ρέκτη Μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρυσάνθου, ένισχυμένη από έπιτόπιους έράνους, από χρηματικές άποστολές των παραλιών Έλληνικών κέντρων και χωριών της Ν. Ρωσίας και ιδίως του Σουχούμ, όπου ήταν τό κύριο κέντρο των Κοτωριτών Καυκάσου, πήρε όλα τά μέτρα για την περίθαλψη των όμοεθνών προσφύγων γενικά. Η λεπτή έλ-

ληνική ψυχή, ο έλληνικός πατριωτισμός έκα-
με πάλι το θαύμα του. Πρέπει όμως να έμο-
λόγηθε, ότι και οι Ρωσικές Στρατ. Αρχές
πρόσφεραν πολλά στην διατροφή του πλή-
θους αυτού, σε σιτάρι, ζάχαρη, όσπρια κλπ.

Κοντά σ' αυτά, άρχισε σε λίγες μέρες κ' η
διανομή ειδών ρουχισμού στους άπορότερους,
σε κείνους που, μέσα στη γενική παραζάλη,
άφησαν τα πάντα και βρεθήκανε σχεδόν
γυμνοί στην Τραπεζούντα.

Τά όνόματα των Βελισαρίδη, Κογκαλίδη,
Βαφειάδη, Περσειδη, Θεοφύλακτου κ. ά. παί-
ξανε τον κύριο ρόλο σ' όλην αυτή την προσ-
πάθεια. Άλλά και ο τύπος της Τραπεζούν-
τας, ο «Φάρος της Ανατολής», ο «Λόγος»,
το περιοδικό «Κομνηνοί», ή «Εποχή», έκα-
με ολάκερο το χρέος του μ' επικλήσεις, εκ-
κλήσεις, με κατάλληλα δημοσιεύματα.

Γραφτό μνημείο του δραματικού γεγονό-
τος και της ύποδοξης μας από τους Τραπε-
ζούντιους, έχομε, από κείνη την εποχή, την
έμμετρη περιγραφή «Η τραγωδία της Όρ-
δοϋς», γραμμένη από τον Άντρέα Μουτάφη
από τη Σύρα, εγκαταστημένο από το 1909
στά Κοτύωρα και παντρεμένο εκεί.

Το στιχούργημα είναι άφιρωμένο στους
Τραπεζούντιους και δημοσιεύτηκε στην
Τραπεζούντα, στις 7-9-17, σε σχήμα 16ο, σε
12 σελίδες, στα Τυπογραφεία Γ. Μιχαηλίδη.

Η «Τραγωδία της Όρδοϋς» δεν έχει βέ-
βαια, καλλιτεχνικές αξιώσεις. Την παραθέ-
τομε όμως για την περιγραφική και τη χρο-
νογραφική της, ιδίως, αξία :

Ο βομβαρδισμός

- 1 Ήταν Αύγουστου ένδεκα
Παρασκευή ήμερα
που ή Όρδοϋ εκαιέτο
μέ τόπια πέρα-πέρα.
- 2 Πρωί με τα χαράματα,
εφάνηκε ο στόλος
από την πόλη βγαίνε,
τρέμων ο κόσμος όλος.
- 3 Κρυμμένοι έμετρούσαμε
τά ρωσικά βαπόρια,
ήταν έννιά τον αριθμό,
μαζί με τα ματόρια.
4. Και τέλος επλησίασαν,
εμβήκαν στο λιμάνι,
αρχίζει ο βομβαρδισμός
και ο λαός τά χάνει.
- 5 Γιατί δεν εβομβάρδιζεν
όπως τις άλλες μέρες,
γίνεται μιá καταστροφή
μ' όβίδες και με σφαίρες.
6. Πυρκαϊές ανάφανε
παντού μέσ' στο παζάρι,
καίονται σπίτια κ' εκκλησιές,
καίεται καθ' άμπαρι.
- 7 Ήρχισαν θήνοι, κοπετοί,
λιγοθυμίες στους δρόμους,
τρέχουν μητέρες σάν τρελλές
με τα παιδιά στους ώμους.
- 8 Και άλλες τρέχουν άπ' άλλού,
γυρεύουν τα παιδιά τους,

τρέχουν γυμνές. Ξυπόλητες,
ξέπλεκα τα μαλλιά τους.

Η φυγή μας

- 9 Τέλος βαπόρι φορτηγό,
έσίμωσε στη σκάλα
και έκανε απόβαση,
ένω κτυπούσαν τ' άλλα.
- 10 Όλίγοι άποράσισαν,
άπ' τους εκεί κατοίκους,
στην παραλία να διαβούν,
να φύγουν άπ' τους λύκους.
- 11 Κι' όσοι τους είδαν στο γυαλό,
βγαίνοντας κρούφα-κρούφα,
την κεφαλήν έγύμνωσαν
συσπώντας μιá-μιá τρίχα.
- 12 «Τί θά γενούμε, έλεγαν,
οί Τουρκοί τί θά πούνε ;
να φύγουμε, να μείνωμε ;
αρχίζουν να σκεφθούνε.
- 13 Άλλ' όμως σκέψης δεν χωρεί
εις την στιγμήν εκείνη
Γνωρίζεις τό «σύν Άθηνά
και σύ την χειρα κίνει».
- 14 Έβλεπες ένα συρφετό,
στη θάλασσα να τρέχει,
ντυμένοι, ως στη μέση του
τά ρούχα του να βέχει.
- 15 Τοιουτοτρόπως εφθασαν
στον ώρισμένο τόπο,
έκλιπαρούν βοήθειαν
τά σμήνη των ανθρώπων.
- 16 Άλλ' ό! της δυστυχίας μας,
ή βόμβα εξερράγη
ή λέξις «δεν μās παίρνουνε».
Πάσα έλπίς μας πάγει.
- 17 Άπελπισία φοβερά,
φόβος μās κυριεύει,
ο θάνατός μας άφρευκτος
και βέβαιος άπέβη.
- 18 Έτρέξαμεν ασθμαίνοντες,
στά σπίτια να κρυφτούμε,
από των Τουρκών την όργην
ίσως διασωθούμε.
- 19 Έφθάσαμε στα σπίτια μας
κατάκοποι, βρεγμένοι,
θρηνούντες πώς εις θάνατον
εΐμαστε δικασμένοι.
- 20 Έκει που έκοπτόμεθα,
με τρόμον και με κόπον,
άλλα κελεύει ο Θεός,
άλλαι βουλαί ανθρώπων.

Το έμβαρκάρισμα

- 21 Και πάλιν νέα εΐδησις
τό πán αναστατώνει,
ο στόλος άπ' τον θάνατον
τόν βέβαιο μās σώζει.
- 22 Άμ' έπος κ' έργον έν ταύτῳ,
αρχισαν πρὸς τά πλοία,
να πλέουν βάρκες και ματόρ,
όποια εϋτυχία !
- 23 Χαρά και φόβος και φωνές
έγέμισε ή σφαίρα,

άλλος εδῶ, άλλος εκεί
τρέχανε από πέρα.

- 24 Όχλοβή και ταραχή
και κανονιές αντάμα,
περιφρονείται ο Έρμής
και ο Μαρωνάς συνάμα.
- 25 Καθένας τό σαρκίον του
γυρεύει να γλυτώση
από τα νύχια της Τουρκιάς,
πριν να τό έξοντώση.
- 26 Μητέρες έχασαν παιδιά
και τα παιδιά μητέρας,
Φρίκη τό επεισόδιον
εκέκτης της ήμέρας.
- 27 Έξηκολούθει ή φυγή
καθ' όλην την ήμέραν
κατόπιν άλλο τραγικό
έγένηκ' εκεί πέρα.
- 28 Που όποιοι έβραρκάρισε
έπάνω στο βαπόρι,
τό σπίτι του από μακρυνά
κλαίοντας εθεώρει.
- 29 Άλλος την σκάλα έβλεπε
και έτρεμ' ή καρδιά του,
γιατι εκεί έμειναν
τά άμοιρα παιδιά του.
- 30 Και άλλος τη γυναίκα του,
άλλος την αδελφή του
και άλλος γέροντας γονείς
που ήσαν ή ψυχή του.
- 31 Έκεινοι όπου έμειναν
στη σκάλα οι καύμενοι,
δεν ξερόμε τί έγιναν,
τί τύχη τους προσμένει.

Εις Τραπεζούντα

- 32 Από βροχήν, βροχόμενοι,
μιá νύχτα στο βαπόρι,
στην Τραπεζούντα ήλθαμε
τό πνεύμα μας ήπόρει.
- 33 Πώς σόοι έγλυτώσαμε,
άπ' των Τουρκών τά χέρια,
έκ θαύματος εφύγαμε
τ' άγαρινά μαχαίρια.
- 34 Έτσι λοιπόν σκεπτόμενοι
την κρίσιμόν μας θέσι,
άπ' ούρανού μās έρχεται
εις άγγελος στη μέση.
- 35 Έκ μέρους της Έπιτροπής
ο άγγελος μās κρένει :
«ήλθα να σās υποδεχθῶ,
ο δυστυχείς μας ξένου».
- 36 Έν πρώτοις μās ώδήγησε
στά Έθνικά σχολεία
και έφιλοξενήθημεν
εις πāsαν συνοικίαν.
- 37 Άγκάλην εύρομεν θερμήν,
του γένους την άγκάλην,
να ζήσεις θεία γενεά,
πῶχεις καρδιά μεγάλη.
- 38 Έπιτροπή για πρόσφυγας
εύρομεν συστημένην,
από τα πέρατα της γῆς
πάντα βοηθουμένην.
- 39 Και κομιτάτον ένωσις

του γένους των Έλλήνων
επιδιώκον, συμπονοϋν
τά τραύματα εκείνων.

- 40 Να ζήσης, Έθνος εύγενές,
τά τέκνα σου θερμαίνεις
του Πόντου, πάντα Έλληνα
και πρόσφυγα ζεσταίνεις.
- 41 Και πάντα Τραπεζούντιον
θερμῶς εύχαριστούμεν
που ήνοιξαν τά σπίτια των
οί δυστυχείς να μπούμε.
- 42 Άς έχη δόξαν ο Θεός,
τό Έθνος μας να ζήση,
να προστατεύη όρφανα
που έχει ν' άπαντήση.

Ζωντανία, πρωτοβουλία μέσα σε συνθή- κες σκληρές.

Τρεις μέρες μετά τη φυγή μας και μέσα
στην τρομοκρατία που εξαπλώθηκε στα Κο-
τύωρα, ομάδα από 28 Κοτυωρίτες, μ' επικε-
φαλής τον Θωμά Σπαθόπουλο, Διευθυντή
τότε της Σχολής Ευαγγελικών, ήρθε σε
διαπραγματεύσεις με τον άριστό επιχειρη-
ματία κ' οργανότη Γεωργιανό Μουράτ, για
δραπέτευση στη Ρωσία. Μετά 4 μέρες αφού
πλήρωσαν τα ναύτα-λύτρα, συγκεντρώθη-
καν, με ύπόδειξη του Μουράτ, σ' ένα τουρ-
κόσπιτο κοντά στο ποταμάκι Τζιβίλ. Την
άλλη νύχτα βγήκαν, κατέβηκαν στο γαλό
και περιέμεναν. Η άναμενόμενη βάρκα δεν
ήρθε. Και τότε, προς τα ξημερώματα, τρε-
χάτοι επιστρέφουν, για να ξανακρυφτούνε
στο τουρκοκό σπιτί, με νέα δωροδοκία. Στο
δρόμο ο γέρο Κωστής Χαΐτας, καρδιακός,
πέθανε από συγκοπή και θάφτηκε πρόχειρα.

Ο τουρκος άγροφυλάκας της περιοχής εί-
δε τους δραπέτες. Την άλλη μέρα τον απο-
τελείωσε ο Μουράτ, με μιá μαχαίριά στην
κοιλιακή χώρα, για να προλάβει την προ-
δοσία.

Έφτά μέρες κάμανε στο σπίτι, μέσα σε
φόβους και τρόμους. Τέλος φάνηκε ή βάρκα.
Έπιβίβαστηκαν. Μά πῶση υπήρξε ή άπαγοή-
τευση κ' ή άπελπισία τους, όταν είδαν, ότι
ή βάρκα, αντί ανατολιζιά, άρμενίζε προς τα
δυτικά της πόλης, προς τό Ποζούκ-Καλέ.
Οί τουρκοί είδαν, ότι πάνε προς τα εκεί,
για να παραλάβουν και τα γυναικόπαιδιά
τους για τη Ρωσία. Αυτό ήταν άληθινό.
Όμως, αποβλέπανε σε κάτι άλλο. Και τό
έκαμαν. Αυτού βγάλανε τον κόσμο έξω. Και
ύστερ' από παραμονή μιás ήμέρας, που πέ-
ρασε μέσα στην άγωνία, πήραν άπ' όλους
μόνο 15, όσοι είχαν και πλήρωσαν συμπλη-
ρωματικά—έξω από τη συμφωνία—χρυσές
λίρες. Τους υπόλοιπους 13 τους άφησαν, με
την πρόσφαση ότι ή βάρκα δεν τους χωράει !
Οί άνθρωποι αυτοί πιάστηκαν την άλλη μέ-
ρα και δεινοπάθησαν. Μεταξύ τους ιδιαιτέ-
ρας κακοποιήθηκε ο λόγιος Κοτυωρίτης,
Ευκλείδης Θεορμιουλόπουλος.

Άλλά και ή ρωσική Στρατ. Διοίκηση
Τραπεζούντας, ή όποια έμαθε τό περιστατί-
κό από τις καταγγελίες των 15 Κοτυωριτών,

μέ το φτάσιμό τους στην Τραπεζούντα, περιποιήθηκε ανάλογα τους έγκληματικούς εκείνους τούρκους. Τους τιμώρησε με ειρηνική, και για την ύπόνοια άκομη, ότι πιθανόν να είχε κατάσκοποι.

Απολογισμός απολύτρωσης.

Το σύνολο του Κοττωριτικού λαού, που κατέφυγε στην Τραπεζούντα, ήταν 3000 ψυχές, περίπου. Άλλοι τόσοι σχεδόν είχαν απομείνει στην διάκριση της τουρκικής εκδίκησης.

Οι άρχιμοί δίνουν το μέτρο της ελληνικότητας του τόπου εκείνου, σήμερα άκραιφώς τουρκικού. Οι Έλληνες αποτελούσαν το μισό περίπου του πληθυσμού των Κοττωρών. Και το πολυαριθμότερο στοιχείο. Διότι η πόλη είχε 13 15000 κατοίκους. Άπ' αυτούς 3000 περίπου ήταν Άρμένιοι, οι λοιποί Έλληνες και Τούρκοι.

Μεταξύ των προσφύγων Κοττωριτών βρέθηκαν πολλά μικρά άπροστάτευτα και όρφανά. Άπ' αυτά άρκετά υιοθετήθηκαν από Τραπεζουντιακές οικογένειες ή μπήκανε στ' Όρφανοτροφείο.

Ναυαγία σχεδίων για τους υπόλοιπους Κοττωριτες και Δυτικοποντίους.

Άπο τη στιγμή που πάτησαν οι Κοττωριτες στην Τραπεζούντα, το ζήτημα της ημερησίας διάταξης μεταξύ τους ήταν ό τρώπος για τη διάσωση των υπολοίπων συμπατριωτών τους, των οικείων τους, που καθένας είχε και από 1-2 άφημένους στα Κοττώρα.

Σχέδια και σχέδια περνούσαν από το ταραγμένο μυαλό τους. Οι σχετικές συζητήσεις τους έφεραν κοντά στον άνθροπολοχαγό του Ρωσικού Στρατού, τον Έλληνα Έλευθέριον Σινάρο, που από καιρό έτρεφε την ευγενική φιλοξία να καταρτίσει Έλληνικές Λεγεώνες για την άπελευτέρωση του προς τα δυτικά της Τραπεζούντας υπολοίπου Ποντιακού Έλληνισμού.

Έκπρόσωποι των Κοττωριτών τον ζύγωσαν. Η πρώτη σχετική σύσκεψη έγινε στις 24-27. Πήρανε μέρος ό πιο πάνω Έλ. Σινάρος, ό Παπα-Ευστάθιος Άβραμίδης, Χρήστος Λεμονόπουλος, Κωϊτίνας Στεφανίδης, Άναστάσιος Λαζαρίδης, Άριστοτέλης Μακρίδης από τα Κοττώρα, Κων/νος Τομπούλης Κερασούντιος, κάτοικος Κοττωρών, Σταύρος Νικολαΐδης και Γιάννης Υφαντίδης, από τη Νικόπολη του Πόντου, κάτοικοι Κοττωρών έπισης, Θεολόγος Σουμελίδης, δάσκαλος ξένων γλωσσών στα Κοττώρα, από ΓενέκΜατέν της Άγκυρας, Θ. Θεοφύλακτος και Ν. Καπετανίδης Τραπεζούντιοι και Γιάννης Χριστοδουλίδης, κάτοικος Κοττωρών, Τραπεζούντιος.

Η ομάδα αυτή ανάδειξε Έπιτροπή από τους Έλευθ. Σινάρο, ως πρόεδρο, Γιάννη Χριστοδουλίδη άντιπρόεδρο, Σταύρο Νικολαΐδη γραμματέα, Π' Ευστάθιο Άβραμίδη και Χρ. Λεμονόπουλο συμβούλους και τους

δύο καπετανέους Στυλιανό Κοσμίδη (Ιστούλ Άγά, Φόν Στύλ, όπως τον όνόμασαν οι Γερμανοί) και Βασίλη Άνθόπουλο, ως μέλη στρατιωτικά, ξακουσμένους και τους δύο όπλαρχηγούς στο Άντάρτικο κίνημα του Πόντου.

Η Έπιτροπή, με ύπόμνημα της προς την Δημοκρατική Ρωσική Κυβέρνηση Κερένσκυ, μέσω του Διοικητή του Ε' Σ. Στρατού Γιάννου, ζήτησε την άδεια να καταρτίσει Έλληνικές Λεγεώνες από Ποντίους και Κανκασίους πατριώτες, έθελοντές, άνεξάρτητα από ύπηρεσία, υπό το Ρωσικό Στρατιωτικό Έπιτελείο, ως προσφορά και συμβολή στον άπελευθερωτικό Άγώνα κατά του έχθρου.

Μετά την έγερση αυτή, έκτελεστική Έπιτροπή από τους Έλευθ. Σινάρο, Γιάννη Χριστοδουλίδη, Π' Ευστάθιο Άβραμίδη και τους Στυλ. Κοσμίδη και Βασίλη Άνθόπουλο ως στρατιωτικά μέλη, έφυγε, κοντά στα μέσα του Όχτώβρη του 1917 για την Τιφλίδα. Σε συνεργασία με το Έλληνικό Κεντρικό Έκτελεστικό Συμβούλιο Τιφλίδας, έκαμε διάφορες κινητοποιήσεις και παρουσιάσεις, με νέο ύπόμνημα προς το Στρατηγό Προξεβολίσκιν, για την προσθήκη του ύπομνήματος Τραπεζούντας. Πήρε όμοιως έπαφή με διάφορες Έθνικές Όργανώσεις, προς τον ίδιο σκοπό.

Όλες όμως οι έγερσεις ναυάγησαν. Παρ' όλες τις υποσχέσεις.

Οι καιροί, που γοργά ξετυλιγόντουσαν στην τότε Ρωσία, τό γάος που έκιζατούσε, κάθε άλλο παρά να ευνοούσαν τέτοια σχέδια και προθέσεις.

Και η Έπιτροπή γύρισε στην Τραπεζούντα με μόνο πρακτικό αποτέλεσμα την άδεια καταρτισμού πολιτοφυλακής κατά τόπους, με την έλπίδα, ότι θα μπορούσαν, ίσως, αυτές να ματαιώσουν την ανακατάληψη του άπελευθερωμένου ήδη τμήματος του Πόντου —σε συνεργασία με τους Γεωργιανούς και Άρμενίους, που για την περίπτωση πιθανής έξορσης των Τούρκων κάτι παραπλήσια, για την ασφάλειά τους, μελετούσαν—ή εάν να προλάβουν βιαιότητες από τους Τούρκους κατά την έπιστροφή τους...

Για τη Ρωσία.

Στο άναμεταξύ η Μ. Έπιτροπή έκανε έγερσεις να έρθουν πλοία για τη μεταφορά των προσφύγων στον Κανκασο, στη Ρωσία, όπου, σ' όλες τις παράλιες πόλεις του Ευξείνου και σε άρκετές του Έσωτερικού του Β. Κανκασού, είχαν συγγενείς στενούς ή μακρυνούς, νοικοκυραίους από χρόνα έγκαταστημένους, όπως στο Κατερινιντάρ, Άρμαβίρ, Άβίνσκ κλπ.

Μετά ένα 15θήμερο έφυγε η πρώτη αποστολή, σύμφωνα με καταστάσεις που είχαν έτοιμαστεί. Σ' ένα μήνα όλοι οι πρόσφυγες μεταφέρθηκαν στη Ρωσία.

Κανείς δέν ήθελε να μείνει στην Τραπεζούντα. Και για τη γειτονιά των Τούρκων

και για την έλλειψη πόρων ζωής, αλλά προπαντός για την βεβαιότητα, ότι σύντομα θα έφυγε ό Ρωσικός στρατός κατοχής. Τα κρούσματα άπειθαρχίας ήσαν ή μόνη φυσιογνωμία του Στρατού αυτού, που ήταν άδύνατο πιά να πολεμήσει και να προελάσει και που αντίθετα ζητούσε να γυρίσει στα σπίτια του. Ήταν στρατός επαναστατημένος, πλασματικά μπολσεβίκικος, με ξεκάθαρη στροφή κατά των κατακτήσεων.

Πατριωτικές εκδηλώσεις της Έλληνικής Κοινότητας Βατούμ.

Στον ενδιάμεσο σταθμό άλλες εκπλήξεις περιέμεναν τον ξεριζωμένο αυτό κόσμο. Στο Βατούμ. Η περιποίηση που είδαν κ' αυτού οι Κοττωριτες, σε καταλύματα προσωρινά, σε διατροφή και ρουχισμό, υπήρξε συγκινητική. Η θερμή πνοή της πατριωτικής ευαισθησίας τους χάρεισε στοργικά, δημιουργικά.

Το θαύμα της πατριωτικής περιθάλψης της Έλληνικής Κοινότητας Σουχούμ.

Μά ή περιθάλψη, θερμή, ολοκληρωμένη, με συνέπεια και συνέχεια θα περιβάλει τους πρόσφυγες Κοττωρών όριστικά στο Σουχούμ. Είχε οργανωθεί αυτό γραφείο περιθάλψης. Η Κοινότητα, με Πρόεδρο τον παλαίμαχο σήμερα Πολιτικό ήγέτη και κοινωνικό παράγοντα Γιάννη Πασαλίδη και με τη συμμετοχή των παλαιών Κοττωριτών του Σουχούμ Τριαντάφυλλου Τσουλά, Νικόλα και Σάββα Μοσκόφ, Νικόλα Μέντα, Στέφ. Στεφανίδη, Βασίλη Χ' Βασιλείου κλπ. έκαμε την προστασία των προσφύγων έργο περιοπής. Η ίδια Κοινότητα κινητοποίησε και τα κεφαλοχώρια της περιφέρειας, που πρόσφεραν πλούσια, σε χρήμα και είδη διατροφής.

Τα καταλύματα, ή παροχή τακτικού και καλού συσσιτίου, ή ιατρική και φαρμακευτική περιθάλψη—οργανωμένα όλα θαυμάσια.

Πλείστοι Κοττωριτες βολεύτηκαν άμεσα σε συγγενικές οικογένειες, παλιά έγκαταστημένες. Σιγά-σιγά και οι άλλοι βόλεψαν την όριστική τους κατοικία. Καμπόσες οικογένειες άνέβηκαν στα χωριά, είτε κοντά σε συγγενείς είτε για προσωρινή άγροτική έγκατάσταση. Και παντού βρήκαν φιλοξενία έξαιρετική και προστασία και βοήθεια.

Η ίδια έπιτροπή φρόντισε για τα όρφανά και άπροστάτευτα κορίτσια. Πάντρεψε πολλά άπ' αυτά και μέσα στο Σουχούμ και στα χωριά, σε καλά σπίτια, κατά τό πολύ.

Πολλούς νεαρούς, μόλις άπόφοιτους της σ', ζ' και η' τάξης των εκπαιδευτηρίων μας, τους σύστησαν στα πολυαριθμα γύρω έλληνικά χωριά και διορίστηκαν δασκάλοι σε κοινότητες, όπου δίδαξαν με φιλοτιμία κ' επιτυχία.

Αυτά σε άδρες γραμμές. Κ' ή παρατήρηση ξεπηδάει μόνη της: Μπροστά στα ζωτικά στοιχεία, πνευματικά, ήθικά, ψυχικά, που διαθέτει ή Έλληνική Φυλή, μπροστά στην πρωτοβουλία και δημιουργικότητά του, όπου

γής, κάθε θαυμασμός είναι λίγος... Και άνάλογη πάλι και ιστορική είναι ή ευθύνη εκείνων που, τοποθετημένοι στις ήγειτικές της γραμμές, δέν κατευθύνουν τα ύπεροχα αυτά κίνητρα για τη δημιουργία άνωτέρων μορφών ζωής...

Και ξαναγυρίζομε στους πρόσφυγες μας: Έτσι οι Κοττωριτες, ευθύς άπ' την άρχή, με τη θερμή προστασία, την έθνική και συγγενική, βόλεψαν τις οικογένειές τους. Έμενε να βολέψουν πιά τα παραπέρα, για τον βιοπορισμό τους, άπερίσπαστα από κάθε κατατρεγμό και άπειλή.

Άπόδοση των προσφύγων Κοττωριτών στη δημιουργία της νέας τους ζωής.

Και, δέν τά κατάφεραν άσκημα στον τόμο αυτό, οι Κοττωριτες: Μ' έφόδια την έμφυτη έγγατικότητα και την ευζηνισία τους την πνευματική, την πρωτοβουλία τους, σε λίγο, με μικρές ύποστηρίξεις γνωστών, φίλων ή συγγενών ή άπλως εύπορων συμπατριωτών, όσοι μόν ήσαν τεχνίτες πιάσαν δουλειές δικές τους, οι δε άνθρωποι της έλεύθερης δουλειάς χύθηκαν άμέσως στις άγορές του Κανκασού, ζητώντας την τύχη τους. Σε λίγο έπιστρέφανε, μεταφέροντας ό ένας ήλιόλαδα (σέμισκα), ό άλλος κουλούρια (πούμπλικα), ό άλλος άλευρο κλπ. Σε μικρές, βέβαια, ποσότητες. Άλλά τί σημασία είχε αυτό; Ο κόσμος αυτός λιτοδίαιτος ήταν. Οι άνάγκες του, φυσικά, πολλές ήσαν. Όμως κ' ό υπολογισμένες οικονομίες άδύνατες δέν του ήσαν. Έπειτα, με τη σχετική έλλειψη συγκοινωνιών, τα παραπάνω είδη άφηναν καλά κέρδη, που κνοφορούσαν τη μάση άγορά, ή όποία πρόβαλε σύντομα.

Η δραστηριότητα αυτή συνεχίστηκε. Σε λίγο ό καθένας τους άπόκτησε κεφάλαιο, που να κινείται έλεύθερα και σε άνοιχτότερο όρίζοντα. Η καλοζωία σύντομα φερούγισε προς τα φτωχικά τους. Ήσαν νοικοκυραίοι.

Τό πράγμα έφτασε σε σημείο, που οι παλαιοί ντόπιοι ή μάλλον πολλοί άπ' αυτούς, να τους βλέπουν με άπορία και με, κάποια, κρυφή ζούλια. Άπόδειχναν, ότι είναι λαός, άν όχι προχωρημένος σε γράμματα και κίνηση πνευματική, όμως δυναμικός, επιχειρηματικός.

Μέσα στην ταραγμένη εκείνη πολεμική έποχή, ή Έπανάσταση, που όλοένα προχωρούσε, είχε φέρει τόση άναστάτωση. Οι πιο πάνω δουλειές, μ' όλους τους κινδύνους και τις άναποδιές τους, ήσαν πολύ κερδοφόρες. Και οι πρόσφυγες μας φάνηκαν οι άνθρωποι των περιστάσεων. Όρμησαν προς την επιχείρηση και λούστροι άκόμα, που πριν ιδέα δέν είχαν.

Βασικό, πάντα, κίνητρο, ήσαν βέβαια, οι πολύπλευρες έλλειψεις και οικονομικές τους άνάγκες. Η φυσική τους δραστηριότητα και δυναμικότητα έδωσαν την πλούσια συμβολή τους.

(Συνεχίζεται)

ΚΟΡΟΝΙΞΑ Η ΚΟΡΟΞΕΝΑ(*)

ΤΟΥ ΑΝΑΝΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Διά την Ἑλληνικότητα τοῦ χωρίου ἐπὶ βυζαντινῆς ἐποχῆς μαρτυροῦν 1) ὁ Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου, μὲ τὸν ἀξιοθαύμαστον ρυθμὸν καὶ τὰς βυζαντινῆς ἐποχῆς ζωγραφείας τῶν τοίχων καὶ τοῦ θόλου καὶ 2) ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου, ἐντὸς ἐρειπωμένου φρουρίου μὲ ὄνομασίαν «τὸ Κάστρον».

Τὸ φρούριον τοῦτο ἀννυφῶται ἐπὶ τῆς βραχύδους ἀποκρήμνου ἄκρας τοῦ βουνοῦ «Κόρη» ὅπερ εἶναι συνέχεια τοῦ ὄρους «Κάν-κανα» ὅπερ φθεν τοῦ ὑψώματος «Ἀηλιάς» ἐφ' οὗ καὶ τὸ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἡλίου τοῦ Προφήτου τὸ ὁποῖον δεσπόζει ὑπερηφάνως τῶν χωρίων Ἀμπρικάντων, Μοναστήρ' καὶ Κορόνιξα καὶ ἀντικρύζει τὰ ὑψώματα τῶν χωρίων Παπαβόρμ', Σαραντάρ καὶ Χωροπούλ' ὡς καὶ τὸ ὄρος Ἀεπαντελείμονος τὸ ὁποῖον ὑψοῦται μεταξύ τῶν ἀρχαίων μονῶν Μοναστήρ' (Μοναστήριον) καὶ Χωτόβωλα (Φωτοβόλα).

Ἡ διάρκεια τοῦ χρόνου ἀκμῆς τοῦ χωρίου, ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἔπαιξε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὸ ὄνομα ὅπερ ἔφερε, παραμένουν ἄγνωστα. Περὶ τῆς ἐρημώσεως ὅμως αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 13ου μ. Χ. αἰῶνος καὶ ἐπανιδρύσεως κατὰ τὸν 17ον μὲ τὸ ὄνομα Κορόνιξα ὁμοίως χειρογράφα τοῦ πάππου μου Θεοδώρου Παπανικόλα ἢ Μανουηλίδου, περιωθέντα δι' ἀντιγραφῆς ἐκ τοιούτων τοῦ Χατζη-παπᾶ Χρυσάνθου Συμεωνίδου ἢ Σιάχ Πνευματικοῦ μου πατρὸς (ἀναδόχου μου ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας), ὅστις ἐκράτησε ταῦτα καὶ μετ' αὐτῶν πολλὰς ἄλλας ἱστορικὰς σημειώσεις ἐκ σχετικῶν χειρογράφων τοῦ θείου του Παναγιωτᾶκη—Ἐφέντη Ἀβραμίδου ἢ Ἐξακουστοῦ (1) παρὰ τῷ ὁποίῳ διέμεινε ἐπὶ δεκαετίαν περίπου ἐν Κοζλόλει ἀπὸ τοῦ 1867.

Κατὰ τὰς μαρτυρικὰς ταύτας ἐνδείξεις, μὲ τὰς ὁποίας ἠσυχολήθη καὶ ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Ἀβραάμ Ἄν. Ὁρφανίδης ἢ ἐπανίδου τοῦ χωρίου μὲ τὸ ὄνομα ΚΟΡΟΝΙΞΑ ἐγένετο ὡς ἑξῆς :

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ 14ο τεῦχος.

(1) Ὁ Παναγιωτᾶκη—ἐφέντης Ἀβραμίδης κατήγατο ἐκ τοῦ χωρίου Κορόνιξα. Διατέλεσεν ἐπὶ σιγᾶν ἔτη ἐν Κωνσταντινοπόλει συνοδικὸς παρὰ τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἀντιπρόσωπος τῶν Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων καὶ Ἀντιοχείας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ (Καπουκχαγιάς) ἐπὶ δεκάδες ἔτη ἀπὸ τοῦ 1854 καὶ περιβάλλετο ἰδιαιτέρως Σουλτανικῆς συμπάθειας καὶ ἐκτιμῆσεως. Ὡς τοιοῦτος ἡξιώθη συμπάθειαν Σουλτανικῶν δώρων καὶ χρυσοῦσαντος Σάκκου καὶ Κιουλλάχ (Κάλυμμα κεφαλῆς) τὰ ὁποῖα παρίστανον τὸ ἀξίωμα τῆς Σουλτανικῆς ἐκτιμῆσεως. Κατέχων τοιαῦτα ἀξιώματα διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ φρονήσεως καὶ τοῦ θάρρους, μεγάλα καὶ σπουδαία ὠφέλη παρέσχεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα Κορόνιξαν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι εὐρισκον παρ' αὐτῷ στοιγικὴν προστασίαν εἰς δὲ τὰ Σεμνία τῆς πίστεως τοῦ χωρίου σημαντικὴν ἐνίσχυσιν.

Ὁ Παναγιωτᾶκη—ἐφέντης εἶχε τρεῖς υἱοὺς τοὺς Πέτρον, Γαβριὴλ καὶ Παῦλον καὶ δύο θυγατέρας τὴν Ἐλένην, περὶ τῆς συνέσεως καὶ φρονήσεως τῆς ὁποίας πολλοὶ καὶ σπουδαῖοι θρόλοι ὑπῆρχον.

Κατὰ τὸν 12ον μ. Χ. αἰῶνα ὅτε οἱ Ἐνετοὶ κατέλαβον τὴν Μεσσηνίαν καὶ κατέστησαν σπουδαῖον ναυτικὸν Σταθμὸν αὐτῆς τὴν Κορώνην ἀπέστειλλον δὲ ἀποίκους εἰς ἄλλα μέρη τῶν παραλίων τῆς Ἀνατολῆς, ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς Τραπεζοῦντα μερικαὶ οἰκογένειαι ἐκ Κορώνης καὶ Μεθώνης τῆς Μεσσηνίας.

Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Κόρων Ξένος, ὁ ὁποῖος ἦτο ψάλτης καὶ διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Σιφιλίων καταφυγῶν εἰς Τραπεζοῦντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀπόγονος τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ὡς καὶ τοιοῦτοι τῶν ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἀποίκων τῆς Τραπεζοῦντος Ἑλλήνων παρέμειναν ὡς κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ μετὰ τὴν ἄλωσην τοῦ 1461, ἔξω διατηροῦντες τὰς Ἐθνικὰς αὐτῶν παραδόσεις, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς θερηκευτικὰς τῶν δοξασίας.

Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ 1647 καὶ τὴν ἐκ Τραπεζοῦντος φυγὴν τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων, ἀπόγονος τοῦ Μανουὴλ, υἱοῦ τοῦ Κόρωνος Ξένου, ἀνέλαβε τὴν καθοδήγησιν οἰκογενειῶν προελεύσεως Κορώνης καὶ Μεθώνης τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς νήσου Κῶ καὶ κατέφυγε πρὸς Νότον, εἰς τὰ δύσβατα καὶ δασώδη ὄρη τῆς περιφερείας δι' ἀναζητήσιν ἀσύλου. Μετὰ πολυήμερον καὶ κοπιώδη πορείαν διὰ τῶν ὄρεων Ζύγανα, Καραπτάλ καὶ Ἐρίκπειλ ὅπου περιεπλανήθησαν φέροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ζῶα, σπόρους καὶ τρόφιμα, κατῆλθον εἰς Κιοπρῆ—Μπαση, ἐκεῖθεν δὲ, διὰ τῆς Ἀρδᾶσης ἀνῆλθον διὰ τῶν ὑψωμάτων Καστέλ καὶ Πόρτας, ἐντεῦθεν δὲ εἰς Παθηνία καὶ μετὰ πολλῶν δεινῶν καὶ στερησεῶν ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους Παγομένον διὰ τοῦ Κάν-κανα ὅπερ δεσπόζει τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ χωρίου Κορόνιξα.

Ἐκ Κάν-κανα καὶ Παγομένου ἡ πορεία ἔλαβε τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ἀχμουτ (ἑτέρας πλευρᾶς τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου) διὰ τῶν Νοτιοδυτικῶν ὑψωμάτων Σοῦδα καὶ Σταύρωμα καὶ φθάσασα εἰς τὴν θείαν Περδικα ὑπῆνεμον πλαγίαν τοῦ ὄρους Ἀχμουτ, κατεσκήνωσεν ἵνα περιεργασθῇ τὰ πέριξ.

Ἐκεῖ ἐγκατέστησε καὶ βρύσιν ἐπὶ μίᾳς τῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς ἢ ὁποία εἶχεν ἐξαιρέτων καὶ διανέστατον ὕδωρ καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μανουὴλ ἀνόμασε μὲ τὸ ὄνομα τοῦ προγονοῦ τοῦ Κόρωνος «τῆ Κόρωνος τὸ πεγάδ'» (ἢ βρύσις τοῦ Κόρωνος), ὡς ἐλέγετο μέχρι τῆς Ἀνταλλαγῆς.

Περιεργαζόμενοι τὰ πέριξ ἐκ τοῦ σημείου τούτου διέκριναν εἰς τὸ βάθος τῆς κοιλάδος ἢ ὁποία ἦτο κατάφυτος ἀπὸ πυκνὰ σκιερὰ παρθένα δάση, εἰς τριῶν περίπου χιλιομέτρων ἀπόστασιν, ἐντὸς τοῦ βάθους τοῦ δάσους λευκὰ τινα σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐκίνησαν τὴν περιεργείαν των καὶ ἐπεσπάρσαν τὰς ἐλπίδας των, ὅτι θὰ εὐρεθῇ ἄστυλον διὰ νὰ

λῆξουν τὰ μαρτύρια τῆς πεζοπορίας, τοῦ φόβου καὶ τῶν στερησεῶν.

Ἡ ὁμάς τῶν οἰκογενειῶν τούτων, χρησιμοποιοῦσα τὴν θείαν Περδικα ὡς ὁμητήριον καὶ στόγον τὰ λευκὰ σημεῖα (1) αὐτὰ διεκρίνοντο εἰς τὸ βάθος τοῦ δάσους, εἰσεχώρησεν ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ κατευθύνοντος τὴν δι' ὄλοτομίας διανόειν διόδου ἐντὸς τοῦ δάσους πρὸς συνάντησιν τοῦ στόγου, ὁμαδάρχου των, ὅστις εὐρίσκειτο καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἐπὶ ὑψώματος τῆς θέσεως «Περδικα» καὶ κατήθηνε τὰς κινήσεις τῶν ξυλοκόπων καὶ μετὰ μακρὰν καὶ κοπιώδη ἐργασίαν ἐφθάσεν εἰς τὸν στόγον, ὅπου τὰ λευκὰ σημεῖα, μετ' ἐκπλήξεως δὲ εὐρεθῆναι πρὸ τοῦ Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ καὶ Βυζαντινῶν ζωγραφειῶν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, παρ' αὐτῷ δὲ παρεκλήσιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.

Ἡ ἀγωνία ἀνευρέσεως ἀσύλου τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ἢ θεοσέβεια καὶ εὐλάβεια αὐτῶν πρὸς τὰ Θεῖα καὶ ἡ ἀφοσίωσις καὶ θερμὴ πίστις των πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν διεβεβαίωσεν αὐτὰς ὅτι ἡ καθοδήγησις των ἦτο Θεόπνευστος καὶ τὰ ἀνακαλυφθέντα Ἱερὰ Τεμνία θὰ ἦσαν διὰ παντὸς ἰερόσταται των καὶ μὲ τὴν πεποιθήσιν αὐτῶν ἀπεφάσαν τὴν ὀριστικὴν πλέον διαμονήν, ἐγκαταστάσιν καὶ κατοικίαν των εἰς τὸ μέρος αὐτό, τὸ ὁποῖον περιεστουχίζετο πανταχόθεν ὑπὸ παρθένων πυκνοῦτων δασῶν.

Ἄμα τῇ ἐγκαταστάσει των ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν σιτηρῶν καὶ κηπουρικῶν, ἔξ ὧν ἀπέξων κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκ τοῦ πλουσιωτάτου κτηνίου.

Ὡς κατοικίαι κατεσκευάσθησαν κατὰ πρῶτον ἐκ κορμῶν δένδρων καλύβαι, ἐν αἷς ἐστεγάζοντο καθ' ὁμάδας οἰκογενειῶν, ἀργότερον δὲ ἐσκορπίσθησαν κατὰ προελεύσεις καταγωγῆς εἰς ἐνορίας, ἰδρῦσαντες τὸ χωρίον, τὸ ὁποῖον ὀνόμασαν ΚΟΡΟΝΙΞΑ μὲν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Κορώνης τῆς Μεσσηνίας ἔξ οὗ κατήγοντο τινὲς τῶν προγόνων των, Κορόξενα δὲ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κόρωνος Ξένου τοῦ ὁποῖου ἀπόγονος καθωδήγησεν αὐτοὺς πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀσύλου τούτου.

Αἱ ἐνορίαὶ τὰς ὁποίας ἀπέτελεσαν αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ ἔλαβον τὰ μέχρις ἐσάτων παραμείναντα ὀνόματα τῶν ἐνοριῶν τοῦ χωρίου τὰ ὁποῖα ἀνεγράψαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ὁρογραφείας τῆς παρούσης πραγματείας καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων, ὡς πειστικῶν πιθανῶς τῆς προελεύσεως τῶν ἐποικισάντων τὸν τόπον κατοίκων αὐτοῦ φέρονται τὰ ὀνόματα 1) Μανουηλάντων ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ υἱοῦ τοῦ Κόρωνος Μανουὴλ. 2) Τσεφεράντων, ἐκ

(2) Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ χειρόγραφον διελάμβανεν τὸν θρόνον ἐπὶ ἠκούσθη ἀέκτωρ λαλῶν μὲ διάφορον φωνῆν, πορορομένην ἐκ τῆς θέσεως εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίνοντο τὰ λευκὰ σημεῖα καὶ οὗ δὲν ἔπαυε νὰ ἀκοῦσθαι ἢ φωνῆ τοῦ ἀέκτορος ἕως ὅτου μετὰ μὴνός κοπιώδη ἐργασίαν διανοίξεως διόδου ἐντὸς τοῦ δάσους ἐνευρεθῆ ἡ ἐνορία τῶν ἁγίων τεμνίων (ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ παρεκλήσιου) χωρὶς νὰ ἀνευρεθῇ ἀέκτωρ.

τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Τσεφερόγλου (νῦν Ἀσίγη Κορώνης τῆς Μεσσηνίας, 3) Καπλανάντων ἢ Καλανάντων, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου Καπλάν τῆς Πυλίας, ὡς καὶ πλείοσαι θέσεις τῆς κτηματικῆς περιοχῆς αὐτοῦ ὡς αἱ Μεσοχώρι, Καρπεντίνα, Νεράντσα, Λογκά καὶ ἄλλα.

6) Ἀκμή. Μετὰ τὴν οὕτω ἀνασύστασιν τοῦ χωρίου Κορόνιξα ἢ Κορόξενα ὡς ὀνομάσθη, ἤρχισεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ βελτιώνεται ἡ οἰκονομικὴ θέσις τῶν κατοίκων αὐτοῦ, οὔτινες διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν των ἱκανότητων ἔδωσαν τοιαύτην κίνησιν καὶ ζωὴν εἰς τὸ χωρίον, ὥστε νὰ προβαίη ἀλματωδῶς ἡ πρόοδος του.

Δὲν παρήλθον πολλὰ δεκάδες ἔτων καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου αἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξὺ ἀνεγνώριζαν καὶ τὰ πέριξ κέντρα, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ μεταλλεῖα Ἀργυρουπόλεως εὐρίσκοντο εἰς ζωρᾶν ἀκμήν, καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν Ἑλλήνων ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχιμεταλλουργοῖς πλήρης, κατώρθωσαν νὰ προσληφθοῦν εἰς μεταλλευτικὰς ἐργασίας καὶ νὰ διασφαλίσουν καλλιτέρους πόρους ζωῆς.

Ἐπειδὴ καὶ Ἐπόπται τῶν μεταλλείων (Ματῆν-ἔμινι) Ἀργυρουπόλεως καὶ Ἀρχιμεταλλουργοὶ (Ὀυστάμπασι) καὶ Μεταλλουργοὶ ἦσαν Ἑλλήνες καὶ φέροντες τὸν τίτλον Μπειλικτζηλέρ (Κρατικοὶ) ἔχαρον ἐκτιμῆσεως παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ἐπροστάεινον τοὺς καταφεύγοντας εἰς τὴν προστασίαν των Ἑλλήνας καὶ ἀνέθετον εἰς ἕνα ἕαστον ἐργασίαν ἀνάλογον μὲ τὴν ἱκανότητα καὶ εὐφυΐαν του ἤτοι: Τσαουλτζῆ (θραύσται μεταλλευμάτων), Γαλτζῆ (καθαρισταὶ) καὶ βοηθοὶ μεταλλουργῶν.

Ὡς τοιοῦτοι προσελήφθησαν καὶ πολλοὶ ἐκ Κορόνιξας ὡς ἐπιδείξαντες ἐργατικότητα, ἐπιμέλειαν καὶ ἱκανότητα.

Ἐπειδὴ οἱ Μπειλικτζηλέρ κατώρθωσαν διὰ τῶν Ἐποπτῶν μεταλλείων νὰ ἀποκτήσουν εὐνοίαν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ εἶχον ἰσχὺν καὶ ἐπιβολὴν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Φεουδάρχας (Δερέμπη). Διεκπεραίωσαν πολλαπλὰς ὑποθέσεις, εἶχον δὲ καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐνεργήσουν καὶ ἀλλαχῶ μεταλλευτικὰς ἐρεῦνας.

Τῆς εὐνοίας ταύτης τῶν ἀρχιμεταλλουργῶν ἐπωφελέθησαν καὶ οἱ ἐκ Κορόνιξας βοηθοὶ αὐτῶν καὶ ἐπέτυχον ἐπίλυσιν πολλῶν ὑποθέσεων τοῦ χωρίου των, ἀπὸ τε Διοικητικῆς, Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Θρησκευτικῆς ἀπόψεως, εἰς βαθμὸν ὥστε τὸ χωρίον Κορόνιξα ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος νὰ θεραπευθῆ τὰς σπουδαιότερας καὶ ἀμεσώτερας τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ νὰ ὀργᾶ εἰς πρόοδον.

Ὡς ἐργαζόμενοι εἰς μεταλλεῖα πλέον οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀνώρθωσαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν των κατάστασιν. Ἀποκτήσαντες δὲ καὶ μεταλλευτικὰς γνώσεις ἀνεκάλυψαν τὸν ὑποκρυπτόμενον εἰς τὰ βάθη τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου σπουδαῖον θησαυρὸν

μεταλλευμάτων και δεν ήγγισαν να καταστήσουν τούτο γνωστόν εις τὸν Ἀρχιμεταλλουργὸν Ἀργυρουπόλεως Δημήτριον Λογίζονος.

Ὁ Δ. Λογίζονος διερευνήσας διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, ἐπέισθη ὅτι ὄντως ἀμύθητος εἶναι ὁ εἰς τὸ ὑπέδαφος αὐτῶν κρυπτόμενος θησαυρὸς καὶ ἐσπευσε νὰ ἐφοδιασθῆ μετὰ τὸ ἀπαιτούμενον Φιρμάνιον (ἀδεία) καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δρασίαν του καὶ εἰς τὰ μεταλλεῖα Κορόνιζα, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ ἀνείργε κατοικίαν περὶ τὸ 1675 μ. Χ.

Τῆς κατοικίας ταύτης τὰ ἐρείπια ἐσώζοντο μέχρι τῆς ἀναλλαγῆς τῶν Ἑλληνοταυρικών πληθυσμῶν μετὰ τὴν ὀνομασίαν «τῆ Λογίζονος τ' ἀπάκια» (τὰ ἐρείπια τῆς κατοικίας Λογίζονος).

Ἐντεῦθεν ἡ πηγὴ τῆς ἀκμῆς τοῦ χωρίου καὶ ἡ ἐναρξὺς διανύσεως περιόδου προόδου καὶ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀπόδοσις εἰς μεταλλεύματα τῶν μεταλλευτικῶν πηγῶν τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου ἦτο πλουσιωτάτη, διὰ τοῦτο ἠνοιχθήσαν εἰς αὐτὰ διάφορα σημεῖα στόμια μεταλλείων (μαγαράδες) αἱ ἐργασίαι τῶν ὁποίων ἀπὸ πολλοῦ πολλοὺς ἐπιστάτας καὶ πλείστους ἐργάτας διὰ τὰ διάφορα ἔργα αὐτῶν καὶ τὴν ἐκκαμίνευσιν τῶν μεταλλευμάτων εἰς τρόπον ὅστε, ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος, τὸ ἄσπρον μικρὸν χωρίον, τὸ ὁποῖον ἀποίκισαν φυγάδες, νὰ καταστῆ πλουσιώτατον κέντρον εἰς τὸ ὅποιον νὰ ἐξεύρουν ἐργασίαν καὶ ἄνετον ζωὴν οἱ ἀνεργοὶ τῶν ἄλλων μερῶν οἱ ὅποιοι κατέφευγον εἰς αὐτὸ.

Ἐντὸς ἡμισσεως αἰῶνος, ἦτο περὶ τὸ 1730 ἔτος, τὸ χωρίον συνεκέντρωσε περὶ τὰς 700—800 οἰκογενεῖας ἐγκατεστημένας εἰς δώδεκα ἐνορίας αὐτοῦ, μετὰ πληθυσμὸν πέντε περίπου χιλιάδων καὶ περὶ τοὺς χιλίους ἐργάτας ἐξ ἄλλων μερῶν.

Πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ πλείστοι ἄλλοι ξένοι τῶν πέριξ χωρίων προσεπορίζοντο συντήρησιν καὶ οἰκονομίαν ἐκ τῶν ἐργασίων τῶν μεταλλείων τοῦ χωρίου τὰ ὅποια μέχρι ἐσχάτων ἦσαν γνωστά μετὰ τὰς ὀνομασίας 1) Χαζνᾶ-Μαγαρα, 2) Χαλῆλ-Πεγάδ, 3) Παχατοῦρ-λιθάρ, 4) Ἀσπρόλιθος, 5) Κουκουλίτζια, 6) Μαρανταγούλια, ἡ Βαθὺν ὀρμὴν καὶ 7) Τασχανά ἡ Φέσσονος-ματέν.

Ταῦτα ἀπέδιδον μεταλλεύματα πλούσια εἰς χαλκόν, ἄργυρον, μαγνήμι κλπ.

Κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐσχάτως ἐπισκεφθέντων τὰς περιοχὰς ταύτας εἰδικῶν, μερίμνη τοῦ ἐνεργοῦντος τότε μεταλλευτικῆς ἐρευνᾶς Χαραλάμπους Γεωργίου Κοροξενίδου ἡ Ἰωακειμίδου, τὴν δρασίαν τῶν προγόνων τοῦ ὁποίου θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καὶ αὐτὰ ἐπι τὰ ἐκκαμινυθέντα ὑπολείμματα μεταλλευμάτων περιέχον ἐως 60 ο/ο μετάλλων, διότι ἡ ἐκκαμίνευσις, ἐλλείψει μέσων, ἐγένετο πλημμελῶς.

Παραλλήλως μετὰ τὴν ἐκκαμίνευσιν τῶν μεταλλευμάτων τούτων ἐγένετο καὶ ἐκμετάλλευσις πηγῆς μεταλλικοῦ ὕγρου εὐρισκο-

μένου εἰς τὰς ὑπὸ ὕψους τοῦ ὑψώματος Ἁγίου Ἡλίας καὶ φέροντος ἐρυθροκίτρινον χρώμα καὶ ὄνομα μετὰ τὸ ὅποιον τὸ ἐκάλεον οἱ κάτοικοι «Ρόδ» διὰ παραγωγὴν χαλκοῦ, μετὰ τὸν ἀκόλουθον, ὡς ἐλέγετο, τρόπον.

Τὸ ὕγρον ἐδιοχετεύετο εἰς λεκάνας ἐντὸς τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς πρὸς τοῦτο κατασκευαζόμενας, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτίθεντο ἄχρηστα τεμάχια σιδήρου, λευκοσιδήρου καὶ ἄλλων μετάλλων, τὰ ὅποια διελύοντο ὑπὸ τοῦ ὕγρου καὶ μετεβάλλοντο εἰς πηλόν.

Ὁ πηλὸς οὗτος, κατὰ πρώτην ἐκκαμίνευσιν ἀπέδιδεν ἐβδομητὰ ἑκατοστὰ ἀκαθάρτου χαλκοῦ, εἰς δευτέρω δὲ 40 ο/ο καθάρτου χαλκοῦ ἐκ τοῦ ὁποίου, οἱ ἄριστοι τεχνίται χαλκουργοὶ τοῦ χωρίου κατεσκευάζον χάλκινα σκευῆ.

Ἡ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πρόοδος τοῦ χωρίου δὲν ἔχει περιορισθῆ μόνον εἰς πλουτισμὸν ἐξ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ὑπογείου πλούτου, ἀλλ' ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸ ἐμπόριον, μετὰ πολιτισμὸν τὸν ὁποῖον ἀνεπέτευξεν ὁ πληθυσμὸς, μετὰ βίαιαν τὰς Χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν Ἑλληνοπρεπῆ ἐκπαίδευσιν.

Πλείσται θρησκευτικαὶ πανηγύρεις ἐτελοῦντο κατ' ἔτος μετὰ ἀπερίγραπτον εὐλάβειαν καὶ μεγαλοπρεπείαν καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐσοτὰς τῶν Ἀγίων, εἰς μνήμην τῶν ὁποίων ἀνηγέρθησαν καὶ ἐλειτούργουν Ναοὶ εἰς διαφόρους θέσεις τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου.

Τὸν Ἀρχιμεταλλουργὸν Λογίζονος, διεδέχθησαν ἀπὸ τοῦ 1675 καὶ ἄλλοι ἀρχιμεταλλουργοὶ, κάτοικοι Κοροξενίης μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ 1) Οὐστᾶ-ὄγλου (περὶ τὸ 1840) 2) Ὁ Τουκούρ-ὄγλου 3) Ὁ Κουτρούπ, καὶ 4) Ὁ Ἐκμετζόγλου (1850). Μεταλλουργοὶ δὲ 1) Ὁ Τσανόπς, 2) Ὁ Ἀληβρές, 3) Ὁ Κασάπ-ὄγλου, 4) Ὁ Χατζηγιώργας, 5) οἱ Γεκεμάντ' (Ἰωακειμίδαι) 6) οἱ Λαμτζάντ' (Λαοτζήδες) καὶ ἄλλοι.

7. Πικρακμῆ. — Ἡ ἀκμὴ τοῦ χωρίου διήρκεσεν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος (1675) μέχρι τὰ μέσα τοῦ 19ου. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ὅμως τοῦ 19ου αἰῶνος (1830) οἱ ἀρχιμεταλλουργοὶ καὶ μετ' αὐτῶν οἱ μεταλλουργοὶ ἤρχισαν νὰ διαρρέουν εἰς ἄλλα μέρη τοῦ Κράτους ὅπου εὕρισκον ἐλευθερίαν ἐκμεταλλεύσεως τοῦ ἐσωγείου πλούτου τῆς χώρας, οὗτω δὲ ἐγκατέστησαν ἐργασίας ὁ μὲν Κασάπ-ὄγλος εἰς Ἄδανα, ὁ Χατζη-Γιῶρ' ἀγᾶς εἰς Μπολγᾶρ-Ματέν Ἰκονίου μετὰ τοὺς ἀδελφούς του Παντελάκη καὶ Ἰωάννην, ὁ Γιακειμ-ὄγλος (Χαζηγιακίμ) εἰς Ἀκταγ Ἀγκύρας καὶ ὁ ἀδελφός του Βαρυτίμος εἰς Πλάτανα Τραπεζούντος, οἱ δὲ Λαμτζήδαι (1)

(1) Ἀπόγονος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἡ ὁποία ἐγκατέλειπε τὸ χωρίον μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως 1829, ὕστατον ἀπὸ τοὺς Ρωσοτουρκικοῦς πολέμους 1806—1829 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ἀλαβερνὶ Τυφλίδος διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πλουσιῶν εἰς χαλκόν μεταλλείων τῆς ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ἀλέξανδρος, Παβλὸς καὶ Ἰωάννης Πορτσάλωφ ἡ Τασαράντ', οἱ ὅποιοι μεγάλα ἀπέκτησαν πλοῦτην καὶ ἀπεράντους ἐκτάσεις εἰς τὴν ἐπαρχίαν Πορτσάλη ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν με-

εἰς Χαλβᾶ-ματέν Βαϊβιούρτ τοῦ Νομοῦ Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρζερούμ) ὡς καὶ Ἐρσεήλ-ματέν Τριπόλεως τοῦ Νομοῦ Τραπεζούντος.

Πέριξ τῆς οἰκογενείας τῶν Γιακειμ-ὄγλου (Ἰωακειμίδων) ἡ παράδοσις μᾶς μετέδωσε τὰ ἑξῆς:

Οἱ ἐπτά ἀδελφοὶ Ἰωακειμίδαι ἔχοντες ἀφετηρίαν τὴν πατρίδα τῶν Κορόνιζα ὅπου εἶχον τὰς οἰκογενεῖας τῶν, εἰργάζοντο τὰ μεταλλεῖα τοῦ Γιακουρ-ταγού ἀνευ ἐπισήμου ἀδείας, σιωπηρᾶ ἀνοχῆ τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν. Καὶ οὗτω, διότι, μέρος τοῦ προϊόντος ἐδίδοτο εἰς τοὺς τοπάρχας (Δερέμπεη) οἱ ὅποιοι ἐπλήρωνον εἰς τὸ Κράτος ἐλάχιστα.

Ἡ διαμάχη ὅμως τῶν τοπαρχῶν πέριξ τῶν ἐκ τῶν μεταλλείων ἀπολαυῶν τῶν, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ παροτρύνουν οὗτοι τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Παρτίν Ἀργυρουπόλεως Φίλιππον ἀγνωστὸν ἐπαυμένου νὰ καταγγείλῃ τὴν ἀνευ ἀδείας ἐργασίαν τῶν ὁμοεθνῶν του ἵνα ἀμειψθῆ, ἡ τύχη ἀξιωματῶν. καθ' ὅς εἶχεν ὑποσχέσεις τῶν τοπαρχῶν καὶ δὲν ἠγγησε νὰ καταστῆ ὁ Τριχίλιος (ἐφιάλτης) δύο χιλιάδων καὶ πλέον οἰκογενειῶν ὁμογενῶν ἐργατῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ μεταλλεῖα ταῦτα.

Εὐθὺς ὡς ὑπεβλήθη ἡ τὸ τοῦ Φιλίππου ἡ ἀναφορὰ (ἀρζουχάλ) διετάχθησαν αἱ ἀστυνομικαὶ καὶ στρατιωτικαὶ Ἀρχαὶ νὰ συλλάβουν καὶ τοὺς ἀρχιμεταλλουργοὺς καὶ τοὺς ἐργάτας καὶ τεχνίτας καὶ νὰ τοὺς δηγήσουν ἐνώπιον αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ἐπικολούθησε συμπλοκὴ μεταξὺ χωροφυλάκων καὶ στρατιωτῶν ἀπ' ἐνός καὶ μεταλλουργῶν καὶ ἐργατῶν ἀπ' ἐτέρου, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν ἀμφοτέρωθεν πολλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τέσσαρες ἀδελφοὶ Ἰωακειμίδαι καὶ ἐπαυσαν ἔκτοτε αἱ ἐργασίαι τῶν μεταλλείων Γιακουρ-ταγού.

Ἡ ἐκ τῆς συμπλοκῆς ταύτης ἀπώλεια οἰκογενειαρχῶν καὶ ἡ ἐκ τῶν ἐργατῶν ὑπέρησεν ἐργασίας εἰς ἐκατοντάδας ἐργατικῶν χειρῶν ἐπέφερον θλίψιν καὶ ἀγανάκτησιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἀνάμεσα εἰς τὰ μοιρολόγια τῶν:

Νὰ σάν' ἐκεῖνο τὸ πούλιν τὸ ἔ' ἔχτισεν

[φωλέαν

Μουδ' ἔχτισεν οὐδ' ἐχάλασεν, οὐτ' ἔκαρ

[δοπονέθεν,

ἔστελνον καὶ κατάρεις εἰς τὸν προδότην:

ταλλείων Ἀκτάλια ἡ Μισχανέ. Ὁ μεγαλειότερος τῶν ἀδελφῶν Ἀλέξανδρος, τύπος δραστηρίου καὶ τολμηροῦ ἀνδρὸς μεγάλην ἐχαίρε φήμην ἀνά τε τὸν νομὸν Τυφλίδος καὶ τὴν Ρωσικὴν Ἐπικράτειαν.

Ὁστος ἔχον ὑψηλὰ ἔθνηκα ἰδεῶδη καὶ πλοῦτην μεγάλην κατάρθωσιν νὰ ἐφοδιασθῆ μετὰ ἀδειαν καὶ ἐπὶ ὀλίγκῃ ἄρῃ ἐπεδόθη εἰς συγκέντρωσιν ἀρχαιολογικῆς ἀξίας ἀγαθμάτων καὶ ἀντικειμένων τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Γεωργιανῶν, Τουρκομάνων, Λεβγίδων, Περσῶν καὶ Κιρκασίων εἰς ἰδιαιτέραν πρὸς τοῦτο ἀναγεφθεῖσαν οἰκοδομὴν ἐν εἰδέῃ Μουσείου μετὰ σκοπὸν νὰ τὰ δημοσίησιν εἰς τὴν φιλιππίνην Πατρίδα Ἑλλάδα. Δὲν γνωρίζω ἂν ἐπαλοῦσης τῆς μεταβολῆς καθ' ἐσπέρησιν ἐν Ρωσίᾳ κατάρθωσιν τὰ πρᾶξη τοῦτο.

Ἐκεῖνο τὸ Γιακουρ-ταγού το' ἐχάλασεν; Ἄσ' σὸ Παρτίν ὁ Φίλιππον ὁ Θεοχά-
λαστον!

Ἐπαῖνεν γιὰ τὰ ἄσπρα γιὰ νὰ χιγούντων

Κ' ἐπρόδινεν τ' ἀδέλφω τ' νὰ χαλάωνταν.

Ἀντάρας καὶ φουρτούνα νὰ εὐρίκ' ἄτων

Τ' ἐπέρεν τὰ μεσεντᾶ νὰ μὴ χιγέται.

Μετὰ τὴν οὕτω παύσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Γιακουρ-ταγού ὁ εἰς τῶν ἀδελφῶν Ἰωακειμίδων, ὁ Χατζῆ - Γιακειμ-ὄγλου, ἐπέτυχεν εὐνοίας τοῦ Σουλτάν Μουράτ Β' καὶ ἐποποθετήθη εἰς τὰ μεταλλεῖα Ἀκ-ταγ Ἀγκύρας. Ἐπανακτῆσας καὶ πάλιν ἐκτίμησιν, κατέστη σπουδαῖος παράγων, ἐπροστάτευσε καὶ τοὺς ἄλλους ἀδελφούς του, ἐξ ὧν ὁ μὲν Βαρυτίμος κατέφυγε κατ' ἀρχὰς εἰς Πλάτανα ἐκεῖθεν δὲ εἰς Κόβτεπε Σεβαστείας, ὁ δὲ Θεόδωρος παρέμεινε εἰς Κορόνιζαν.

Ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας ταύτης εὐρίσκονται ἐν Ἑλλάδι διωγγοῦντο τοῦ Θεοδώρου οἱ ἀδελφοὶ 1) Ἰωάννης Σ. Κοροξενίδης, μάγειρος, κάτοικος Θεσσαλονίκης. 2) Γαβριήλ Χ. Κοροξενίδης γεωργός, κάτοικος Πτολεμαίδος καὶ 3) Ἀγένης Χ. Κοροξενίδης ἐπιστήμων χημικὸς ἠδὲ ἐπιχειρηματίας κάτοικος Θεσσαλονίκης. Ἐξ ἀδελφῶν αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ Πέτρος καὶ Ἰωάννης Ἰωακειμίδαι, τέκνα τοῦ σπουδαίου ὀνομαδοῦ Κωνσταντοῦ Ἰωακειμίδου ὡς καὶ ὁ Παναγιώτης Χ' Ἐλευθερίου Ἐλευθερόπουλος εἰς Νέαν Κοκκινίαν Πευραιῶς.

Ἄλλ' ἂν ἐκ τῆς διαρροῆς τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου εἰς ἄλλα μέρη αἱ οἰκογένειαι ἀπὸ 800 ἐμειώθησαν περὶ τὸ ἔτος 1830 εἰς 106 μόνον καὶ ἡ διοχέτευσις τῶν κεφαλαίων τῶν ἐπιχειρηματιῶν εἰς ἄλλα μέρη, ἐπέφερον τὴν παρακμὴν αὐτοῦ, ἡ ζωηρὰ ὅμως φιλοπατρία καὶ τὰ χριστιανικὰ αἰσθήματα καὶ ἔθνηκα ἰδεῶδη τῶν ἐναπομεινάντων κατοίκων αὐτοῦ δὲν ἠγγησαν νὰ τονώσουν τὸ θάρρος τῶν δι' ἀνασυγκρότησιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ὡς Ἑλληνικῆς ἐν Τουρκίᾳ Κοινότητος διὰ μίαν νέαν ζωὴν.

Καὶ οὕτω, ἐνῶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκμῆς τῶν μεταλλείων τὸ χωρίον ἀπετέλει διαφόρους ἐνορίας καὶ εἶχεν εἰς πολλὰ μέρη τῆς κτηματικῆς περιοχῆς αὐτοῦ Ναοὺς ὅπου ἐκκλησιάζοντο καὶ ἐτέλούν τὰς χριστιανικὰς αὐτῶν τελετὰς καὶ θρησκευτικὰς πανηγύρεις οἱ κάτοικοι κατὰ ἐνορίας, τὸν 19ον αἰῶνα συνεκρότησαν ἐνιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐνορίαν, μίαν Κοινότητα μετ' ἐν σχολεῖον καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον, τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου Βυζαντινὸς Ναὸς τῆς Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλεῖ μέρος τῆς Ἱστορίας τῆς παρουσίας πραγματείας δὲν εἶχεν ἀρκετὸν χώρον διὰ τὸ φιλόχριστον ἐκκλησιασμα τοῦ χωρίου, ἀπεφασίσθη ἡ δι' ἐράνων τῶν κατοίκων ἀνεγερσις ἐπὶ τοῦ παρῆκτου τοῦ Ναοῦ Ἀγίου Γεωργίου, Με-

ΠΟΝΤΙΟΙ ΣΕ ΑΓΩΝΕΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ

[Λάβαμε και δημοσιεύσαμε την ακόλουθη επιστολή:]

Φίλε κ. Διευθυντά,

Διαβάζω κατ' αὐτάς τὰ ἱστορικά γεγονότα «Τὰ μετὰ τὸν Ὀθωνα», τοῦ Τρύφ. Εὐαγγελίδου. Εἶδα στή σελίδα 452 μιὰ ὑποσημείωση πού ἀφορᾶ τοὺς Ποντίους. Σὰς παραθέτω μιὰ συντομώτατη περίληψη ἀπὸ τὴ σελίδα 443—452 γιὰ νὰ συνδεθοῦν τὰ γεγονότα μὲ τὸ ὑπόκει σημεῖον. καὶ ἂν νομίζετε ὅτι ἐνδιαφέρει τὸ περιοδικὸ καὶ τὸ ἀναγνωστικὸ σας κοινὸ μπορεῖτε νὰ τὴ δημοσιεύσετε :

Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—78 ἡ Ἑλλάς ἀπεφάσισεν, ἐπὶ τέλους, νὰ κινήθῃ κατὰ τῆς Τουρκίας.

Τῆν 21 Ἰανουαρίου τοῦ 1878 ὁ Ἕλληνας στρατὸς ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Σκαρλάτον Σούττον εἰσέβαλεν εἰς τὸ Τουρκικὸν ἔδαφος. Ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στρατοῦ ἀνῆρχετο εἰς 25.028 ἄνδρας, ἦτοι: πεζικὸν 18750 ἐξ ὧν εὐζωνοὶ 2751. Πυροβολικὸν 1843, 12 πυροβόλα (4 πεδινὰ καὶ 8 δρεμβατικά). Ἰππικὸν 800, ἵπποι 558. Μηχανικὸν 1085 κλπ.

Ἀμα ὡς ἐφάνη ὁ Ἕλλη. στρατὸς οἱ Τούρκοι τοῦ Δερεβὲν Φούρκα, 28 τὸν ἀριθμὸν ἀπεχώρησαν. Τῆν ἐπαύριον ὁ στρατὸς ἐφθάσεν εἰς τὰ περίξ τοῦ Δομοκοῦ. Εἰς τὰς 23 Ἰανουαρίου ἐξῆλθον ἀπὸ τοῦ Φρούριον Δομοκοῦ 800 Γκέγκηδες ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐφονεύθησαν μερικοὶ. Δικὸς μας ἕνας τραν-

ματίας. Αἰχμάλωτοι δύο Τούρκοι ἱππεῖς καὶ δύο ἄλλοι νεκροί. Καὶ ἐνῶ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθῇ ὁ στρατὸς μας κατὰ τοῦ Δομοκοῦ, ἐπειγούσα διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν πίεσεως τῶν λοιπῶν δυνάμεων, καθώριζεν ὅπως ὁ στρατὸς ἐπιστρέψῃ ἀνευ ἀναβολῆς εἰς τὰς βάσεις του.

Ἀλλὰ τότε πολλοὶ ἐλιποτάκησαν καὶ ἔγραψαν εἰς τὸν Σκαρλάτον ὅτι μένον ἐκεῖ διὰ νὰ προστατεύουν κατὰ δύναμιν τοὺς κατοίκους ἀπὸ τοὺς ἐξαγριωθέντας μουσουλμάνους καὶ ὅτι μετὰ ταῦτα θὰ ἐπανέλθουν καὶ εἶναι πρόθυμοι νὰ ὑποστοῦν κάθε ποινήν. Οὗτοι ἠνώθησαν μὲ 73 ἐθελοντὰς καὶ κατόπιν ἤλθον εἰς τὴν Δραμάλαν καὶ ἄλλοι 96 ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ὡς καὶ ἐθελονταὶ φοιτηταί. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ οἱ ἐκ Τραπεζοῦντος ἀδελφοὶ Κωνσταντῖνος καὶ Ἀριστείδης Ἰεροκλής. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἔγραψεν ἡμερολόγιον. Τούτο τὸ εἶχεν ὁ ἐν Βραῖλα ἀργότερον καθηγητῆς Ἀριστείδης Ἰεροκλής, διευθυντῆς ἰδιωτικοῦ Λυκείου, τοῦ «Φωτός», ἐχρησιμοποίηθ' δὲ ἀπὸ τὸν συγγραφεὴ τῆς ὑπ' ὄψει ἱστορίας Τρ. Εὐαγγελίδου. Ἐπίσης καὶ ὁ Τραπεζοῦντιος Σοφοκλῆς Τριανταφυλλίδης, νιδὸς τοῦ συγγραφεῖος τῶν «Ποντικῶν» καὶ τῶν «Φυγάδων», ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πηλίου.

Μὲ φιλικούς χαιρετισμούς

ΡΘ. Ν. ΜΠΛΛΗΝΟΣ

Καβάλλα 20-11 45

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΧΑΛΔΙΑΣ

Τοῦ Γ. Θ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ (ΚΑΝΙ)

αὐτῇ ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου ἱδρυσεν κατὰ τὰς ἱστορικές σημειώσεις τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου καὶ Οἰκονόμου τῆς Μητροπόλεως Χαλδίας Ἀθανασίου Σουμελιῶν. Μετὰ τὸ 1829 πολλοὶ ὁμογενεῖς τοῦ χωρίου Ζερμουδά κατέφυγον καὶ κατώκησαν ἐκεῖ. Πλησίον τοῦ χωρίου, ἐπὶ γραφικοῦ λόφου, ἔχει λαμπρὰν Σχολὴν καὶ ναὸν τῆς Ἁγίας Μαρίας, ὅπου κατ' ἔτος ἐτελεῖτο μεγάλη πανήγυρις. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεκρίθησαν ὡς ἄριστοι ἔμποροι καὶ κτίσται ἐν Κριμαίᾳ.

Κουλάτ δάγ [τό]. Ὅρος ὕψηλόν, ὕψους 2800 μ. ὁ Θήχης τοῦ Ξενοφῶντος μὲ τὴν ὄρειαν τοῦ Καρακαπάν, ἀδιάβατον τὸν χειμῶνα· τὸ ἔαρ ἐνταῦθα διήρχοντο τὰ ἐκ Περσίας μέσον Ἐρζερούμης καρabanίος. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοποθεσίας τοῦ ὄρους τούτου οὐδεὶς θετικῶς γνωρίζει τι, καὶ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Κωνστ. Παπαμιχαλόπουλος (ἐν τῇ Περιγησίᾳ του, σελ. 127) «πλείστα υπάρχουν ἀμφιβολαὶ καὶ ἀμφισβητήσεις, πλείστα δὲ ἐγράφησαν καὶ ἐλέγησαν καὶ γράφονται ἔτι καὶ νῦν». Ὁ Ξενοφῶν ὀνομάζει

τὸ ὄρος Θήχης καὶ θέτει αὐτὸ εἰς τὴν χώραν τῶν Σκυθηνῶν. Διόδωρος ὁ περιηγητῆς καὶ περίφημος γεωγράφος γράφας 350 ἔτη μετὰ τὸν Ξενοφῶντα ὀνομάζει τὸ ὄρος ἐκεῖνο Χήνιον. Ὁ δεινὸς Γερμανὸς γεωγράφος Κήπερτ τίθεισιν αὐτὸ ὅπου τὸ νῦν τουρκιστὶ καλούμενον Κουλάτ δάγ ἐν τοῖς ὄροις Χαλδίας καὶ Ροδοπόλεως. Ὁ Κῶξ ἀλλαχοῦ καλεῖ αὐτὸ Κασκάρ τάγ. Ὁ Μηνᾶς Χαμουδόπουλος, γράφας ἀξιόλογον γεωγραφίαν τῶν μερῶν τούτων καλεῖ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄρος Δζεμίλ δάγ μὲ ὕψος 2800 μ. καὶ ἐνούμενον μετὰ τοῦ Κουλάτ δάγ. Ὁ Σάββας Ἰωαννίδης (ἐν τῇ Ἰστ. καὶ Στατ. Τραπεζ. σελ. 13) θέτει αὐτὸ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἐντεῦθεν εἰς τὸ ὑπεράνω τοῦ Βατούμ ὄρος τὸ λεγόμενον Κατιρλί δάγ. Πολλοὶ τῶν ἐν Τραπεζοῦντι λογίων, ὡς ὁ αἰμνηστος Ἀριστείδης Ἰεροκλής, οἱ ἱατροὶ Ἄνδρ. Μεταξᾶς, Μιλτιάδης Παπαδόπουλος καὶ Ἀλκιβιάδης Σουμελιῆς ἐπίστευον ὅτι ἔκειτο εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν διεύθυνσιν τῆς Τραπεζοῦντος, χωρὶς νὰ ὑποδείξωσι θετικῶς καὶ τὴν τοποθεσίαν αὐτῶν, ὡς κατὰ τὸ 1909 ἐν Τραπεζοῦντι συζητήσαμεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Οἱ ἱατροὶ Μεταξᾶς καὶ Παπαδόπουλος ἀποτελέσαντες τὴν συνοδείαν τοῦ Παπαμιχαλοπούλου εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς Τραπεζοῦντος ὑπεστήριζον τὴν ἀποψίν των. Ὁ τελευταῖος ὅμως ἀργότερον δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Τραπεζοῦντος πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις ἐπανακάμπσαντα Παπαμιχαλόπουλον ἐδήλωσεν, ὅτι εἰς ἀπόστασιν 15 ἢ 17 ὥρων τῆς Τραπεζοῦντος Μ. Α. ἐπῆρχε τὸ Παρχάριον Χοιζᾶ Μεζαρίν, ἦτοι μνημεῖον τοῦ διδασκάλου, ὅπερ οἱ ἡμέτεροι Θῆτιν ἀποκαλοῦσι καὶ διὰ τὸ τοῦ μέρους τούτου φαίνεται ἡ θάλασσα καὶ δι' ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει χειρόκτιστον παμπάλαιον μνημεῖον ἐν εἰδη βωμοῦ καὶ δι' αὐτοῦ εἶναι ὁ Θήχης τοῦ Ξενοφῶντος. Ὁ Φίλιππος Π' Α. Χειμωνίδης θέτει αὐτὸ εἰς τὴν περιφέρειαν Σάντας εἰς τὴν θέσιν Ἀεζιγιαρέτ τὴν ὑψηλοτέραν καὶ χιονοσκεπῆ κορυφὴν τῶν ὄρων τῆς Σάντας, ὅπερ ἄλλως λέγεται καὶ τὸ Ραχίν μετὰ δύο ὄρησιν καθότι πάντοτε φαίνονται χιόνες ὡς δύο ὄρηδες ἀνθρώπου, καὶ ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖος βωμὸς λεγόμενος τουρκιστὶ ζιγιαρέτ = τόπος προσκυνήματος. Οἱ λόγοι πατέρες τῆς Μονῆς Σουμελιᾶ, προεξάρχοντος τοῦ προηγουμένου Χ' Παρθενίου Σπινθηροπούλου ἐδείκνυον αὐτὸν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ἔναντι τῆς Μονῆς Σουμελιᾶ ὄρειων. Ἄλλ' ὁ Παπαμιχαλόπουλος, ἀκάματος ἱστορικὸς καὶ διονυχιστῆς τῆς ἀληθείας, ἀνελθὼν ἐκεῖ δὲν εἶδε τὴν θάλασσαν. Ὁ ἡμέτερος γλωσσολόγος καὶ ἐν Ἀθήναις

φιλολογῶν κατὰ τὸ 1903 ἐκ Χάκαζας τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας Χαρ. Ἀνδρεάδης ἢ Παυλάντης θέτει αὐτὸ εἰς τὴν θέσιν τῆς περιφέρειας Γιαγμοῦρ δερὲς εἰς τὸ χωρίον Ταντουρλούκ καὶ ἀναλύων λεπτομερῶς τὸ ζήτημα λέγει ὅτι τοῦτο ὑπῆρχεν ἐκεῖ ὅπου ἐτελείωσαν αἱ πεδιάδες τῆς Βαϊβούρτης ἢ τῆς Γυμνιάδος τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ἤρχισαν τὰ ὄρεινα μέρη τοῦ Κοβάς καὶ τῆς Ἀργυρουπόλεως. Ὁ σεπτὸς πρῶην Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρῦσαιθος Φιλιππίδης συμφωνῶν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ γεωγράφου Διοδώρου, συγγενεύουσιν καὶ πρὸς τὴν τοῦ Χαρ. Ἀνδρεάδου, θέτει τοῦτο εἰς μίαν τῶν ὑπερειῶν τῆς βορείου κλιτύος τοῦ Παρυάδρου Καβούκ τάγ ἐν τῇ περιφερειᾷ Τεκὲ ἢ Χήντιου εἰς ὕψος 2600 μ. καὶ ὅπου τὸ ὄρος Θήχης, ἐξ οὗ οἱ Μύριοι εἶδον τὴν θάλασσαν. Ὁ συγγραφεὴς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου Δημ. Γ. Ἀποστολίδης παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Κήπερτ καὶ ὑποδεικνύων τὴν γραμμὴν Βαϊβούρτ, Μουρατχάν, Λερίου, Ἰμέρας καὶ Ἁγίου Ζαχαρίου καταλήγει εἰς τὸ Κουλάτ-τάγ, ὁπόθεν φαίνεται ἡ θάλασσα καὶ ὅθεν ἠκούσθη ἡ χαρμῦνος φωνὴ «θάλαττα, θάλαττα», παραδέχεται τοῦτο ὡς τὸν Θήχην τοῦ Ξενοφῶντος. Τὸ ὅτι μερικοὶ θέλουσι νὰ εἰπῶσιν ὅτι τὸ ὄρος Ζύγανα τυγχάνει ὁ Θήχης, ὅπερ ἐν συνδυασμῷ ἀναγράφει καὶ ὁ Παπαμιχαλόπουλος, πλανηθεὶς ἐκ τῶν ὑπολογισμῶν τοῦ Χαρ. Ἀνδρεάδου, τοῦτο τυγχάνει λελανθασμένον καὶ ἐπισηφάλες· διότι εἰκοσάκις καὶ ἐν εὐδία ἡμέρα διήλθον τὸ ὄρος τοῦτο καὶ δὲν εἶδον τὴν θάλασσαν, καίτοι ἔλαβον καὶ τὴν ὑψηλοτέραν πρὸς τὴν Μουζζαϊναν ἀγούσαν. Ἐπειτα εἰς τὰ περίξ φαρυγγώδη ἐκεῖνα μέρη δὲν ὑπῆρχον χωρία ὅπου: «Οἱ Ἕλληνας ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κόμαις καὶ τὰ ἐπιτήδεια πολλὰ ἐχούσας» ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ὄρος Ζιγός ἢ Ζύγανα δὲν εἶναι ὁ Θήχης. Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι: «ἀφοῦ ἀπὸ Ζύγαναν εἰς Χαψίκιοι ὑπῆρχε ὄρος 4 ὥρων ἀνώμαλος καὶ δάση δυσπέραστα, συνεπῶς καὶ αἱ διαβάσεις τῶν μερῶν ἐκείνων λίαν ἐπικίνδυνον, ὄχι μόνον εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς. Εἰς αὐτὸ τὸ λάθος ἔπεσε καὶ ὁ Στάθης Καραβίας, παραδεχόμενος οὖν τῇ γνώμῃ πολλῶν τῶν Βαϊβούρτην ὡς τὴν Γυμνιάδα, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ ὄρος Ζύγανα εἶναι ὁ Θήχης, ἀπόστασις 130 χιλμ. Ἡ γνώμη αὕτη ἐκπίπτει, διότι εἰς τὰ δύσβατα ἐκεῖνα μέρη, στρατὸς ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον πεζοπορίαν καὶ τὰς μεγάλας κακουχίας, τὴν ἔλλειψιν τροφίμων καὶ τοὺς συνεχεῖς πολέμους πρὸς τοὺς ἐχθρούς, δὲν ἠδύνατο μὲ τὰ μεταφορικά μέσα νὰ ποιῆσιν πορείαν πέντε παρα-

σαγγών η 25 χιλιομέτρων καθ' ἑκάστην. Ἄρα δὲν εἶναι τὸ ὄρος Ζύγανα ὁ Θήχης, ὅπερ δυστυχῶς παραδέχεται καὶ ὁ Μιχ. Μεταλλίδης ἐν τῇ μελέτῃ του τὰ Κιότζια («Ποντιακά Φύλλα», ἀρ. 15 σελ. 141). Οὐτε καὶ ὁ Ἅγιος Παῦλος τῆς Αὐλιανᾶς, ὡς πολλοὶ λόγοι ἐν Μεσοχαλδίᾳ διατείνονται καθότι τὸ 1901 μετὰ τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας Θωμᾶ Παυλίδου καὶ τοῦ ἀληθμονήτου διδασκάλου Ἡλία Μελανοφρύδου, πατρός τοῦ συνεργάτου Παντελῆ Μελανοφρύδου καὶ Παύλου Παπαδοπούλου, περιερχόμενοι τὰ χωρία τοῦ π. Τσίτης καὶ Ἀμπρικάντων χάριν σχολικῶν ἐξετάσεων ἀνήλθομεν εἰς τὰ ὑψηλότερα παρχάρια τοῦ Ἄγ. Παύλου δὲν εἶδομεν τὴν θάλασσαν, οὔτε διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, οὔτε διὰ τηλεσκοπίου, καίτοι ἡ ἡμέρα ἦτο εὐδία, ἐπεὶδὴ παρεμπόπτουσι εἰς τὸ μέσον τὸ ὄρος Ζύγανα καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Καρακαπάν. Καθὰ δὲ με διεβεβαίωσαν ἱκανοὶ διανοούμενοι Κρωμαῖοι καὶ τοῦ Χαψίκιοι, τὸ ὄρος Θήχης εἶναι ὁ Ἅγιος Παῦλος τῆς Κρώμνης, ὕψους 2600 μ., ὅπου φαίνεται ἡ θάλασσα καὶ ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο εὐρίσκεται δι' ἕνα ταχυποροῦντα εἰς 4 ὥρῶν ἀπόστασιν ἐκ Τραπεζοῦντος, ὅπερ ἀναλήθες, διότι ἀπέχει 12 ὄρας καὶ πλέον ὥρας καὶ παρεμπόπτουσι φάραγες, χαράδραι, ρύακες καὶ ποταμοί, οἷτινες ἐβράδυνον τὴν κάθοδον τῶν Μυριῶν εἰς Τραπεζοῦντα καὶ μάλιστα ἐν βαρεῖ χειμῶνι, ὡς ὄντος τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου καὶ κατόπιν πολέμου πρὸς τοὺς Μάκρωνας καὶ Τσανούς. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1924 κατηρχόμεθα μετὰ τοῦ ἀεροπλοίου «Καβάλλα» εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἀνταλλάξιμοι καὶ εἶχομεν συμπλωτήρας τοὺς εἰς τὰ βουνὰ τῆς Σάντας ἀνταρτικῶς κατὰ τῶν πέριξ Τούρκων μαχομένων ἀειμνήστον Εὐκλείδην Κούτογλην καὶ συνάθλους, οἷτοι με διεβεβαίωσαν, ὅτι διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ εἶδον ἐκ τοῦ Ἀεζιγιαρέτ τοῦ Σταυρίου τὴν Τραπεζοῦντα εἰς τὸ τμήμα τοῦ Λεοντοκάστρου (κ. Κιοζέλ-σαράτ) καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι κινούμενα πλοῖα.

Ὅτι δὲ μερικοὶ θέλουσι νὰ γνωρίσωσι τὸ Καρακαπάν ἢ Μέλαν Ὅρος ὡς τὸν Θήχην προστρέχοντες εἰς τὴν λαϊκὴν μοῖσαν:

Ἐξέβα σὸ Καρακαπάν κι' εἶδα τὴν Τραπεζοῦνταν,

Ἐμορφοὶ κάθουν σὸ Μεϊτάν κι' ἄσκειοι σὴν Δαφούνταν,

εἶναι ἴδιον τῆς φαντασίας των καθότι ἡ δημώδης μοῖσα ἀναφέρει οὐχὶ τὸ Καρακαπάν, ἀλλὰ τὸ Μπόζ-τεπέ, δηλ. τὴν νοτιοτέραν ἐνορίαν τῆς Τραπεζοῦντος Θεοσκέπαστον, ὅπου φαίνεται ἡ θάλασσα. Καὶ ἐπεὶδὴ αἱ παραδόσεις δὲν εἶναι γνωμαὶ ἀτομικαὶ καὶ ἐπηρεαζόμεναι ἐξ ἐγωϊσμοῦ, ἀτομισμοῦ ἢ ἰσχυρογνωμοσῶ-

νης, ἀλλ' ἀπήχησις τῆς φωνῆς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ, διὰ τοῦτο εἶναι πάντοτε προτιμητέαι. Τοῦτο τὸ καταρρίπτει καὶ ὁ κατὰ τὸ 1865 ἐν Τραπεζοῦντι διατελέσας ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος Παναγιώτης Ματαράγκας, ὅστις ποιήσας ἐκδρομὴν εἰς Ἀργυρούπολιν δι' ἐθνικὸν σκοπὸν ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ Ὄρους Καρακαπάν καὶ μὴ ἰδὼν τὴν θάλασσαν, ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ποιήματός του:

Ἐκ τοῦ ὄρους τούτου λέγουσιν
εἶδε τ' ὄμμα τῶν Μυριῶν
τὸ θαλάσσιον πεδίον.

Ἐπὶ ὄλων τούτων ἐκφέρω τὴν ταπεινὴν μου γνώμην, ὅτι ὁ Θήχης εἶναι τὸ Κουλάτ-δάγ τὸ σημερινὸν Ἀε-Σὲρ Μπογαζι ἢ Ἁγία Σωρὸς, τὸ ὑπὲρ τὸ χωρίον Σταυρί, ἀφοῦ τὸ προέκρινε καὶ ὁ διάσημος γεωγράφος Κήπερτ καὶ παρεδέχθησαν οἱ πλείστοι τὴν γνώμην του, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐκ Σταυρίου μητρόθεν καταγόμενος καὶ μεγάλως συντελέσας εἰς τὴν ἐποικοδόμησιν τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου Πανάρετος Τοπαλίδης Βαζελιώτης, γράψας κατόπιν ἐπιτοπίου ἐπισκόπεως καὶ μελέτην ἀξιόλογον περὶ τῆς θέσεως «Θήχης» ἐν τῷ Κουλάτ-δάγ καὶ δημοσιεύσας αὐτὴν ἐν τῇ Μεγ. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ. Διότι ἀφοῦ κατὰ πλείοτέραν γνωμοδότησιν ἡ Βαϊβούρτη εἶναι ἡ Γυμνιάς, σχηματίζω τὴν πεποιθήσιν, ὅτι τὴν πεδιάδα τῆς Βαϊβούρτης, Βαρζαχάν, Γατράχ, Γαβούλ δάγ διήλθον εἰς δύο ἡμέρας με πορείαν καθ' ἑκάστην 30 χλμ., τὴν δὲ λοιπὴν θρηνὴν διάβασιν Μουράτ Χάν, Κόας, Λερί, Ἰμέρας, Ἁγίου Ζαχαρίου καὶ Κουλάτ εἰς τρεῖς ἡμέρας, με πορείαν καθ' ἑκάστην 22—23 χιλιομέτρων. Ἐπειτα ἀφοῦ εἶχον ὀδηγὸν Μάκρωνα, γνωρίζοντα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ὁδοὺς, δὲν ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἄλλην ὁδόν, εἰμὴ τὴν δημοσίαν λεωφόρον Κουλάτ-δάγ, ὅπου τίθενται καὶ αἱ Πύλαι τοῦ Πόντου τὸ σημερινὸν Σταυρὶ Μπογαζίν, αἱ διὰ τῶν αἰῶνων διαιωνισθεῖσαι καὶ εἰς τὰ δημώδη ἄσματα, τὴν ἱστορίαν τῶν Γαβράδων, καὶ ὅθεν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς καὶ τῶν Κομνηνῶν χρόνους, διήρχοντο αἱ λεγεῶνες τῶν ἀγούρων καὶ παληκαρίων τῶν ἀκριτικῶν ὀρίων, καὶ ἡ μεγάλη λεωφόρος ἐκ τῆς Τραπεζοῦντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἦν διήρχοντο τὰ ἐκ Περσίας καραβάνια καὶ τὰ ἐκ Καρδουχίας ποίμνια, μέχρι τοῦ 1873, ὅτε ἠνοίχθη ἡ δημοσία «βασιλική» λεγομένη ὁδὸς καὶ ὅπου κατὰ τὸν Σάβ. Ἰωαννίδην (Ἱστορ. καὶ Στατ. Τρ. σελ. 64) παρὰ τὴν θέσιν Κεράσιον, γνωρίζομενον ἔτι καὶ νῦν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, οἱ ἄλκιμοι καὶ πολεμοχαρεῖς Χαλδαῖοι καὶ Ματσουκαῖοι συνέλαβον αἰχμάλωτον τὸν κατὰ τῆς Τραπεζοῦντος ἐκστρατεύσαντα εὐεργετικώτατον καὶ δραστήριον στρατηγὸν Τανισμάν Γαζή Μελίκ, υἱὸν τοῦ

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑ ΓΛΩΣΣΑ

ΔΙΣΤΙΧΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΑΥΡΙ

Συλλογὴ (Δ.Κ.Π.) ΣΤΑΥΡΙΩΤΗ

- 83 Ἀχλάσκουμαι σὸν πόλεμον, πάω με τοὶ παιδάντας,
ἂν ἔρη; τύχην καὶ κλώσκουμαι, θὰ 'λέπ'ς πολλὰ χαράντας.
484 Ἀχλάσκουμαι σὴν ξενιτάν, μακρὰ σὴν ἔρημιάν
δώστε μας τὴν εὐχὴν ἔσουν νὰ ἔρχομεσ ὄλ' μιαν.

Β'.

- 485 Βαγγάλεν π' ἂν δεβιάσκειται κανεὶς ὅτιν 'κι δίγ'νε
γιὰ τὴν ἀγάπ' τὸ ἔρημον, πολλοὶ ψὴν παραδίγ'νε.
486 Βαί ἐμέν, μάννα, βαί ἐμέν, ἀρρώστια σουμών'με
ἂν θὰ εὐρήκ' μ' ἀδὰ σὸ χάλ', ἄμὰν θὰ θανατῶν'με.
487 Βάλεν ἕναν ποτήρ' κρασὶν καὶ φέρο με ἄς πίνω
τερῶ σε, τρομιζ' τὸ χέρι μ' τ' ἡμ'σὸν ἄπάν'ι-μ' ξύνω.
488 Βάλεν σὰ χέρεσ' σ' μάλαμαν, σὸν κόλφεσ' τὴν ἀγάπην
σ' ὄλις φαίνεται τὸ μάλαμαν, σ' ἐμέναν ἢ ἀγάπην.
489 Βάλεν σὴν πόρτα σ' καρακίδ', σὸ παραθύρι σ' σκάλαν
σὴν πόρτα σ' δὸς με φίλεμαν, σὸ παραθύρι σ' ἀγκάλαν.
490 Βάλλω τὰ ματογάλα μου, τὸ γράμμα σ' νὰ δεβάζω
καὶ ἄσ' σὸ γράφ'ς δὲν 'κ' ἐγροικῶ, τὸ κιφάλι μ' 'νεγκάζω.
491 Βάλλω τὴν κευεντζέ μ' ροχίν, δανείσκουμαι παρὰδὰς
ἐποῖχαν ἄτα καλατζήν, [σὰ τρία] μαχαλάδας.
492 Βάλτε σὸ χερόπο σ' δαχτυλίδ', ἄμον σουμαδεμέντσα.
ἄλλαξον ἄτο μετ' ἐμέν, μ' εἶσαι καταραμέντσα.
493 Βάλτε τὸ τραπέζ' καὶ κάθουμαι κ' ἐσὸν παραμερίεις με
μ' ἔθαρηξ ἔρθα γιὰ φαεῖν, τέρ' μὴ κακοκαρδίεις με
494 Βαράσκουμε τὸ δούλεμαν, ἔχ' ἄτο ἀγαρσιάν
γιὰ τ' ἄτο ἐκατήντησα, ἀδὰ σὴν ἐφτωχίαν.

Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἀλλαδίν καὶ εἰς τὴν Τραπεζοῦντα ἤγαγον.

Ἐπειτα δὲν ὑπάρχει ὑψηλότερα κορυφὴ ὑπὲρ τὰ 2800 μέτρα τοῦ Κουλάτ-δάγ ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ, ὅθεν ἡ θάλασσα νὰ εἶναι ὀρατὴ.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης μου σημειῶ καὶ τοῦτο ὅτι ἀπὸ τοῦ Κουλάτ δάγ καὶ πέραν εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη ἐπιχωριάζει τὸ ροδόδενδρον ἢ ἀζαλέα (τσιφίν), ἐξ οὗ παράγεται τὸ μαινόμενον (ζαντόν) μέλι, ἐξ οὗ φαγόντες οἱ Ἕλληνες τοῦ Ξενοφάντος ἐμεθύθησαν, ἐνῶ πέραν τοῦ Κουλάτ δάγ καὶ εἰς τὰ Ζύγανα, ὅπερ πολλοὶ θέλουσι νὰ γνωρίζωσιν ὡς Θήχην, σπανίζει τὸ φυτὸν τοῦτο.

Ὅσον ἀφορᾷ περὶ τοῦ ἐτόμου τῆς λέξεως Κουλάτ-δάγ, ὁ φίλος συνεργάτης καὶ προσφιλεὶς συνάδελφος Δ. Κ. Παπα-

δόπουλος-Σταυριώτης, ὡς με διεβεβαίωσεν ἐξ ἐπιτοπίων ἐρευνῶν, καὶ ἄς προτίθεται νὰ συμπεριλάβῃ ἐν τῷ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Σταυρίου ἔργῳ του, ἡ λέξις Κουλάτ παράγεται ἐκ τοῦ Κολά ἄδ δηλ. ἐπιτήρησε τὸν ἵππον σου, ὅπερ ἀπέτεινε διαβάτης πρὸς διερχόμενον ἐκεῖθεν ἕτερον διαβάτην με τὸν κατάφορτον ἵππον του, ὅστις καὶ κατέπεσεν ἐκεῖ ἐκ τοῦ ὑπερμέτρου φόρτου καὶ ἔδωσε τὴν ὄνομασίαν του εἰς τὴν περιοχὴν, ἢ ἐκ τοῦ ἐρωτήσαντός τινας πῶση ἢ ἀπόστασις τῆς διόδου τοῦ ὄρους, ἕτερος ἀπήντησεν, τῶση ἢ διόδος ὄση καὶ ἡ κίνησις τοῦ ἀγκῶνος τῆς χειρὸς. Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν διαβάτης διερχόμενος ἐκεῖθεν συνεισέθη ὑπ' ἄλλου διαβάτου νὰ προσέχη τὸν ἵππον του, ὡς ἐκ τοῦ φόβου τῆς καταρρεύσεως τῶν πολλῶν χιονοστιβάδων.

- 495 Βαραχλαεύς τὸν πρόσωπο σ' και μετὰ τὰ πογιαμάδας
μετ' αὐτὰ θέλεις νὰ γαντουρεύς, τῆ χώρας τοῖ γιοσμάδας.
- 496 Βαραχλαεύς τὸν πρόσωπο σ' και ἀλείφκεις πογιάν-ι
και πῶς νὰ ῥχουμαι κάθουμαι, ἐγὼ σ' ἐσὸν τὸ γιάνι ;
- 497 Βαρέα εἶν' τὰ λόγια σου θαρρεῖς ἄμον λιθάρα,
ν' ἀλίτ'νε και παστῶν'νε σε, σὰ μαῦρα τὰ πιθάρα,
- 498 Βαρέα μὴ ταράουζ'νε και σ' ἐμὸν τῆ δουλείαν
ἐχάσα τὸν λοαρχιμό μ', ἐκόπεν κ' εὐλοῖα μ'.
- 499 Βαρέα μὴ χολάδεσαι, καλὰ λέγ'νε σε Κῶτα !
'κ' ἐσέγκες νερον σὴν διρβάν, ἔκαψες τὰ κορκότα !
- 500 Βασιλέα μ', γιὰ πρόσταξον και στεῖλον και πολίτσα
νὰ γυναικίτ'νε οἱ πεκιάρ', νὰ χαίρουν τὰ κορίτσα.
- 501 Βάστα, καρδιά, βάσταξον, μὴ δεῖξ' ἀδυναμίαν
νὰ μὴ νοίτ' σε ἡ σεβτιά, τὸ κακὸν ἀρρωστία.
- 502 Βάσταξον, κάρδα μ', βάσταξον, πασκείντο 'κ' ἐπορεῖς-ι ;
και ντό πολλά ἐφούσκωσες, ἀπέσ'-ι- μ' 'κ' ἐχωρεῖς-ι.
- 503 Βάψον τὰ μάγ'λα σ' κόκκινα, τ' ὄφρυδα σ' τουρουτζία
και φῶρ' τ' ἀναλλαγάδα σου, ὄλον τὰ πιριντζία.
- 504 Βάψον τὰ χεῖλα σ' σὴν πογιάν, τὰ νύχ'α σ' σὴ δινεάν
π' ἐλέπ'νε σε νὰ καιουνταν, νὰ γίν'ντανε μανεάν.
- 505 Βέχω, βέχω, ξεροβέχω—σὴ σεβτιάν ἀποπίσ' τρέχω
ἀρρωστί' ἀποπέσ' τρώει με—'κ' ἐγὼ θαρρῶ τιδὲν 'κ' ἐχω.
- 506 Βοήθα, Παναγία μου, ἐμὲν τὸν ὄρφανόν-ι
και γλύτωσο μ' ἄσ' σὴν πελάν και ἄσ' αὐτὸ τὸ κακόν-ι.
- 507 Βοήθα, Παναγία μου, τ' ἐμορφα τὰ κορ'τζόπα.
πρὶν χὰτ' ἡ ἐμορφάδα 'τουν, νὰ γίν'νταν νυφαδόπα.
- 508 Βρέξον τὸ μαντηλόπο σου και θέκον σὸ καρδόπο μ'
τ' ἐσὸν ἡ σέβτ' ἄμον χαβά, καιεῖ και μανίτ' τὸ ψόπο μ'.
- 509 Βρέχει, βρέχει, βρεχανίτ'—και τ' ἀμάραντα γυαλίτ'
ἡ κοσσάρα κακκανίτ'—και ἡ γραῖα τηγανίτ'
τ' ἀγονρόπα τρῶν χορτάτ'νε—τὰ κορ'τζόπα δοκιμάτ'νε
παῖξον τῆ λύρα σ' [Στυλίκο]—και τὰ χέρα μὴ τρομάτ'νε.
- 510* Βρέχει, βρέχει δυνατὰ—σὸ χωράφ' τῆ Κωσταντῆ
ντό Θεοῦ ὄργην ἔτον—'κ' ἐγροικῆ νὰ σταματᾶ.
- 511 Βρέχει, βρέχει και βρέχουμαι, φοοῦμαι θὰ ψυχοῦμαι
και ἀδὰ γιατροῖ 'κ' εὐρίουνταν, ἄλλο πῶς θὰ λαροῦμαι ;
- 512 Βροντᾶ και 'στράφτ' ὁ οὐρανὸν και βρέχ' μετὰ τὰ σταμνία
κ' ἡ χαλαρδία χάλασεν τῆ Σταυρί' τὰ κεπία.
- 513 Βροντᾶ και 'στράφτ' ὁ οὐρανὸν και ξύν' κατὰ τὸ χαλάζι
και ὁ κόσμος ἄσ' σὸ φόβον αὐτ' σὸν τόπον αὐτ' τρομάζει.
- 514 Βροντᾶ και 'στράφτ' σὸν οὐρανὸν κ' ἡ γῆ ὄλεν φωτᾶζει,
σκοτία πίσσα ἀποπίσ', ἔρται και ὄλας ὀκεπάζει.

Γ'.

- 515 Γαμπρέ, τὸ φοῦστρον ντ' ἔφασε μ' εὐτάς αὐτο ἰν'κίარი
σὸν κόσμον και ἄλλ' πολλοὶ εἶναι, ἄμον ἐσὲν πεκτᾶροι.
- 516* Γάπσσα, ἐγάπσσα—σεβτιμ πῆρ τανεινί
ἡ 'παντριά μίαν ἐν'—σέτ' τα ἄλ' εἰσινί.
- 517 Γαρδί, γαρδί χορεῦομε, τεροῦμε τ' ἕναν τ' ἄλλο
ἀκόμαν ἕναν εἶπα σε, θὰ λέγω σ' ἕναν και ἄλλο.
- 518 Γιαγκούν' π' ἐχ' σὴν καρδίαν αὐτ', τραβωδίας δεβάζει
ὄσον πολλά δεβάζ' ἄτα, και ἄλλο πολλά θαμάζει.

- 519 Γιαγκούν' π' ἐχ' σὴν καρδίαν αὐτ', φουσκών' και ἀποφουσκώνει
κανεῖς τιδὲν μὴ λήη αὐτον και καλατζὴν 'κ' σκῶνει.
- 520 Γιὰ ἔλα, κόρ', μ' ἐντρέπεις και πέ με ντό θὰ λές με,
τὸ φέρσιμο σ' 'κ' δέχουμαι ἕναν πελάν θὰ φέρ'ς με.
- 521 Γιὰ ἔλ' ἄς τερῶ ντό κείνταν ἀφκά σὸ σπαλερόπο σ' ;
και ἄφ'ς μ' ἄς ἐξέσ' αὐτα, νὰ λειεύω τὸ ψόπο σ'.
- 522 Γιὰ ἕναν ψευτοφιλεμαν ἕναν λίραν ἐδέκα
και γιὰ τ' αὐτὸ σὸ ψόπο μου, τρανὸν γομάρ' ἐθέκα.
- 523 Γιὰ μάισσα ἡ μαννίτσα σου γιὰ δάβολος ὁ κύρη σ'
κρίμαν σ' ἐσὰ τὰ κάματα, 'κ' ξέρ'ν τὸ μεκατίρι σ' !
- 524 Γιὰ μαῖσσομάνα ποῖσε σε, γιὰ ἀτῶρα ἐμαῖσσοῦθες
καν'νὸς δαρμενείαν 'κ' ἀκούς, θυρρεῖς ἐπαλαλῶθες.
- 525 Γι' ἀνοιξον τὰ παραθύρο σ', ἄς ἐλέπω σε μίαν
ἴσως δαβαίν' τ' ἀφκίარი μου κ' ἡσυχάζ' ἡ καρδία μ'.
- 526 Γιὰ στρώσον τὸ κρεββάτι σου βάλεν και μαξιλάρι
ἄς κείμαι και ἀναπέουμαι, ἐγὼ τὸ παλληκᾶρι.
- 527 Γιὰ στρώσον τὸ κρεββάτι σου μ', ἀπὸν σὸ τῆμενόπον
κρούει μ' ἄερα τῆ τῆμενί' και νεών' τὸ καρδόπο μ'.
- 528 Γιὰ τ' ἕναν κορίτ' ἐμορφον ἐξέβα σὰ ραχία
θὰ καιῶ τ' ὄσπιτόπα 'τουν π' ἐγέν'ντανε αἰτία.
- 529 Γιὰ τέρ', γιὰ τέρ', νὲ μάννα μου, πῶς τιδὲν 'κ' νουνίτ'νε
και πολεμοῦνε μετὰ τὸ ζῶρ' τὴν νουδαλλοῦ μ' ν' ἀντριζ'νε !
- 530 Γιὰ τερέστε, γιὰ τερέστε, τὸ περαγκιάν' τ' ἀλάτσα
αὐτὰ κα μαρτυροῦν αὐτο, ντ' ἐχάσα τὰ μουράτσα μ'.
- 531 Γιὰ τ' ἐσέναν ἐρώστεσσα και γιὰ τ' ἐσὲν ἔλυγα
και γιὰ τ' ἐσέναν, ὀκύλλ' κουτάβ', σὸν 'Αδην ἐκατήβα.
- 532 Γιὰ τ' ἐσὲν ἐκατήνησα, γιὰ τ' ἐσὲν ἐσκαλωθῆ
ἰδεχέλτς και σεβταλῆς ἐμ'νε, ἀγγλήγορα ἐκομπῶθα.
- 533 Γιὰ τὴν τραγώνα μ' πού θὰ λήη πρῶτ' ἄς πάη κοινωνίσει
ἄγγελος αὐτ', ἔτοιμος ἐν', αὐτὸν θὰ κανονίσει.
- 534 Γιατί 'κ' ἀφήν' τὸ 'ἡ μάννα σου, νὰ βγαίνωμε παρέαν
κλειδῶν' ἀπέξ' μετὰ τὸ κλειδὸν και ἀφήν' τὸ ἄπέσ' μερέαν.
- 535 Γιατί 'κ' ἀφίντς με, μάννα μου, κ' ἐγὼ νὰ ζετιτεύω ;
ἴσως ἡ τύχη μ' βοηθᾶ κ' ἐγὼ νὰ γαζανεύω.
- 536 Γιατί 'κ' καταδέχεσαι νὰ λές με «καλημέρα» ;
μετ' ἕναν μικρὸν φίλεμαν, πασκεί τῆ χρά σ' πα 'πέρα ;
- 537 Γιατί 'κ' λές με τὸ τᾶρι σ' και ὄσον πᾶς μαραζοῦσαι
θ' εὐρήκω σ' ἐγὼ γιατρικὸν νὰ πίντς και νὰ λαροῦσαι.
- 538 Γιατί 'κ' πᾶς σὴν ἐγκλησιάν, νὰ ἐξιμολογᾶσαι
ἐκολατίες κ' ἐχάθες και τὴν ψή σ' 'κ' λυκάσαι.
- 539 Γίνουμ' ἀτλῆς και πινιτζῆς, λάσκουμαι σὰ χωρία
και ἀραεῦω γιατρικὸν σ' ἔρημον τὴν καρδία μ'.
- 540 Γίνουμ' ἀτλῆς και πινιτζῆς, πῆνω τὰ πογάτσα
θὰ κλώθ' ὀπίσ' τοῖ ξενιτᾶρις, παρέμ' μ' ἐφτάγ'νε νάζα.
- 541 Γίνουμαι μικρὸς δάβολος και ρούζω ἀποπίσ'-ι-σ'
γιὰ τὸ 'κ' πεανεύκουμαι, αὐτο τὸ κιτίσι σ'.
- 542 Γιοσμᾶς και τᾶμουρόχτιστος φορεῖ και τὴν κουκούλαν
σιλαχλῆς και ἀρματωμένος, λαγγεῦ' ἀπέσ' σὴ βρούλαν.
- 543 Γνέφ'σον, ἀρνόπο μ', και ἀνοιξον, ἀνοιξον, μὴ κοιμάσαι,
ἄμον ντό πᾶω σὰ μακρά, ἐμὲν θὰ ἐνθυμᾶσαι.

- 544 Γόμωσον τὰ ποτήρα 'μουν κ' ἔλ' ἄς εὐτάμε τόκαν
τὰ παλαὰ ντ' ἐποίν' να με, ὄλα σὸ νοῦ μ' ἐντῶκαν!
- 545 Γόμωσον τὸ ποτήρι μου, βάλεν ἀπέσ' φαρκάκι
καὶ δὸς μ' ἄτο ἄς πίν' ἄτο, πέλι χάν' τὸ μεράκι μ'.
- 546 Γουλάτι μ' ἄφ'ς τὸ φύσεμαν κι ἄς στέκ' τ' ἐσὸν ἀντάρα
θὰ πάω σὴ μαννίτσα μου, νὰ μὴ παίρω κατάραν.
- 547 Γούρεψον, ρίζα μ', τὸ τραπέζ' καὶ θέκον τὰ σκαμνία
ἄς κάθουνταν οἱ μεθυμέν' μ' ὑλάζ'ν ἄμον ἄκυλλια.
- 548 Γουρέψτε παιδάντ' τὸ χορόν, τὰ κορ' τζὸπ' ἀναμέν'νε
ναφιλᾶν μὴ χὰτ' ὃ καιρόν καὶ θὰ πάγ'νε δαβιίν'νε.
- 549 Γουρπᾶν' ἀτοῦ σ' ὀμμάτ' σου, ντὸ κρούγ'νε με ἰσμάρι
τερεῖς με καὶ πυκνοτζαμπλίεις, φωτάζ'ν ἄμον λυχνάρι.
- 550 Γουρπᾶν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σ' αἶκα μαῦρ' ὀφροῦδα
ἔκαψες τὸ καρδόπο μου, νὰ τρώγ'νε σε τ' ὀφίτζα.
- 551 Γουρπᾶν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σὰ πλουμιστὰ τ' ὀμμάτ' σου
ἔλα 'μπα σ' ἐγκαλόπο μου, νὰ πλερώνεις τὰ μουράτ' σου.
- 552 Γουρπᾶν' ἐγὼ νὰ γίνουμαι, σ' ἔμορφον τὸ κισπέτι σ'
ἔπαρ' ἐμὲν τὸ παλληκάρ', ἐγὼ 'μαι τὸ κισμέτι σ'.
- 553 Γουρπᾶνι σ' παρχαρί' μ' νερόν 'Αεσερί' μ' χονόπον
ἐσὸ γίνεσαι γιατρικὸν καὶ σ' ἐμὸν τὸ τερτόπον.
- 554 Γουρπᾶνι σ' παρχαρί' μ' τζιτζέκ' κι ἀνοιξὴς τουτουγιάν'ι
νὰ ἐρχοῦν'νε ἐφύτρωνες καὶ σὸ ταφί μ' ἄπάν'ι.
- 555 Γουρπᾶν' σ' ἐσὸν τραντάφυλλο μ', τὰ φύλλ' σ' π' ἄν ξεροίν'ναν
τ' ἄνθα σ' πάντα εἶν' ἀνοιχτά, καμμίαν' κ' μαραίν'ναν.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΤΗΣ ΟΙΝΗΣ

Τοῦ Μισκίνη

Ἐσὸ πρῶτα τὰ ζαμάνια καὶ 'ς σ' ἀργυρᾶ τὰ χρόνια ἦτον κ' ἓνας μισκίνης, τῶναπέτης, κακορίζικος. Ἦτανε παντρεμένος κ' εἶχεν ἓνα στοῖβα μωρὰ κι ὄλα τὰ μωρὰ του παλι ἦσανε ψελά ψελά. Φτωχός, φτωχός, ἓνα φτωχία, μόλα κι ἄφησε με! Τίποτε κ' ἐπόρεινε νὰ φτάεινε, τίποτε κ' εὐρίσκεινε καί, ἄλλου, τεμέκ, ν' ἀποθάνισκε. Καί, ἀτόσον πολλὰ ὑποφέρινε, ὥστε εἶπε νὰ σηκοῦται πάει διαβαίνει, νὰ φέεινε ἀσ' σὸν τόπον ἀτου κι ἄλλ' ἐπίσου κ' ἰθὺ νὰ ἐρκουτουε καμιά. Ἄν ἐρκουτου' παλι, νὰ 'σουγράριζεν τὴν τύχην ἀτου κ' ἐπέκει νὰ ἐρκουτουε. Τὴν πείναν πορεῖς καὶ σύρεις; Τί νὰ φτάεινε; Ἄμα, εἶπαμε, ἦτονε μισκίνης καὶ τῶναπέτης, τὸ μισκινλ'ικιν ἀτου κανεῖς κ' εἶχε. Εἶπεν κ' ἐποίηκεν ἀτο. Λέει τὴ γυναῖκαν ἀτ' ἓναν ἡμέρα:

— Ἄβοῦτ' ἡ δουλεία ἄλλου κ' ἰ

σύρκεται. Νὰ σηκοῦμαι πάω διαβαίνω. Ἄεκα κι ἀεκα. Ἦκουσε;

Ἐκείνε παλι, τί νὰ λείπεινε, ἡ καὶ μὲνη; Τίποτε κ' εἶπεν ἀτονα. Τὸ σπῆτιν ἀτου εἶχε ζόριν πολλὰ, ἄμα ἐξέρινε καὶ πὼς ἄντρας ἀτες ἓναν παρὰν κ' ἐξίρινε. Τίποτε κ' ἐξίρινε καὶ ἐφτάεινε καὶ τσανίεις, τεῖ ἐδεικνισκεν τῶαλούμια. Ὅλα ναί, ὄλα ναί καὶ ἀτὰ ἐλείπειναν ἀτονα. Ποῦ σ' ἡ ψὴ ἔβγα, τὰ! Καὶ σηκοῦται ἀτός, σάντιλα εἶπε, μολᾶ ἐκείνε τὴ χαλαμένη 'ς σὸ ἔλεος τοῦ θεοῦ μὲ τὴ στοῖβαν τὰ μωρὰ τες καὶ παίρει τὸ δρόμο. Ἄτώρα; Νὲ σκοπὸν ἔχει, νὲ τίποτε. Ἐξίρινε ἀεκα, οὔπου πάει κι οὔ τι χτυπᾶ ἔμπρ' ἀτου. Ἦ καρδιά του παλι, τουλόατ' ἐξέρινε τὸ πατίρλάεμαν ἀτες ἀσ' σὸ φόβον ἀτου. Τῶαλούμια ἐφτάεινε κ' ἐδεικνισκεν, ἄμα τίποτε σάν κ' ἦτονε. Εἶτεμή, φοβοτῶρης, φοβοτῶρης, ἡ γὴ ἄλλου κανὰν κ' ἔβγαλε! Πάει,

πάει σάν ἐπορπάτησεν ὄλον τὴν ἡμέρα, ἐβραδιναίχτε 'ς ἓναν ὄρμάνιν ἀπέσου. Γαναχτεμένος, γαναχτεμένος ἓνα γαναχτεμαν, ἰδτ' ὀϊλέ. Ἄ τὸς ἐστάθεν ἓναν τρίχαν καὶ εἶδεν, ἐντράνησεν καὶ εἶδεν, ποῦ ἐνι; Εἶδεν καλὰ τ' ὄρμάνι, ἐγριώθεν, ἐτουδου νεῦτε λιτῶκον καὶ εἶπεν τουλόατου:

— Ὅγὼ ἀτώρα ποῦ νὰ βγαίν' ἀπ' ἀδὰ πέσου; Νὲ δρόμον ξέρω, νὲ τίποτε. Νύχτα σκοτία, πίσσα! Νὰ καρτῶζ' ἀπάνου 'ς ἓνα δεντρό, νὰ κοιμοῦμ' ἐκεῖ πᾶν' ἀπόψι κι αὔρ' ἔχ' ὁ θεός. Ἄς μερώνει καὶ ντρανοῦμε τί νὰ φτάω.

Ἐσὸτῶεψεν τὸ 'ς ὄλων ψελὸν τὸ δεντρό καὶ ἐκάρτῶαξεν ἀπάνου. Ἐνίβεν, ἄμα τὸ φόβον τὸ εἶχεν, ἀεκα, μονάχος ἐξέρινε ἀτο. Νὰ πόρεινε, νὰ μὴ ἐκοιμάτου', ἀσ' σὸ φόβον ἀτου. Ἐλ' ἀντίς, τί νὰ φτάς; Σκοτωμένος καὶ παρατσακωμένος, ἀσ' σὸ γανάχτεμα. Τὰ μάτια του μονάχα τουν' ἐσφαλιουνταν. Ἐγκαλίστεν ἓναν κλαδί, ἐκαλοταπίχτεν οὔτουλα πόρεινε καὶ ἐκεῖ ἐπόρεινε. Ἐκοιμήθεν κ' ἐκοιμήθη, νὰ καὶ σεράντα δράκοι, ἀποῦ πέσ' ἀσ' σὰ βαθέα τ' ὄρμάνιου, ἐρκουταν καὶ κονεύουν ἀπουκὰ 'ς σὸ δεντρό! Οἱ σεράντα πιρτέ καὶ 'ς ἐκεῖν' τὸ δεντρὸν ἀπουκὰ! Ἦτον τὸ 'ς ὄλων ψελὸ καὶ γιὰ ταῦτο. Ντρανοῦμε τί ντρανᾶς; Ἐκάησαν καὶ ἀτοῖνοι καὶ, σὰ νοικοκύροι, νὰ περάζουεν τὴ νύχτιν ἀτου ἐκεῖ. Μέροσεμ, ἦτον ὁ τόπος ἀτου καὶ 'ς σὸν τόπον ἀτου εὐρέθεν ὁ μισκίνης. Ἐκείνος, τίποτε κ' ἐγνάεψε. Τί ν' ἀγναεῦει; Στέκει ἀπάνου 'ς σὸ δεντρὸν καὶ κοιμάται. Οἱ δράκοι ἐπουλάδεψαν καὶ φτᾶνε τὴ νύχτας ἀτου τὰ δουλείεις. Ἦψανε φωτία, ἐποῖκαν τ' ἓνα, ἐποῖκαν τ' ἄλλο. Τί ξέρω; Οὔ τι φτᾶν' οἱ δράκοι, τὰ. Τί ξέρω τί φτᾶνε; Σάν ἐτελειώσαν τὰ ἐτοιμασίεις ἀτου, ἔβαλαν καὶ νὰ τρῶνε. Ἄλλοι γιασλαεμένοι, ἄλλοι καθισμένοι, κάθα εἰς ἀπ' ἓνα φουρνέαν ψωμῖα ἔμπρ' ἀτου. Πρίαντα παλι, ἔ, πῶς ξέρει, θὲ νὰ λείπεινε καὶ τίποτε, πέσπελί; Ἄφὸτ' ἔχουν καὶ στέκουνε, τὸ φαῖν πρίν ἀρχινοῦνε, ἄς

γὺρ' ἐκείνος ἀπὸ πάνου, τὰ χῆρια τ' ἐλύαν ἀσ' σὸ κλαδὶν τὸ ἐγκαλίστε, ἄς γὺρ' ἐκείνος καί, πάτ!, ἄς νεμπέφτει ἀσ' σὰ ψελά ἴσα 'ς σὴ μέσην ἀτου! Τίλα κ' ἐσκοτῶθε! Τὰ σπόρρα τ' ἐκόπαν ἀσ' σὸ σπάραγμα, ἄμα οἱ δράκοι παλι σάν νὰ ἐσπαράσν κάτιλα. Ἐκείνος ἐσπαράεν ἐμὲν εἶδεν ἀτου, ἐκείνοι παλ' ἐσπαράανε γιὰτὶ εὐρέθεν ἔμπρ' ἀτου νεπεσμένους ἀσ' σὸν οὐρανὸν. Μισκίνης, ἓναν τρίχαν ἄθρωπος, ἄμα ὄσατ ἔν' τίποτε φοβερός; Ἐκείνος ἐνέμπεσε 'ς σὴ μέσην ἀτου κ' ἐπόρεινε καὶ τίποτε κ' ἰθὺ. Ἐκείνοι παλι, ἐπέρασεν ὄρα καὶ, σάν εἶδανε πὼς κ' ἰθὺ, τί νὰ φτᾶνε, λέουν πρῶτοι:

— Καλησπέρα!

Ὁ μισκίνης ἐγνάεψεν πὼς ἐμῖδοφοβήσαν ἀτονα καὶ λίον ἐπῆρεν ἀπᾶν' ἀτου. Κάετην ἐξυπνος ἦτον. Καὶ λείει ἀτου τοῦ σωροῦ μὲ τὴ λαλιαν ἀτ' ἀγριεμένο:

— Ἄν κ' ἐλέεινετιν' καλησπέρα, νὰ τρῶεινα σας!

— Ἐμα! εἶπαν οἱ δράκοι τουλόατου. Ἄβοῦτος ποῦ ἦτον κ' ἐντῶκεν ἔμπρου μουνα; Πολλὰ ἀφωρισμένος φαίνεται. Ἄτώρα τί νὰ φτάμε:

— Ἄν κ' ἐλέεινετιν' καλησπέρα, νὰ τρῶεινα σας!

— Ἐμα! εἶπαν οἱ δράκοι τουλόατου. Ἄβοῦτος ποῦ ἦτον κ' ἐντῶκεν ἔμπρου μουνα; Πολλὰ ἀφωρισμένος φαίνεται. Ἄτώρα τί νὰ φτάμε:

Πρίαντα τὰ μάτια του κ' ἰθὺ πιστεύουν, ἄμα πρίαντα φοοῦνταν κ' ἰθὺ. Κίμ πιλῖρ; Καὶ εἶπαν ἀτον κι ἄλλα, καλοπιάσματα κι ἀεκα. Εἶπαν, εἶπαν: νὰ μαλακῶνουν τὸ θυμὸν ἀτου καὶ νὰ μὴ φτάει ἀτου τίποτε. Κι ὁ 'ς ὄλω μεγάλος ἀτου λείει ἐπέκει:

— Ἐ, ἄλλ' ἄς τρῶμε. Δοσίτιν' καὶ τὸν ξένο μου ψωμῖν κι ἄλλ' ἄς τρῶμε. Ὅρα πέρασε. Ἐμεῖς παλ' ἐπεινασαμε κι ἀτός παλι πεινασμένος θὲ νὰ ἐνι.

Ἐβαλαν καὶ 'ς σὸ μισκίνης ἔμπρου ἓνα φουρνέαν ψωμῖα καὶ ἐπουλάδεψανε. Ἄτώρα; Ἐκείνος ψοφομένος, ν' ἀποθάνει ἀσ' σὴν πείνα ἄμα τουδουεῦκεται:

— Ἐνα φουρνέαν ψωμῖα πορῶ καὶ τρῶω; Ἐναν ψωμῖν κ' ἰθὺ πορῶ νὰ τρῶω μονάχος μου καὶ φουρνέα νὰ τρῶω; Ἄμα κ' γίνεται. Ἄβαῦτοινοι κ' ἰθὺ πρέπει ν' ἀγναεῦουν τίποτε. Ἄν

θωροῦν πῶς 'κί πορῶ, ἐχάθα' ἂν ἀναυροῦν πῶς εἶμ' ἄθρωπος σὺν τῆς ἄλλους, νὰ τρῶνε με

Ἐσιλίβωσεν, ἐκρέμασεν τὰ μουντζούρια του καὶ στέκει. Πεινασμένος, ψοφομένος ἄμα τίποτε 'κί πιάνει, μόνον στέκει.

— Γιατί 'κί τρῶς; ρωτοῦν ἄτον οἱ δράκοι. Γιά μὴ 'κί πορεῖς νὰ τρῶς ἀτόσσα ψωμιά;

— Ἐλε μὴ θυμῶνεντινέ μ', ἔλε! λέει ἄτουνους. Μὴ θὲ νὰ σηκοῦμ' ἀπάνου καὶ δεῖκινω σας ἀτόσσα, ἄ! Μὲ τ' ἄβουτα γὰ νὰ πιάνεντιν' τὰ μάτια μου; Ὅγῳ μὲ τ' ἄβουτα γάτσικας χορτάζω; Ἄψά νὰ δίτινε μ' ὅσα ψωμιά τρώτιν' ὅλοι σουνα μαζί, γιά, ἂν 'κ' ἔ, νὰ τρῶω ἐσᾶς! Νὰ κουβαλίτιν' ἄτα κιόλα 'ς ἐκεῖν' τοῦ τερεδίτσας τὴν ἄκρα. Ὅγῳ 'κί πορῶ νὰ τρῶω μὲ τὴν κανά μαζί, πάντα μόνον μου τρῶω.

Μοντες ἤκουσαν ἐκεῖνοι πῶς θέλει ἀτόσσα ψωμιά γιά νὰ χορτάζει, ὅσα θέλειναν ὅλοι ἄτουνά μαζί, ἐχρεῖσταν ἄτα. Σηκοῦνταν κουβαλοῦν ἄτα κεῖ, ἔφεραν ἄτα καὶ ἐκουβάλησαν ἄτα κιόλα ἐκεῖ ποῦ εἶπεν ἄτουνους. Ἄσ' σὴ δαῖσαν ἄτουνά 'κ' εἶπαν καὶ γιὰ τὴν τρώει ἀπ' ἐμᾶς κρυφά. Φόβος! Ὅ μισκίνην ἐσηκῶθε, πάει τοῦ τερεδίτσας τὴν ἄκρα—ἐκεῖ κουντὰ ἐρέεινεν ἕναν τερεδίτσα—καὶ κάεται καὶ ἀπὸ μίαν ἐδάκνιθκεν ἄσ' σὸ κάθεν ψωμί καὶ τ' ἄλλον ἐτίναζεν κ' ἐχάνιθκεν ἀπέσ' 'ς σὸ νερό. Καὶ ἔφασεν καὶ ἐχόρτασεν καὶ γυρίζει τὴν δράκους κουντὰ. Ἰσα ἴσα ὁ 'ς ὀλῶ μεγάλον παλι ἐλέεινεν κ' ἐστέκεινε:

— Ἄτε, οὔτσινος σειρὰ ἐνι, ἕνας ἕνας νὰ παίρει τὸ τουλούμι καὶ νὰ πάει φέρει ἄσ' σὸ πεγάδι νερὸ νὰ πίνουμε.

Ἐσηκῶθεν ἕνας δράκος καὶ παίρει ἕναν τουλούμι, κοτὰ ἕναν πράμα. Πάει 'ς σὸ πεγάδι, λίον κι ἄλλ' ἀπουκά ἦτονε, γεμῶνει καὶ φορτοῦται καὶ φέρει ἄτο. Ἐπῆρεν ἔπιεν ὁ πρῶτο. Ἐπέκει ἐδίβεν ἐκουβάλησεν ἄλλος καὶ ἔπιεν ἄλλος. Ἐνας ἕνας μὲ τὴν σειρὰ ἐκουβάλεινεν καὶ νὰ πίνισκαν' ὅλοι. Σὺν ἐκουβάλησαν ἐκεῖνοι

τῆνος σειρὰ ἦτονε ἀπὸ μίαν, λέουν: ἄς σιναιεύομε κ' ἄβούτονα, πορεῖ καὶ σηκῶνει τὸ τουλούμι γεμάτο; Καὶ ρωτοῦν ἄτονα:

— Ἐσὺ 'κί θὲ νὰ κουβαλεῖς ἄσ' σὸ πεγάδι λίον νερὸ νὰ πίνουμε;

Ὅ μισκίνην παλι λέει μὲ τὸ νοῦν ἄτου:

— Ὅγῳ τίλα νὰ σηκῶνω τὸ τουλούμι; Πρέπει νὰ φοβορίζ' ἄτουνους, ἄλλεα ἐχάθα.

Καὶ ἐλάλησεν καὶ εἶπε:

— Φερίτινε νὰ πάω!

Καὶ πάει, ἄμα ἔργεψεν, ἔργεψεν πολλά. Οἱ δράκοι παλι, ἔ, ἄλλ' ἐγνάεψαν πῶς 'κί πορεῖ σηκοῦνταν καὶ πᾶνε 'ς σὸ πεγάδι, νὰ τρῶν' ἄτονα—γιὰ τὴν ἔργεψε; Μοντες πᾶνε, ντρανοῦμε τί ντρανάς; Ἐδεσεν τοῦ κουῖου τὸ στόμα μὲ τὸ ὄκινιν, ἀέκα, χά καὶ μὲ τὸ τσουκούρι χτυπᾶ, χτυπᾶ!

— Τί φτάς, τί φτάς; ρωτοῦν ἄτονα.

— Ὅγῳ, λέει ἀτός, 'κί πορῶ νὰ κουβαλῶ ἕναν ἕναν τουλούμιτσα. Βαριάσκομαι. Τὴ δίψα μου παλι 'κ' ἐσβήνω μὲ τ' ἀτόσσα γὰ νερό. Νὰ παίρω, νὰ βγάλω παίρω καὶ κουβαλῶ τὸ πεγάδι ὅλο μαζί ἐκεῖ κουντὰ κι ὅσο θέλω νὰ πίνω κ' ἐσεῖτιν' παλι νὰ πίνετινε!

Ὅλ' οἱ δράκοι μαζί χουλιζοῦν τοῦ σωροῦ:

— Μόλα, μόλα το! Ἄς λείπει καὶ τὸ νερὸν τὸ νὰ κουβαλεῖς καὶ τὸ κάλὸν τὸ νὰ φτάς. Τὸ πεγάδι μὴ χιλάνεις καὶ ἐμεῖς κουβαλοῦμε σε τὸ νερὸ σου τουλούμουνα.

Καὶ 'κ' ἐφήκαν ἄτονα καὶ ἐγύρισαν 'ς σὸ ἦσαν τὴν μερέα, 'ς ἐκεῖν' τὸ δειντῶν ἀπουκά, νὰ κοιμούνταν. Ὅλοι, ὅλοι ἄτουνά συναχωρεμένοι, μὲ τὸν πελιάν τὸ ἦσαν, τίλα νὰ χάνουν ἄτον ἀπὸ πᾶν' ἄτουνά. Καὶ σὺν ἐμέρωσεν ὁ θεὸν τὴν ἡμέρα, σηκοῦνταν καὶ ἐτοιμάχουνταν νὰ παίζουνε—νὰ τινάζουν τὸ κοντᾶρι, νὰ τινάζουν τὸ λαγούμι, νὰ παλαίβουνε. Ἐνας ἕνας ἐπαίρεινεν κ' ἐτίναζε μὲ τὴν σειρὰν ἄτου. Ἐρώτησαν κ' ἐκεῖνονα:

— Νὰ τινάεις κ' ἐσὺ;

Ἄτός τίλα νὰ τινάζει; Νὰ σήκω-

νεν ἄτα 'κ' ἀπόρεινεν καὶ νὰ τίναζεν κιόλα. Βάλλει τὰ χέρια του 'ς σὰ μάτια τ' ἀπάνου, τὴν ντρανᾶ 'ς σὰ μακρά.

— Τί ντρανάς; λέουν ἄτονα.

— Ντρανῶ, εἶπεν, ἀτάπας ποῦ νὰ τινάζω τὸ κοντᾶρι καὶ τὸ λαγούμι σουνα; Νὰ πορεῖτιν' κ' εὐρίσκειν' ἄτα ἐκεῖ ποῦ νὰ τινάζ' ἄτα; Γιατί νὰ πᾶνε τέεεε, μακρά!

— Ἰτ' παλι μὴ πιάνεις ἄτα. Ὅροξιν 'κ' ἔχομε νὰ χάνομ' ἄτα, ἀφῶτι στέκομε.

Κι ὁ 'ς ὀλῶ μεγάλον παλι λέει:

— Μόνονον, ἂν θέλεις, ἄς παλαίβουμε!

Καὶ σὺν ἐπάλαψαν ἄλλοι καὶ ἦρτεν ἡ σειρὰ του, παίρει ἄτον ἀέκα καὶ, ζάπ!, τινάζει ἄτον ἀχαιμιά καὶ χουῖται 'ς σὴν ἡγῆν ἀπέσου ἴσα μὲ τὰ μέσα. Ἄσ' σὸ ζῶριν ἄτου τὸ πολλὰ κι ἄσ' σὸν πόνον, τοῦ μισκίνην τὰ μάτια ἐτινάαν ἐξου, χά, νὰ βγαίνουνε! Θῶρεῖ ἄτον κι ὁ δράκον καὶ λέει:

— Γιά μ' ἐπόνησες; Ποῦ ντρανάς;

Ὅλοι μαζί ἄλλ' ἐγνάεψαν πῶς ἦταν ψοφιάρης. Ἄμα ἐκεῖνος λέει:

— Ντρανῶ, τὸ 'ς ὀλῶ μακρά τὸ βουτῶν ποῦ ἐνι; Ἐκεῖ πάνου νὰ παίρω τινάω σε!

Ν' ἀκούει ἀτ' ἄλλος; Τοῦ σωροῦ ἔβγαλεν ἄτον κ' ἔβαλεν ἄτονα γάλια γάλια ἀχαιμιά, μὴ θυμῶνει κι ἄλλον πολλὰ.

— Ἐλε στά, ἔλε στά! εἶπε. Ὅγῳ μαζί σου 'κί παλαίβω.

Καὶ ἄλλου, τεμέκ, νὰ σκάνουν, ἄλλου 'κ' ἔχουνε. Τί νὰ φτᾶνε καὶ τί νὰ γίντανε! Τίλα νὰ γλυτῶνουνε! Καὶ πᾶνε 'ς ἕναν ἄκρα, τουδουνοῦκουνταν τουδουνοῦκουνταν καὶ εἶπεν, τὴν νύχταν, ἀφῶτι κοιμᾶται, νὰ βράζουν καὶ κουπίζου ἀπάν' ἄτου ἕναν πιθάρι νερό, χαδευτό, κίζευτό, βραστό, νὰ καίουν ἄτονα. Ἐκεῖνος παλι, κρυμένος, χωρὶς νὰ θωροῦν ἄτονα, ἤκουσεν τί ἐλέεινανε καὶ τί ἐπόικε; Παίρει ἕναν κουτούκι, μακρὸ μακρὸ, ἄθρωπος τεῖνέ, βάλλει τὴν νύχταν ἀπέσ' 'ς σὸ στρώμαν ἄτου, τῶουλιάζει ἄτο, νὰ θαρροῦν πῶς ἐν' ἐκεῖνος καὶ τουλόα-

του πάει κρυβίδκεται ἄλλου. Πᾶν' ἐκεῖνοι καὶ τὴν ὥραν τὸ εἶπενε κουπίζου τὸ νερὸ 'ς σὸ κουτούκιν ἀπάνου καὶ θαρροῦν ἕκαψαν ἄτονα. Καὶ λέουνε:

— Ὁχ, ἐγλύτωσαμε!

Ἄμα τὴν αὐγὴ; Ὅλον ἀμέριμνος, ἔρκετ' ἐβγαίνει ἔμπρ' ἄτου ὁ τοπάτση! Πρίαντα παλι μουμουρίζει:

— Τί ζέστη ἦταν ἀτὸ ἀπόψι, ναί; Ἰδρωσα!

Ἐκεῖνοι ἐκούπισαν ἀπάν' ἄτου τὸ βραστόν τὸ νερὸ κι ἀτὸς ἐλέεινεν πῶς ἰδρωσε! Ἄλλου νὰ τῶνιζανε! Τι ξέρουνε; Καὶ πᾶνε πάλι 'ς ἐκεῖν' τὴν ἄκρα, τουδουνοῦκουνταν τουδουνοῦκουνταν καὶ λέουνε, τ' ἄλλον τὴν νύχτα, ἀφῶτι κοιμᾶται, νὰ μαχαιρίζου ἄτονα. Τὸ βράσιμον ἂν ἐγλύτωσε, τὸ μαχαιρίαγμα παλι νὰ γλύτωνε; Ἄμα ὁ μισκίνην ἐτιγνέεψεν πάλι. Καὶ παίρει ἕναν τουλούμι, γομῶνει ἄτο γαῖμα καὶ θήκει ἄτο, ἄθρωπον τεῖνέ, 'ς σὸ στρώμαν ἀτ' ἀπέσου. Τουλόατ' ἐκρυβίστεν πάλι ἄλλου. Πᾶν' οἱ δράκοι τὴν ὥραν τὸ εἶπενε καὶ φτᾶν' τὸ θὲ νὰ φτάειναν ὅλοι μαζί. Θαρροῦν ἐμαχαιρίαξαν ἄτονα. Καὶ λέουνε:

— Ἐ, ἀτὸ ἦτον, ἄλλ' ἐγλύτωσαμε!

Εἶδαν καὶ τὰ γαίματα καὶ γιά τ' ἀτό. Ἄμα σὺν ἐμέρωσε; Ὅλον ἀμέριμνος πάλι ὁ μισκίνην ἔρκετ' ἐβγαίνει ἔμπρ' ἄτουνά καὶ λέει:

— Τί ψύλλους εἶν' τὰ ἔχεντε, ναί;

Ἐ, σὺν ἤκουσαν πῶς τὰ μαχαιρίες ἐφάνθαν ἄτον ψύλλους, ὀτιότες ἄλλου 'κ' ἐστάθανε:

— Κατι σηκοῦσαι πᾶς διαβαίνεις 'ς σὸ σπῆτι σου; εἶπεν ἄτονα. Ἐμεῖς 'ς σὸν τοπο μουνα ξένους 'κί θέλομε.

Ἄτώρα; Ἄν ἐσηκοῦτον' ἐφέεινεν τοῦ σωροῦ, ἐκεῖνοι νὰ θάρρειναν ἐφοβήθεν καὶ νὰ φέει. Καὶ ἐθέλεινε νὰ φέεινεν, ἄμα εἶπε:

— Ὅγῳ ποῦδὲν 'κί πάω!

— Πὲ τᾶνμ, ἐμεῖς 'κί θέλομε σε! εἶπεν ἄτονα μίαν κι ἄλλον ἐκεῖνοι. Τίλα λέουν ἄτο;

— Ὅγῳ ποῦδὲν 'κί πάω! λέει πάλι ἐκεῖνος.

— Νὰ δίομε σ' ἕναν τῶουβάλι λίρες!

Ἄτος χωρὶς τὰ λίρες παλι ἐστρέφου-
κουτον', ἄμα, σὰν ἤκουσεν καὶ τὰ
λίρες, ἀκόμαν πολλὰ 'κ' ἐθέλεινε νὰ
'φέεινε. Ἐπόρεινε κ' ἐσήκωνεν ἀτό-
σο βάρος; 'Κὶ θὲ νὰ 'γνάευναν πὼς
τίποτε 'κ' ἦτονε καὶ ἐτρώειναν ἄτο-
να; Καί:

—'Ὀγὼ πουδὲν 'κὶ πᾶω, εἶπα σας!
εἶπεν ἄτουνους καὶ ἐκίρτῶνιεν τὰ
δόντια του. Χαμάλης εἶμ' ὀγὼ;

—'Ε, τί θελεῖς ἄλλου;

—'Αν ἔρκετ' ἕνας σουνα μὲ τὸ
τῶουβάλι φορτωμένος ἴσαμε τὸ σπίτι
μου, φέω.

—'Ερκεται.

Ἄμ', ἂν ἐπορπάτεινε 'ς σοῦ δρᾶ-
κου τὸ πλευρόν ἀφότι νὰ 'πάειανε,
νὰ 'πομένισκεν ἐπίσου καὶ νὰ 'γνάε-
ναν ἄτονα. Καὶ τοῦ σωροῦ λέει
ἀκόμα:

—'Νὰ ἔρκετ' ἕνας κὶ ἄλλο καὶ νὰ
φορτοῦται με 'ς σὴν ράχαν ἄτου.

—'Ερκεται, λέουν οἱ δράκοι.

Γεμώνουν τὸ τῶουβάλι, φορτοῦται
κ' ἕνας ἄλλος τὸ μισκίνην κ' ἐβγαί-
νουνε 'ς σὸ δρόμο. Ἐβγαίναν ἄσ' σ'
ὀρμάνι, πορματοῦν πορπατοῦνε, σώ-
νουνε 'ς σὸν τόπον ἄτου. Σὰν ἔσω-
σανε, τὸ σπῆτιν ἀτ' ἦτονε ψελό, ἄσ'
ἕναν τὴν παραθύρα ἕνας ὁ δράκο
ἔβαλε 'ς σὴν κάμαρην ἀτ' ἀπέσου
τὸ τῶουβάλιν τὰ φλιουρία κὶ ἄσ' ἄλ-
λον ἄλλος ὁ δράκο ἔβαλεν τὸν ἴδιονα.
'Σ σὴν κάμαρην ἀπέσου παλι, 'ς σὸ
πατερὸν ἀπάνου, ἄλλ' ἀδᾶ ἄλλα
'κεῖ, στέκουν τὰ μωρὰ του καὶ παί-
ζουνε. Οἱ δράκοι ντρανοῦν ἀτ' ἄσ'
σὴν παραθύραν κὶ ἄσ' σὸ πολλὰ τὸ
γανάχτεμαν ἄτουν', ἡ ἄναση ἄτουνα,
ἀφότ' ἐβγαίνισκεν ἄσ' σὰ στόματα
τουνα σὰν ἀέρας δυνατὸ, ἐποσήκω-
σεν ἄτα καὶ ἐποῖκεν ἄτα καὶ ἐσιτῆ-
ράευσαν. Ρωτοῦν οἱ δράκοι:

—Γιατί φτᾶν' ἄεκα;

Ὁ μισκίνην παλι, εὐκαίρωνεν τὰ
λίρες πρίαντα 'ς ἕναν ἄκρα, λέει
ἄτουνους:

—'Ατὰ εἶν' τὰ μωρὰ μου. Εἶδανε
σας καὶ τὸ λῶο μου πεκλεεύουνε, θέ-
λουνε νὰ τρῶνε σας καὶ!

'Ακοῦνε πὼς τὰ μωρίτσες θέλουνε
νὰ τρῶν' ἄτουνους, τὰ πράδια 'ς σὰ
ναπλάτλια τουν' οἱ δράκοι, φέουνεεεε!
'Ἐνας ἄθρωπος παλι, τοῦ τοπάτῃ
γείτονας, θωρεῖ ἄτουνους καὶ ρωτᾶ:

—Τί ἐνι; Ποῦ τρέχτενε;

—'Ἄεκα κὶ ἄεκα, λέουν ἄτον' ἄν-
τάσ' ἀντάδα. Καὶ τὰ μωρὰ του παλι
ἐράεψαν νὰ 'τρώεινανε μας!

—'Ἐπρέ, τί λέτινε, πρὲ ἄβανάκοι;
'Ἀσ' ἄτον ἰδαναπέτης 'κ' ἐγεννήθε
'ς σὸν κόσμο Ἐγέλαξε σας!

Κλώσκουνταν ἐπίσου, νὰ πᾶν' ἔρ-
κουνταν ἄσ' σὸ δίκιον ἄτου. Τοῦ
μισκίν' ἡ γυναῖκα πάλι, ἀτόσα μέρες
πεινασμένη μὲ τὰ μωρὰ τες, ἔβγαλεν
τὸ μαλὶν ἄσ' σὸ στρῶμαν ἄτες, νὰ
πάει πουλεῖ ἄτο 'ς σὸ παζάριν καὶ
ν' ἀγοράζει λιὸν ψωμί. Ἐσίβεν ἀπέσ'
'ς σὴν κάμαρην τὸ ἦτον ἄντρας ἄτες,
ν' ἀραεῦει τίποτε, νὰ βάλει ἀπέσου
τὸ μαλί. Τὰ φλιουρία 'κ' εἶδε, εἶδεν
τὸ τῶουβάλι. Παίρει γεμώνει ἄτο καὶ
φέρει ἄτο πάλι ἐκεῖ, ἔρ χαλ νὰ 'πά-
εινε ἐπούλεινε ἀτ' ἐκεῖνος. Μοντες
θωρεῖ ὁ τοπάτῃν ἔχ' κ' ἔρκουνταν
ἀπ' ἀντίκρου θυμωμένοι οἱ δράκοι, ἄρ-
πάζει τὸ τῶουβάλιν καὶ ἐβγαίνει 'ς
σὴν παραθύρα. Καὶ ἀρχινᾶ καὶ σα-
λαεῦει ἄτο μὲ τ' ἕναν ἄτου τὸ χέρι
καὶ βρίζει καὶ βλαστημᾶ καὶ τῶάζει
ἀπᾶν' ἄτουνα. Ἐκεῖνοι τί ξέρουνε;
Θαρροῦν εἶν' τὰ φλιουρία μὲ τ' ἀτό-
σον τὸ βάρος! Κρίκατακ ἐχάθανε!
Καί, ἄεκα, ἐρχόντανεν ὁ κακορίζικο
μὲ τὴν ψευτοπαληκαρίαν ἄτου καὶ
καμίαν ἄλλου 'κ' ἐπέινασε, νὲ ἐκεῖ-
νος νὲ ἡ γυναῖκα του νὲ τὰ μωρὰ του.

Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΒΟΥΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Ἐο γιορτασιμὸς «τ'ς εὐδίας». (1)

Τοῦ Γ. ΖΕΡΖΕΛΙΔΗ

Μέσ' ἀπὸ τίς πολλές, τίς ἀτίμητες ὁμορ-
φιές τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας, θὰ ξεπροβάλλη
στὴ θύμησιν τῶν Ποντιῶν γλυκεῖα καὶ γοητευ-
τικὴ πάντα ἡ ἀνάμνησις τῶν μυρωμένων βου-
νῶν τῆς μὲ τὴ ζωὴ τὴν ἀξέχαστη τῶν παρχα-
ριῶν τῆς.

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εὗρισκε τὸν
Ἕλλητισμὸ τοῦ Πόντου πᾶνω στὸ γοργὸ πολι-
τιστικὸ τοῦ ἀνέβασμα μὲ φουντωμένη τὴ λα-
χτάρα τῆς ἐθνικῆς τοῦ ἀποκατάστασις καὶ ἀ-
πολύτρωσις ἀπὸ τὸ ἀβάσταχτο ζυγὸ τῶν
Τούρκων. Ἐλπίσανε κ' οἱ Πόντιοι μὲ τὴ σει-
ρά τους, ὅπως κ' ἄλλοι ἀπόλεμοι κ' ἀλύτρω-
τοι πληθυσμοὶ τότε, πὼς τὸ ἐθνικὸ τους αἰ-
τήμα θὰ βρῆ ἀπήχησιν στὴ μεγαλοφυΐα τῶν
ὁμόδοξων ἰσχυρῶν καὶ πίστεψαν στὶς μεγαλό-
στομες διακηρύξεις τους. Ὅμως ἀντὶς τὴν δι-
καίωσιν τῶν ἐθνικῶν τους πόθων ἀνέκρουσαν
τὴν ἀδόκητη, τὴν στενοκάρδη κ' ἀνάληπτη
ἐγκατάλειψιν ἀπὸ τοὺς νικητές, καὶ τὴν πολύ-
μορφη μαρτυρικὴ ἐξάντωση ἀκολούθησε τὸ
τραγικὸ τους ξεριζώμα ἀπὸ τὸν πανάρχαιον
Ἕλλητικὸ Πόντο. Ἀντινομία καταπληκτικὴ!
'Υποσχέσεις καὶ πράξεις πολιτισμῶν νικητῶν.

Ἀθέλτοι μετανάστες οἱ Πόντιοι στ' ἄξενα
κλίματα τῆς Ἐθνικῆς Πατρίδας, ἀξιοποιοῦν
ἀπὸ τότε τίς καινούργιες ἐστῆς τους μέσα
στὸ ἐθνικὸ σύνολο, παραδείγματα δημιουργι-
κῆς ζωτικότητος, πατριωτικῆς πίστεως καὶ ἀ-
ξιοσύνης. Ὡστόσο θὰ κρατήσουν πᾶντ' ἀμό-
λευτο καὶ ἰερὸ τὸν ψυχικὸ δεσμὸ πρὸς τὴν
ἀληθινήν κ' ἀδικοπονημένη ἱστορικὴ τους
γενέτειρα καὶ τίς νοσταλγικὰς ὁμορφιὰς τῆς.

Τὸ ἔθιμο «τ'ς εὐδίας», ἕνα ἀπὸ τὰ ὁμορφα
καὶ πρωτότυπα τῆς ποιμενικῆς ζωῆς τῶν παρ-
χαριῶν τῆς Ματσούκας τοῦ Πόντου, εἶναι βγαλ-
μένο ἀπὸ τίς ξεχωριστὰς συνθηκὰς τόπου καὶ
κλίματος. Μιὰ ἀπλὴ εἰκόνα τῶν συνθηκῶν
αὐτῶν προλογικᾶ, θὰ τὴ βρῖσκαν, νομίζουμε,
οἱ ἀναγνώστες ἀπαράειπτη.

Ἡ ἔκτασις τῆς Ποντιακῆς χώρας σὲ παρα-
λιακὴ ζώνη τοῦ Εὐξεινίου μὲ γεωγρ. μῆκος
πολλαπλάσιον ἀπὸ τὸ γεωγρ. πλάτος τῆς, ἡ
ὀρεινὴ διάπλασις καὶ ὀρεινὴ τῆς κλίσις, ἡ
γεώδεια καὶ ἀπαλὴ τὸ πιδὸ πολὺ σύστασις τοῦ
ἐδάφους τῆς, μὲ τὴν ἀνάλογη πλούσια καὶ
πυκνὴ βλάστησις καὶ καλὴ καλλιέργεια, δίνει
τὴν κλιματικὴ ὁμοιομορφία καὶ τὴν ἀνάλογη
τοπικὴ εὐκρασία, χωρὶς τίς τοπικὰς ἰδιορρυθ-
μίας καὶ ἐναλλαγὰς, πού θὰ παρουσίαζαν ἄλλες
χώρες σὲς ἴδιες μ' αὐτὴ γεωγραφικὰς ζώνες.

Μὲ μέσα στὸ πλαίσιον τῶν γενικῶν κλιματι-
κῶν προσόντων τοῦ τόπου ξεχωρίζεται προνομιακᾶ
μιὰ περιοχὴ, τὸ τμήμα τῶν ὄροπεδίων, πού
συγκροτεῖ τὴ Β. Δ. προέκτασίν του τὸ ὄνομα-
στὸ ποντιακὸ ὄρος, ὁ Παρυάδης (Παλχάρ
-ντᾶγ—Παρχάρη) μὲ τοὺς ἀπέραντους χλοε-

ροὺς βοσκοτόπους, τὰ περίφημα *Παρχάρη*
τῶν χριστιανικῶν χωριῶν τῆς Ἄνω Ματσούκας.

Ἐνα ἐξώκοσμο γιγαντινὸν πανόραμα, θεο-
σμύλευτο ταμπλά, ξεδιπλώνει στὰ μάτια σου
τὴ θωριὰ τῆς δημιουργίας. Ἀτέλειωτες ἐναλ-
λαγὰς ἀπὸ ἰσιώματα, λοφίσκουσ καὶ διάσελα
μὲ τὸ μοναδικὸ βελουδένιον κάλυμμα τῆς ἀδεν-
δρης ἀπλοχωριᾶς ἀπὸ τὸ βελονόφυλλον κινεὸ
χορτάρι τοῦ βουνοῦ-*ξυγοῦδ'*. Ὅμως καὶ κά-
ποιος παραδεισιεὺς διάκοσμος μὲ τὰ λουλοῦ-
δια τ' ἀφθάρτα—τὰ μανουδάκια καὶ τὰ μά-
ραντα—(Παναγίας δάκρυα), συμπληρώνει τὸ
σχέδιον.

Γραφικὰς οἱ πρῶτες ἀυλακωσιὰς ἀπὸ τίς
κρυσταλλένιες πηγὰς-πεγαδομαῖα, πού ξεπη-
δώντασ ὀλόκρουσ ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς βου-
νίσιας ἐπιφάνειας, θεόπονεσ παρχαρομάνεσ,
κυλᾶνε καθάριεσ κ' ἀμόλυτες γιὰ νὰ σμίξουν
στὶς ἀπόμακρες κλιμακωτὰς κατηφοριὰς.

Τὸ μυρωμένο ἀγέρι θὰ σοῦ δώσῃ ἀλόδωροσ
χαίρεισμο φερμένο ἀπὸ τοὺς ἀνάριους χιονο-
σωροὺσ—τοῦ Ἰονί' τὰ τοῦπᾶ. πού φιλοξε-
νοῦνται ἀκόμα στ' ἀπόκαιρα τοῦ κολοκιοῦ
σὲ κάποια ἀπόσκια φρύδια τῶν βουνοκορφῶν.
Τ' ἀπειρα παρόλληλα μονοπάτια—τοῦ παρ-
χαρί' τὰ στράτασ, θὰ σὲ φέρουν στρατοκόπο
στὰ παρχαροχώρια—τ' ὀπάδες, σὰν τὰ προϊ-
στορικὰ πολίσματα μὲ τίς Ἀβραμαϊὰς καλύ-
βεσ—παρχαροκόλυβα, στήμενεσ ἀπὸ κυκλώ-
πεια πυριτόλιθα—κασικάρη, τίς στάνεσ—
περᾶδεσ, μὲ τὰ προβατοκόπαδα—τοῦ προατί'
τὰ σουριὰ, τὰ βουστάσια—μαντριά μὲ τίς
ἀγέλεσ τῶν γελαδιῶν—τὰ ζᾶ, τίς ρωμᾶνεσ—
κοδέσπενεσ, τὰ βοσκοπούλα μὲ τίς γλυκόλα-
λεσ φλογέρεσ—*χελιάβρα* τους.

Μέσα στὴν οὐράνια ἐκεῖνη ἀτμόσφαιρα καὶ
τὴν παραδείσια γαλήνη τῆς πλάσης, ἀληθινὸ
«Βαμοδοῦνικὸ» τὴ ὑψηπέδα ἐκεῖνα σὲ 2500—
3300 μ., μόνον μὲ κάποιεσ Ἐλβετικὰς Ἀλπείσ
μποροῦν ἐπάξια νὰ συγκριθοῦν καὶ δὲ θᾶταν
ἴσως ἐπιτυχημένη ἡ παρομοίωσή τους μ' ἕνα
Θεσσαλικὸ «Ὀλυμπο (1), πού μὲ τὸ ἀγέρωχο
καὶ τραχὺ παράστημά του, τίς μεγάλεσ καὶ μι-
κρὲσ του «κόγχεσ» καὶ τίς κατάστηθεσ κ' ἀ-
πότομεσ χαράδρεσ ξεπερνᾶει τὰ ὄρια τῆς ἡμε-
ρησ φύσης.

Ἡ κορυφογραμμὴ τῶν ψηλότερων βουνῶν:
Ἄγ. Παύλου—Κουλάτ—Ἀσοῦρ—Ἀτσιγγάντα
—Ζύγανα ἀπὸ Α. σὲ τὴ Δ. καὶ σὲ ἔκτασι 40
περίπου χλμ. εἶναι τὸ ὄροσημο τῶν δύο μεγάλων
περιφερειῶν: στὸ Β. τῆς Ματσούκας καὶ
Κατεφοριᾶς πρὸς τὴν παραλία καὶ στὸ Ν.
(Κρώμνησ—Χαλδίασ—Τοροῦλ') Ἀνεφοριᾶσ. Ἡ

(1) Ὁ Δ. Παπαδόπουλοσ (Σταυριώτησ) στὴν περι-
γραφή του: «Ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ βουνὰ τοῦ Πόντου»
(Ποντιακὰ Φύλλα τ. 21 σελ. 361) κάνει παρομοίωσι
τῶν ὑψωμάτων αὐτῶν μὲ τὸν Θεσσαλικὸν Ὀλυμπον.

(1) Τῆς Ἐαστεργιάσ.

γραμμή αυτή άποτελεί και τὸ φυσικὸ τέμα στὴ διαδρομὴ τῆς καταχνιάς—δείσας, πού ξεκινώντας ἀπὸ τὴ θαλάσσια ἀτμόσφαιρα κι ἀγκυλιάζοντας τὰ ὕψηματα ἀνεβαίνει σὲ ἄκτινα 70—80 χιλιομ. καὶ μὲρὸ τῆς μόνιμης προσγείωσής τῆς ἐδῶ στὴν περιοχὴ τῶν παρχαριῶν, σὰν τελικὸ τῆς προορισμό.

Ἐδῶ σ' αὐτὰ τὰ ὕψηλα ἢ κτηνοτροφία, ἢ σημαντικώτερη ἀσχολία καὶ πηγὴ ζωῆς τοῦ τόπου, περνοῦσε τὸ πιδ ἐνεργὸ στάδιο καὶ καρποφόρο θερινὸ διάστημα τῆς χρονιάς, ἀποκομίζοντας καὶ τὸ ἐκλεκτότερο τμήμα τῶν προσόδων τῆς. Κι' αὐτὸ χάρι στὴν ἀδιάκοπη δροσιά ἀπὸ τὴν ἐνδημικὴ καταχνιά, στοὺς χλοερῶν ἐκείνους βοσκότοπους, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ κατὰξερὸ ἔδαφος καὶ ἡπειρωτικὸ κλίμα τῆς πέρα ἀπ' τὰ παρχάρια Νότιας χώρας τῆς Ἀνεφορίας.

Ὡστόσο πολλὲς φορὲς ἢ τόσο εὐεργετικὴ γιὰ τὸν τόπο δροσιά, ὅχι μόνον κατὰστρεφε πολλὲς καλλιέργειες τῶν ὄρειων χωριῶν, καθυστεροῦσε τὴν ὠρίμανση, δυσχέραινε τὴ συγκομιδὴ καὶ γενικὰ τὶς ἀγροτικὲς ἐργασίες, μὰ ἰδιαίτερα ἐδῶ στὰ παρχάρια ἔνα πολυήμερο προσγίωμα τῆς καταχνιάς— τσοῦπωπαν ἢ τσόκεμαν τσῆ δείσας, κατανεοῦσε ἀληθινὴ πλῆγὴ στὴ ζωὴ τῶν κτηνοτρόφων μας.

Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ κίνδυνοι τῶν ζωντανῶν στὴ βοσκὴ, τὸ ἐξοκίμα καὶ σκόρπισμα ἀπὸ τὴν ἀγέλη, ἢ ζωοκλοπὴ, ἢ ἐπίθεση τοῦ λύκου κι' οἱ τόσες δυσκολίες στὶς κτηνοτροφικὲς φροντίδες, μὰ καὶ τὸ κρύο ἀνελέητο, πού πάντα καὶ συνόδεε μιά κακοκαιρία παρατραβηγμένη. Ὁλ' αὐτὰ συνθήκες ἀνεπιθύμητες στὴ ζωὴ τοῦ παρχαριῶ. Κι' ἐνῶ σὲ γεροντικούς τόπους τὴν ἴδια καλοκαιριὰτικὴ ἐποχὴ βγαίνανε λιτανεῖες καὶ παρὰκλήσι'α στὸ «Μεγαλοδύναμο» γιὰ μιά σωτήρια βροχούλα, ἐδῶ ἢ καράασιτῆ ἢ δείσα (ἢ στρίγλα ἢ καταχνιά), ἔφερνε τὴν ἀγωνία σ' ἀνθρώπους καὶ ζῶα καὶ λαχταροῦσαν μιά ὄρα ἀρχίτερα νὰ χαροῦν τὸ φῶς, τὴ θαλωρὴ τοῦ ἡλιου.

Ἔτσι γεννήθηκε τὸ ὄραϊο καὶ γιορταστικὸ ἔθιμο τῆς παρχαριὰτικῆς ζωῆς: «τ' εὐδίας».

Ἡ δυσφορία στὸ καθεστῶς τῆς δείσας μὲ τὸ σπυρὸ παρατρέβημά του μόρφωνε ἀπὸ μικροῦς τοὺς μεταφορολόγους τῆς πείρας. Καὶ μόλις τὰ βοσκόπουλα—παρχαροπαίδια κι' οἱ βοσκοποῦλες—παρχαροκρότ'α βροίκανε τὶς ἐνδείξεις—τὰ καταπέμματα—τῆς ἀλλαγῆς τοῦ καιροῦ. μιά καὶ δυὸ τὰπόβραδο σμίγοντας σὲ ἐξνοιαστικὴ παρέα ξεκινοῦσαν γιὰ τὸ χαρμόσυνο μήνυμα τῆς ἔαστεργιάς, ἀρχίζοντας ἀπ' τὶς καλύτερες ρωμάνες τῆς γειτονιάς μὲ τὸ τραγοῦδι «τ' εὐδίας»:

«Θεῖα θεῖα, τυροθεῖα
ἔβγα ἔξ', νὲ καλοθεῖα,

»καὶ τέρεν⁽¹⁾ τ' ἄστρα τ' ἔξέβαν⁽²⁾
»καὶ τὸν φέγγον⁽³⁾ π' ἔμαρμά⁽⁴⁾ σεν⁽⁴⁾
»Νὰ λελεύω⁽⁵⁾ τὸ χουλά⁽⁶⁾·ι·σ⁽⁷⁾
»ντὸ παῖρ⁽⁷⁾ πολλά βουτορῶπον.
»Νὰ λελεύω τὸ λαμνόπο σ⁽⁸⁾
»καὶ τὸ κόφτ⁽⁹⁾ τ' ἀπάλ⁽¹⁰⁾ βαθέα⁽¹¹⁾
»Νὰ λελεύω τὸ βουρόπο σ⁽¹²⁾
καὶ τὸ βίει πολλ' ἄλευρόπα.

Καὶ τὸ πρῶτ' τῆς «εὐδίας» γιόρταζε ὁ ἄληθινὸς Θεὸς τῆς ζωῆς, ὁ ἥλιος. Μὲ τοὺς ὀρητικὸς κυματισμοὺς τοῦ ἀγκυλιάζε νοσταλγικὰ ὅλη τὴ σκιερτημένη ἀπ' τὴ χαρὰ καὶ τὸν πόθο πλάση τοῦ βουνοῦ. Τόλεγε αὐτὸ τὸ χιλιόστομο βουητὸ τῶν κοποδιῶν, ἔδλεγαν τ' ἀπανωτὰ μουγκρητὰ τῶν γελαδιῶν, τὰ ξεφωνητὰ τῶν παιδιῶν, τὸ πρόσχαλο γέλιο τῆς ρωμάνας, τὸ λαμποκόπημα τῶν δροσοσταλίδων πάνω στὸ ζυγοῦδένιο χαλί τῆς βοσκῆς, τόλεγε τὸ θεῖο χαμόγελο στὶς οὐρανόγγιχτες κορφές κι' οἱ μαγικὲς ἀναύγειες κάτω στὰ γάργαρα νερὸ τῆς πηγῆς. Μὰ τόλεγε μὲ ὅλα μαζί καὶ τὸ ὑπέροχο φαντασμαγορικὸ φαινόμενο τῆς δείσας, πού τώρα συμπυκνωμένη σ' ἓνα γιγαντένιο βαμβάκινο σωρὸ, ἔξάπλωνε μὲ τὶς ὀλόλευκες τολύπες τῆς προσγειωμένης σὲ θαλασσόκολλους σχηματισμοὺς, μέσα στὴν τεράστια κοίτη, πού διάνοιγε ἀπὸ τὶς πηγές του καὶ μέρη τὶς ἀκτὲς τοῦ Εὐξείνου ὁ Δαφνοπόταμος Πυξίτης.

Καὶ τότε, μέσα στὶς αἰθέριες ἐκείνες ἐξοχές, κάποια κορφοῦλα ἀπάτητη μὲ τὴν Παρχαρομάνα, νύφη ἀγέρραστη, φιλοξενοῦσε στοργικὰ, δλόχαρα «τ' εὐδίας» τὰ παιδιὰ.

Εὐπρόσδεκτη ἢ προσφορὰ στοὺς ἐγκόσμιους καὶ ὑπερκόσμιους θεοὺς. Ὅλες οἱ φροντίδες τῶρα τὸ ψῆσιμο τῆς περιφημῆς τυροκλωστής.

Ἐχοντας φερόμενα τ' ἀπαντούμενα, τὶς πλούσιες προμήθειες ἀπ' τὰ φιλοδοξήματα στὸ μήνυμα τὸ βραδυνὸ «τ' εὐδίας», τ' ἀγνὸ κεχρὶμπάρνιο βούτυρο, τὸ φρέσκο κι' ἀγνὸ κεχρὶμπάρνιο βούτυρο, τὰ φρέσκο κι' ἀβραστο τυρί, τὸ μυρωδάτο τάλεργο ἀπὸ τ' ἀραποσίτι τοῦ βουνοῦ, τὴν παχυσὴ πηχτὴ γιανούρη, κοντὰ κι' ὅλα τὰ σύνεργα τῆς μαγειρικής μὲ ξεχωριστὴ τὴ φροντίδα γιὰ τὴν παρουσία τῆς πυροκαυμένης καὶ μαυρισμένης τσουκάλας, τῆς κλασικῆς τσάπας, τὸ γανωμένο ἢ τσάπα, στήναν οἱ κοπέλλες τῆς παρέας τὴ φωτιά κι' ἐποῖναν τὴν τυροκλωστήν.

Κι' ὅταν πιά ψημένη, ἔτοιμη σιγόβραζεν ἀκόμη κατεβαστὴ κι' ἀπὸ τὴ φωτιά, πλημμυρισμένη μέσ' στὸ βούτυρο κι' ὀλόσωτη ἀπ' τὸ τυρί, ἢ ἀμβροσία αὐτὴ τοῦ παρχαριῶ μὲ

1) Τέρεν=κύττα, 2) τ' ἔξέβαν=πού βγήκαν] 3) τὸν φέγγον=τὸ φεγγάρι, 4) π' ἔμαρμά=πού λαμποκόπησε, 5) νὰ λελεύω=νὰ χαρῶ. 6) χουλά·ι·σ=κουτάλι σου, 7) ντὸ παῖρ=πού χωράει, 8) λαμνόπο σ'=μαχαιράκι σου, 9) τὸ κόφτ'=πού κόβει. 10) τ' ἀπάλ'=ἄβραστο τυρί, 11) βαθέα=βαθιά. 12) βουρόπο σ'=φουχτίσα σου,

τὸ μεθυστικὸ τῆς μοσκοβόλημα, ξυπνοῦσε ἐκστατικὴ τὴ νύφη, τὴν παρχαρομάνα, νὰ τῆς θυμῆ τὴν ἀθανασία τῆς στὶς θεοφάνταχτες ἐκείνες κορφές τῆς «εὐδίας»...

Μὰ μιά μαῦρη μέρα ἢ παρχαρομάνα αἰστανθήκε τὸ ἐγκλημα, τὸ βίαιο ὁμαδικὸ ξεροζῶμα τῆς ζωῆς ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς κι' ἐνοιασε τὴ σκληρὴ ἐγκατάλειψη, τὴν ἀνείπωτὴ καταδίκη. Ἐσβηναν εἰς νοεὲς τῆς, σάπαι-

ναν τὰ τραγοῦδια τῆς, βουβοὶ ἀπόμειναν κι' οἱ βουνοὶ τῆς κι' ἢ «καταχνιά» τὰ πλάκωνε ὅλα γιὰ πάντα, —... Χαμαί πέσαι δαίδαλος αὐλά, οὐκέτι Φοῖβος ἔχει καλύβαν, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγὰν λαλέουσαν, ἀπέσβετο καὶ λάλον ὕδωρ»...

Κάπου σὲ μιά εὐρωπαϊκὴ αἴθουσα οἱ ἔμποροι τῶν λαῶν ὑπόγραφαν τὸ στίγμα τοῦ πολιτισμοῦ, τὴ «Συνθήκη τῆς Λωζάνης»!...

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΣΙΤΕΣ

ΤΟΥ Ι. ΑΒΡΑΜΑΝΤΗ

Τῆ Νεγάμ'σας τὰ λιθάρα.

Στὴν Τσίτεν γαρδοῦ καὶ σὸ Βαρατὸν ἀποκεφαλοῦ, ἀπάν' σὸν σύρτεν, ἔταν τιζεμένα ἐκὰν ἐφτὰ-ὀχτὼ τρανὰ-τρανὰ γαῶδας. Τὸ ψηλὸς αἰτούν χαμάν-χαμάν ὅσον τρία-τέσσερα ταπαῖν ἀσπίτ' ἔτον. Κι' οὐλά σὴ σειράν. Ἐμπρ' κέσ' τὰ τρανὰ-τρανὰ κι' ἀποπίσ' τὰ μικροθέας αἰτούν. Ἀσ' σὸ Κουλάτ-ταουν πὰ ἐφαίνταν, αἰτόσον καὶ τρανὰ ἔταν. Ἀτὰ ἔλεαν αἰτα «τῆ Νεγάμ'σας τὰ Λιθάρα».

Μίαν, ἔλεγαν—τέεε πολλὰ χρόνα πρὶν—ἀπ' ἐκεῖ ἀσ' σὸ ραχὶν ἀπαγκέσ' ἔδαβήν'νεν γαμοστόλως, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐψαλάφωσαν κ' ἐπῆρεν ἢ νεγάμ'σσα ἀσ' σὴ Κυροῦ αἰτ'ς καὶ ἐμοίραξεν μὲ τὸν ἀδελφόν αἰτ'ς οὐλά τὸ εἶχαν καὶ τὸ 'κ' εἶχαν καὶ ἴλαμ τὸ προζύμ' πὰ, ὁ Θεὸν ἔκαταρέθεν ἄτεν κ' ἐκλώσαν οὐλον ὁ γαμοστόλον ἔεντον λιθάρα κ' ἐπέμνευ. Ὅπισ' μερέαν ἔδεικνυζαν καὶ τὰ χερομύλα τ' ἐπῆρεν ἢ νεγάμ'σσα.

Σ' ἓναν ἀπ' αἰτὰ τὰ λιθάρα οἱ Βαρατονάντ' ἐπελέεσαν κ' ἐπῆκαν σκαλοπάτα κ' ἔξέβαν ἀπάν' μερέαν κ' ἔχτισαν ἔναν παρεκκλησόπον, τ' Ἀεστράτηγονος, νὰ βοηθᾷ!

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΚΑΥΚΑΣΟΥ

Ἡ Ποζία

ΤΟΥ ΛΑΖ. Η. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

Στὴ Σαρίγαμεδὶ τὰ χωρία, σὴ Μάτζιτλι, ἔζηθεν ὁ Κουσα-Παῦλον. Ἀτὸς εἶχεν ἓναν κορίτσ', Ποζία ἔλεγαν αἰτεν. Ἡ Ποζία ἐγάπανεν τὸν ζουρνατζῆν τὸν Λεφτέρ', ἄμαν ὁ κῦρς αἰτ'ς 'κ' ἐθελ'νευ αἰτον.

Ἐναν ἡμέραν ὁ Λεφτέρης μὲ κάμπουσα

Ἄε-Θόδωρον κι' Ὁ Γουρζουλάς.

Ἄσ' σὴν Τσίτεν ὄντας πᾶς σὴν Ἀρδασαν, ἀφκὰ σὴ Σανοῦ τὸ ἔλεγαν, κι' ἀπάν' σὴ στρατᾶν ἔτον ἔταν τρανὸν πλακὶν κι' ἀπάν' σὸ πλακὶν ἓναν πλουμίν, ἄμον ἄλοοῦ ποδαρόπον. Ἀσ' σὸ ποτάμ' κ' ἐκειμερέαν πὰ ἔτον ἓναν παρεκκλησόπον, τ' Ἀεθόδωρονος. Ἐκεῖνο ἢ ποδαρέα, ἔλεαν, ἔτον τ' Ἀε-Θοδώρ' τ' ἄλοοῦ. Ἐκεῖ σὸ πλακὶν ἀπάν' Ἀε-Θόδωρον ἐπρόφτασεν μὲ τ' ἄλοον αἰτ' κ' ἐσκότωσεν τὸν Γουρζουλάν, π' ἐγρίλεψεν σὰ παλά τὰ καιροῦς τὸν κόσμον οὐλεν, κ' ἐπεκεῖ κι' ἀδαμερέαν ἄλλο Γουρζουλάς 'κ' ἐφάνθεν.

Πόσα φορὰς ἐγὼ πὰ, ὄνταν ἔμ'νε μικρός, ἐκλίστα κ' ἐπροσκύνουσι ἐκεῖνο τὸ πλουμόπον!

Γιὰ τ' ἓναν κουτὶν ξύγαλαν.

Στὴ Κάγκκνας τὸ ραχὶν εἶχεν χωράφα τὸ τρανὸν ἢ Τσίτε καὶ τὸ μικρὸν (Σοπολάντων). Τῆ Τσίτε τὰ χωράφα σὸν Ἀε-Κωσταντίνον μερέαν, οὐς τὴ Μασούραν τὸ ἔλεαμ' ἔδαβήν'ναν σὴ Σοπολάντων μερέαν ἀσ' σὸ συνόρ' κ' ἔξ'. Ἐλεαν τὴ Μασούρας τὰ χωράφα πὰ τοῖ Σοπολάντων ἔταν ἓναν κοιρόν. Ἄμαν σ' ἔταν κουτὶν ξύγαλαν ἔδῶκαν αἰτὰ τοῖ Τσίτενούς...

παιδιά, ἐφύαξαν τὴν Ποζίαν. Ἄμον τ' ἔμαθεν ἂ ὁ κῦρς αἰτ'ς, ὁ Κουσα-Παῦλον, ἐπῆρεν τὸν γιόν αἰτ' κ' ἐροῦξεν ἀποπίσ, αἰτούν, ἐπίασαν αἰτε κ' ἔγκαν αἰτε σὸ Σαρίγαμεδ', κ' ἐκεῖ ὁ νατδάλικον ἐφυλάκωσεν αἰτεσ' ὁ Παῦλον πὰ ἐπῆρεν τὴν Ποζίαν, τὸν γιόν αἰτ', κι' ἄλλως μετ' ἐκεῖνον καὶ θὰ πᾶνε σὸ χωρίον αἰτούν.

Ὁ Γιουζ'πασης (ὁ πρόεδρος) τῆ Μάτζιτλι ἄμον τὸ ἔμαθεν τὸ ἐφυλάκωσαν τὰ

παιδιά, ἔτρεξεν σὸ Σαρίγαμεδ' κ' ἐξέγκεν τὰ παιδιά, ἄσ' σὴν φυλακὴν. Ἐκεῖν' πὰ χαμὰν ἐροῦσαν ἀποπίσ' ἄσ' σὸν Κουσα-Παῦλον καὶ ἀδὰ εἶσαι-ἀτοῦ εἶσαι, σὴν στράταν ἔφτασαν ἄτον καὶ πολεμοῦνε ξαντὰ σύρ'νε τὴν Ποζίαν.

Σὸ χαλαπὸτ' ἀπάν' ἔρθεν καὶ ὁ κοτσὸν ὁ Σαλιτζῆς ὁ Μουχαήλις, τερεῖ κρού'νε καὶ παῖρ'νε σὸ κορίτσ' ἀπάν'. Κόις-κόις ἐσοῦμωσεν ἀτ'ς καί, — Ἀσταθέστε! εἶπεν, μὴ ταβίζετε. Ἐγὼ θὰ γιτιρεῦω σας. Ἐσὺ, Παῦλε, δέβα δακὸδ' ἀρδίνα σὴ χωρί' ἐσοῦν τὴν στράταν κέσ', κ' ἐσεῖς, Λευτέρ', δεβᾶτε σὸ ραχίν κιάν' δακὸδ' ἀρδίνα καὶ κουξίτε τὴν Ποζίαν. Ἡ Ποζία, σ' ἤντιναν ἀποπίσ' πάει, τ' ἐκεινοῦ ἔν'.

Ἀέτο' πὰ ἐποῖκαν. Ὁ Κουσα-Παῦλον ἐπῆγεν καὶ τζατ'ς: «Ποζία! ἔλα! Ποζία! ἔλ' ἀδακέσ'!» Τὰ παιδιά πὰ κουξίτε: «Ποζία! ἔλ' ἀδακιάν'!» Ἡ Ποζία ἐφέκεν τὸν κύρον' ατ'ς κ' ἐκλούθησεν τὰ παιδιά. Ἀέτο' πὰ ἐπαρούσεσαν κ' ἐποῖκαν τὸν γάμον.

Λεξιλόγιο: ἐφύαξαν=φενγάτησαν, ἀκλεψαν' ἐροῦσαν ἀποπίσ' ἄτον=πέσαν ἐποπίσω τους, τοὺς κινήγησαν' ἔγκαν ἀτ'ς=τοὺς ἔφεραν' νατδάλνικον=λ. ρωσική, δ)τῆς χωροφυλακῆς' νὰ σύρ'νε=νὰ κλέψουν νὰ φηγαδέψουν (λέγεται εἰδικὰ γιὰ περίπτωσι ἀπαγωγῆς κόρης γιὰ γάμο· χαλαπὸτ'=ὀχλοβοή, σύγχυση, μάλωμα' κρού'νε καὶ παῖρ'νε=χτυποῦν καὶ παίρνουν, μαλώνουν' δέρονται' μὴ ταβίζετε=μὴ μαλώνετε (λ. τ. dava) γιτιρεῦω=λ. τ. uydurmak, συμφιλιώνω, συνταιριάζω' ἀρδίνα=ὀργυιές' κουξίτε=φωνάζετε' τζατ'ς=φωνάζει' ἐπαρούσεσαν=λ. τ. barismak, συμφιλιώθηκαν.

ΧΑΛΔΙΑΣ

Ἐφαεν ἄτα ἄρκον...

Π. ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ
καὶ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ

Ὁ Ποπα-Σοφανὸν ἄσ' σὴ Βαρτάντων ἔτον πολλὰ μασχαράνος. Ἐτον καὶ πολλὰ ξενόφιλος καὶ οὐμποιος ἐπαῖνεν σὴ Βαρτάντων θὰ ἐπαῖνεν σὴ Ποπα-Σοφανοῦ νὰ τρώῃ μέλ'. Σὰ 1899 τῆ χρονίας ἐτελείωσεν ἡ χτιδὸνα τ' ἐγκλησίαις, Ἀε-Νικόλας τῆ Βαρτάντων—νὰ βοηθᾶ — κ'

ἐπροσκάλεσαν τὸν ζωγράφον τὸν Νικόλαον ἄσ' σὸ κᾶν' νὰ ζωγραφίξ' τὴν ἐγκλησίαν. Οἱ χωρέτ', τ' ὀρθόν, πάντα ἐφέρναν ἄτον ὠβά, βούτερον, ποδκιτάν. Πέει ἐσὺ ἐκεῖν' ἐτέρων τῆ γούλαν ἄτ'. Ἐναν ἡμέραν ὁ Νικόλαος ἐπαρκαλέσεν τὸν Ποπα-Σοφανὸν νὰ λέει σὴν ἐγκλησίαν τὸν λαὸν νὰ φέρ'ν ἄτον ὀλίγα καρτόφα καὶ ὀλίγα κολογκύθα. Ὁ Ποπα-Σοφανὸν ἀγοῖκα ἐθέλ'νε. Τὴν Κερκεήν, ἄσ' σ' ἐδέκεν ἀπόλυσην ἡ ἐγκλησία, ἐξέβεν σὴν Ὠραίαν Πύλην νὰ δί' τὸ ὕψωμαν κ' ἐκλώσεν εἶπεν σὸν λαόν:

— Εὐλογημέν' Χριστιανοί! Φέρετε τὸν Ζωγράφον ὀλίγα καρτόφα καὶ ἄπ' ἕναν κολογκύθ' καὶ σαέψτεν ἔφαεν ἄτα ἄρκον.

Λεξιλόγιο: μασχαράνος—εὐθυμολόγος, ἀστεῖος' οὐμποιος=ὀποιος' χτιδὸνα τὸ κίριο' παδκιτάν = εἶδος μυτιζήθρας' ἐτέρων τῆ γούλαν ἄτ'=τὸν τροφοδοτοῦσαν, τὸν τάζαν, καρτόφα=πατάτες' ἀγοῖκα=τέτοις' ὕψωμαν=ἀντίδροσ' σαέψτε=λ. τ. saymak, λογαριάστε.

Σ.τ.Δ. Μία σύμπτωσι: Τὸ ἴδιο ἀνέκδοτο, μὲ τὰ ἴδια περίπου λόγια, μᾶς στάληκε καὶ ἀπὸ τὸν κ. Π. Μελανοφρύδη νεώριτερα καὶ ἀπὸ τὸν κ. Γ'. Κανδηλάπη (Κάνι). Γι' αὐτὸ καὶ βάλουμε καὶ τῶν δυοῶν τὰ ὀνόματα.

Γιὰ ἐσὺ πούλτσον γιὰ ἐγώ...

Τοῦ Γ. ΚΑΝΔΗΛΑΠΤΗ (ΚΑΝΙ)

Σὰ 1905 τῆ χρονίας ὁ Ζαβράκ'ς ὁ Κωσταντῖνον ἐλάσκουτον ἀπέσ' σὴν Τραπεζούνταν κ' ἐπούλ'νεν λάχανα μὲ τὸν γάιδαρον ἄτ'. Ἐτυχεν ἐκεῖν' τὴν ἡμέραν νὰ δαβαῖν' ἐμπροστὰ ἄσ' σὸ Φροντιστήριον κ' ἐξέβαν ἐκεῖν' τὴν ὥραν οἱ δεσκάλ' σὸ διάλειμμα ν' ἀγοράξ'νε λάχανα καὶ πράσας. Ἰσα-ἴσα ἐκεῖν' τὴν ὥραν ὁ γάιδαρον ἐρχίνεσεν νὰ γουγκαρίξ'. Ἐκλώσεν λέει ἄτον κ' ὁ Ζαβράκ'ς: «Ἐ γάιδαρε, γιὰ ἐσὺ πούλτσον ἄτα, γιὰ ἐγώ».

Λεξιλόγιο: ἐλάσκουτον=γύριζε' περπατοῦσε' ἐξέβαν=βγήκαν.

ΔΟΡΟΥΛΙΟΥ

Μαῦρ' ἀρθώπ' καὶ μαῦρα ἔργατα!

Συλλογὴ ΠΑΝΤΕΛΗ ΜΕΛΑΝΟΦΡΥΔΗ

Οἱ παλοὶ μουνε πάντα ἐνεστόρ'ναν τὰ

καλὰ τὰ ἡμέρας τ' ἐδέβασαν καὶ πάντα ἔλεγαν:

— «Ὁ κόσμος ἀτότες κι ἄλλο καλλίων ἔτονε. Μαῦρα ζαμάνα! Ἀτώρα ὁ κόσμος ἐχάλασεν!» Γιὰ τ' ἀτὸ κάποιος ἐποῖκεν αὐτοῦ τὸ τροπάδ' κ' ἐψάλναν ἄ...

Ἦχος Γος «Εὐφραίνεσθω τὰ οὐράνια».

«Μαῦρ' ἀρθώπ' καὶ μαῦρα ἔργατα! Οὐντὰς ἐμνεστιν σεράντα χαϊβάνα, ἐπαίναμε σὴν Ἀργονην. Τὰ τζαμίνιζα ἄμον κόπρα ἐτωγαμ'... Ἄμαν ἀτότες ἡ τζαβὰ πὰ χουρμάδας ἔχξεν».

ΜΑΤΣΟΥΚΑΣ

Ἀοῦ' τ' ἀπί' τὸ ἔφαεν;

Τοῦ Γ. ΖΕΡΖΕΛΙΔΗ

Σ' ἐμπροσὰ τὰ χρόνια ἡ Ζάβερα γομάτων 'πιβόλα ἀπίδ' ἄτον. Σὸ Λεφτοκαρὸν ἀπάν' — τὸ παλὸν τὸ χωρίον — σὰ ἰθαῖρα 'πεδκέσ' ἐτέρνες παμπάλαια ἀδλαμάδας ἄμον θεμόνα τὰ ρίζας ἄτον, πεντακόδα ἔκαδὰ χρόνων δεντρά. Ἀτώρα ὑστερὰ τᾶλλα 'ιδάλωσαν κ' ἐροῦξεν ἄτ' ἄνεμον, τᾶλλα 'κόπαν', ἄμα ξαντὰ πολλὰ ἐπέμ'ναν. Σοῦ Δάβρα ἀφκὰ οἱ Σηλεῖμάντ' εἶχαν σοῦ Χατζῆ τ' ὀρμίν ἀπέσ', ἄναυα τ' ἄλλα ἕναν θερίον κανέταν, κάθαν χρόνον κατακλυμίδ' ἔστεκεν ἄσ' σ' ἀπίδ' ἔβαν Κερσινοῦ ἀκόμαν πουδὲν μεῖβέν' κ' ἐφαίνουτον κ' ἐεῖνο ἔφτανεν, τ' εὐλοημένον, ἄμον ὀσκέρ' σὸ στόμα σ' ἐλύουτον. Τὴν ἄνοιξην ἐχαντιάζαν τὴ ρίζαν ἐθε, ἄμα μὲ τὴ χώραν πὸδ' κ' γίνεται, μὲ τὰ λιθάρρα, μὲ τὰ σκουνηλάκα ξαντὰ ἐγρίλευαν τὸ δεντρόν, σεπεπὶ τ' ἀπίδ' ἔβουαλεύταν, ἕναν χρόνον ἐπαῖραν τοῦ Ἰάγκουλη τὸν Χαράλαμπον ν' ὠράξ' τ' ἀπίδ'. Ὁ Χαράλαμπον παχότσιμίδος, βουκᾶχος, τ' ἀγγούρα ὄνταν εἶχαν τ' ἕκατον δέκα παράδες, ἄτον σ' ἕναν ἀγγούρ' κανεῖς κ' ἐγόραξεν ἄτον, ἄμα εἶπαν ἕναν ἀπίδ' ἐρχάλ' ὠράξ'. Ἐναν ἡμέραν ἄσ' σοῦ ἔφαεν-ἐχόρασεν κ' ἐπετσεκώθεν ἄσ' σ' ἀπίδ' ἔξέβεν ἔσπασεν ἄμον ἄρκος κ' ἐπεκεῖ ἐξαπλώθεν σὴν ἐβόραν σ' ἀπίδ' τὴ ρίζαν κ' ἐκοιμάτον ὀλόρον ἡμέραν. Ἦντισαν ἐδεβαῖνεν ἐτέρ'ναν ἄτον κ' ἐξεφκλάνεφκουσαν: «ὁ δράκον ὠράξ' τ' ἀπίδ'!» Σοῦ μεσημέρ' ἄπάν' κάτ'ς ἐσέγκεν ἄσ' ἄ' ἀπάνθεν μερὲν τοῦ χωραφί' τὸ προβόλ' ἕναν μακρὸν σα-

νίδ' σ' ἕναν κλαδὴν τ' ἀπίδ', ἐξέβεν ἀπάν' σ' ἀπίδ' δίχως λαχουδῆν, ἐσώρεψεν τ' ἀπίδ' κ' ὁ Χαράλαμπον ἐσύρνε τὸ ρωθὸν' ἀφκὰ. Σὸ κιντιν, ἀπάν' ἄμον τ' ἐκάτσεν ὁ ἦ' ὄν σὸ ραχίν, ἐγνέφ'σεν κ' ἄτὸς κ' ἀνάσκελα ἄμον τ' ἐκεῖτον, τερεῖ ἀποφκακιάν' κανεῖς πουδέν' κ' φαίνεταί, τὰ κλαδία φυλιγμένα, ἀπίδ' ἔκ' τούκ' κάπ' καὶ πού καὶ λέει ἐεῖνος ἐεῖνον: «ἄοῦ' τ' ἀπί' τὸ ἔφαεν»;

Λεξιλόγιο: Σ' ἐμπροσὰ τὰ χρόνια = σὰ παλιὰ τὰ χρόνια' πιβόλα ἀπίδ' = μπουλιασμένες ἀγλαδιές' σὰ ἰθαῖρα = σὰ λειβάδια' π ἄκασ' = μέσα, ὀδῶθε' κείθε ἐτέρνες = ἐβλεπεσ' ὀσλαμάδας = λ. τ. aslamak, μπουλιασμένα δένδρα' ἰθάλωσαν = λ. τ. çal, σαράκισαν' ἐροῦξεν ἄτ' = τᾶροξε' 'κόπαν' = κόπηκαν' ἐπέμ'ναν = ἀπομειναν' Σηλεῖμάντ' = ἐπώνυμο (ἀπὸ τὸ τουρκικὸ Σουλεϊμάν) τ' ὀρμίν = τὴ ρεμματιά' ἀπέσ' = μέσα' ἄναυα = ἐκτός (ἄνευ) κανέτα = εἶδος ἀπιδιάς, φερμένη ἀπὸ τὸ Κᾶν (Ἀργυρούπολις) κατακλυμίδ' ἔστεκεν (φράση) = (κατακλύζω) ἦταν κατάφορη' ἔβαν Κερσινοῦ = οἱς τελευταῖες τοῦ Ἰούνη' πουδέν = πουθενά' μεῖβέν = λ. π. meyva, φροῦτο' ἔφτανεν = ὠρμάζε' ἄμον ὀσκέρ' = σὸν ζάχαρη, λ. τ. seker' ἐλύουτον = ἐλυωνε' ἐχαντιάζαν = ἀγκασθῶνανε' μὲ τὴ χώραν = μὲ τοὺς ξένους, μὲ τὸν κόσμο' πὸδ' = λ. τ. bas = κεφάλι' πὸδ' κ' γίνεται = (φράση) δὲν τὰ βγάξεις πέρα' σκουνηλάκα = κοντὰ ραβδιὰ πὸν ὀρίγουν' ἐγρίλευαν = κατακλαδέυαν, ρημάζανε' σεπεπὶ = ἐξ αἰτίας, λ. α. sebeb' ἐπουαλεύταν = ταιλιπωρήθηκαν, μπουχτίσαν, λ. τ. bunalmak' Ἰάγκουλη = προσωνυμία' ν' ὠράξ' = νὰ φυλάγει' παχότσιμίδος = χοντρομύναλος' βουκᾶχο = χάρφας' ἐρχάλ' = ὀπωσθήποτε, λ. π. her, λ. α. hal' κ' ἐπετσεκώθεν = παραφούσκασε, ξεπεσιώθηκε' ἐξέβεν ἔσπασεν = βγήκε ἀποπάτησε' σὴν ἐβόραν = στὸν ἴσκιος ἦντισαν = ὀποιοι, ὀσοι' ἐτέρ'ναν ἄτον = τὸν κοίταγαν' ἐξεφκλάνεφκουσαν = (λ. τ. zefklenmek) διασκεδάσαν' κάτ'ς = κάποιος' τὸ προβόλ' = ἡ ξηρολιθία' λαχουδῆν = θόρυβος' ἐλαφρός' ἐσώρεψεν = μάζεψε' κιντιν = τὸ δειλινό, λ. τ. ikindi' ἐγνέφ'σεν = ἐσύντησε (ἐκ-νήφω)' ἄμον τ' ἐκεῖτον = ὀπως ἦταν ξάπλα' ἀποφκακιάν' = ἀπὸ κάτω κατὰ πάνω.

— Ντό θά ἐρωτοῦμε σας; εἶπεν Ἀδισενέσσα. Ἐρθετε, καλῶς ὠριστε. Ὁ γειτονᾶς οἷ γειτονα πάει. Νέκουτση, Σάνα, δέβα ἐτοιμασιν τὸ φαγίν νά τρώγωμε.

Ἡ Σάνα ἐξέβεν καὶ ἡ Μυροφόρα ἐρχίνεσαν καὶ εἶπεν τὸν πόνον ἄτ'ς.

Ὁ Νικόλας τιδὲν ἔκ' εἶπεν, ἄμαν Ἀδισενέσσα:

— Γουρπάν' το', Μυροφόρα, εἶπεν, μὴ κακοφαιίνεται σε. Ἀσ' σὸ κιφάλι μ' κι ἅπ'ν' τόπον ἔχετε. Τ' ὀσπίτ'ν ἔσουν πὰ ἐξέρω. Τὸ μέλ' καὶ τὸ γάλαν τρέχ'νε ἐκεῖ πέσ'. Ὁ παιδᾶς πὰ χρυσὸς παιδᾶς, ἄμαν τὸ κορίτ'ν ἔμουν ἐν' συλλογασμένον σὴ Πετζάν τῆ Γιορδάμ' τὸ παιδί. Ἐδέκαμε λόγον. Σουμάδ' μαναχόν ἔκ' ἐθηκαν. ἔκ' ἐποροῦμε τὸν λόγον ἔμουν νά παίρωμ' ὀπίσ'.

Τῆ Μυροφόρας ἡ συνύψ'σα ἡ Κερεκή, ἐκείνε πολλὰ βελετιζνέσσα ἔτον καὶ ἄοικα πολλὰ εἶδεν κ' ἐδέβασεν, ἐρχίνεσαν νά λήη γιὰ τ' ἀντραελφοῦ ἄτ'ς τ' ὀσπίτ'.... καὶ ντό ἔκ' εἶπεν. Ἐγαντούρψεν καὶ τὴν Ἀδισενέσσαν καὶ τὸν Νικόλαν κ' ἐδέκαν λόγον.

Ἡ Σάνα χαπάρ' ἔκ' ἔχ', ἡ πουγαλεμέντσα γιὰ τ' ἐκείνην τὸ γίντανε ὄλα τὰ καλατζίας. Ἐμαέρεψεν κ' ἔγκεν ἔθηνεν τὸ τραπέζ'.

Ἡ Μυροφόρα καὶ ἡ Κερεκή χαρεμέν' τρώνε καὶ τερούνε τὴν Σάναν.

Ἀρ' ἔφαγαν καὶ ἔπαν κ' ἐπεκεῖ ἐδέκαν ἄ γαρᾶρ' τ' ἄλλο τὴν Κερεκήν νά ἐρχουνταν θήκ'νε σουμάδ'.

Σὴ Χριστοῦ τὴν ἐμπονέδ'ταν σουμά, τὴν Κερεκήν, σὸ βράδον κέσ' Ἀλιδατζούχ'ς ἐπῆρεν τὴν Μυροφόραν, τὸν ἀδελφόν ἄτ' τὸν Λάζαρον μὲ τὴν γυναίκαν ἄτ' τὴν Κερεκήν, τὸν Γάντζον τὸν Νικόλον κ' ἐδέβαν σὴ Βαρτάντων καικά Χόν'ν πολλὰ ἔταν ἐκείνο τὸν χρόνον. Τὸ Χόν' σὸ γόνατον. Ἐφύσανεν κέλα ἕναν κρούς ἀέρας. Κανεὶς δέξουκ' ἔκ' φαίνεται. Τογρία μὲ τὸ σκοτείνεμαν ἀγκά, ἐσέβαν σὸ χωρίον κ' ἐταένεψαν σὴ Κοταλά τ' ὀσπίτ'.

Ὁ Κοταλάς ἐποικεν οὐλα τὰ ἐτοιμασέας κ' ἐπροσκάλεσεν τὸν Ποπα Σοφιανόν, τὸν Φώτ', τὸν Τζοράν, τὸν Τζιν Ἀβράμ κι ἄλλτς.

Ἀρ' ἐκαλωσώρψεν ἄτ'ς καὶ ἄμον τὸ ἔτον τ' ἄτ'ς σ' οὐλα τὰ χωρία, ὁ Πο-

πα-Σοφιανὸν ἐρώτησεν:

— Παδᾶ Θόδωρε! μέ τ' αὐτο τὸν καιρόν, Χόν'ν, φουρτούνας, ἀλαμάτσα, ἀδὰ π'άν' καικά πῶς ἐτυχετε; Χοῖρ ὀλά!

— Δέσκαλε, νά ἔχωμε τὴν εὐχὴ σ'! εἶπεν ὁ Θόδωρον. Ἄμον τὸ λές ἄ, ἐφύσεξεν ἀέρας κ' ἐροῦξε μασε σὸ χωρίον ἔσουν. Χειμῶνας, κρούς εἶπαμε: γειτονάδες εἶναι, ἐρχαλ ἔξ' ἔκ' θά ἀφίν'νε μας, ἐφτάνε μας μισαφίρτς.

— Λάθος ἐλογαρίαστε, εἶπεν ὁ Ποπᾶς. Ἐμεῖς οἱ Βαρτάντ' ἔκ' εἶμε φιλόξενοι, μισαφίρτς ἔκ' μονάζομε. Ἄμαν ἄσ' τ' ἐρθετε, καλῶς ὠριστε, καθέστε, χουλεθέστε καὶ σ' κωθέστε δεβάτε πλάν. Ἀκόμαν καλὰ ἔκ' ἐσκοτείνεψεν. Σὴ Τσαράντων ἐπροφτάνετε καὶ πᾶτε.

— Ἐμεῖς, εἶπεν ὁ Γάντζον, οὐς νά ἐρθαμ' ἐνεγκάσταμε. Ἐν' ἔκ' εἶμε. Ποῖστε μας ἀπόψ' μισαφίρτς καὶ τὸν πουρνόν δαβαίνομε πλάν. Χριστιανοὶ εἴστουν, Τερέστε καὶ τὸν καιρόν. Φυσα καὶ βουρκανίτ'.

Ἐμεῖς ἐξέρομε ἐσεῖς καλοὶ ἀρθῶπ' εἴστουν. Ἐρχαλ ἕναν ραοῦν, ἕναν γαβᾶν πὰ φέρετε μασε, φαγίν, πὰ νά φέρετε μασε γιόκ' ἔκ' λέγομ'.

— Κιὰ καλοὶ μισαφίρ' ἐρθανε μασε, εἶπεν ὁ Φώτ'ς. Ἀπ' ὀλίγον-ὀλίγον θά λένε νά μονάζωμ' ἄτσε κ' ἔλα. Ἐμεῖς ποῦ νά εὐρίκομε τὸ ρακιν καὶ τὴν γαβᾶν. Τὸ χωρίον ἔμουν κοτσοχώρ', μαγαζίν ἔκ' εὐρίεται. Καὶ τὸ σωστὸν θέλετε; τὸ χατήρ'ν ἔσουν ξαί μ' ἀπομέν', ἄμαν τὸ Μαναστήρ' πὰ ἀδακὰ ἐν'. Ὁ Γούμενον ραοῦν πὰ κερδαίε σασε καὶ καὶ γαβᾶν πὰ ἐφτᾶίε σασε. Κρεββάτσα πὰ πόλικα, κοιμούστουν καὶ τὸν πουρνὸν πᾶτε σὴν δουλείαν ἔσουν. Μὴ κατηγοράτε μας. Ἐμεῖς φτωχοὶ καὶ τσάτσουλοι, ἄπ' σὸν πολιτισμὸν πὰ βαρέα ἔκ' ἐγροικουῦμε.

— Τζάνουμ, εἶπεν Ἀλιδατζούχ'ς, τῆ συντρόφ'ς -ι-μ' πὰ δὲν ἄν' ἔκ' φέρετε, πάρεμ ἐμὲν φέρ'τε. Γέρος ἀρθῶπος καὶ τεᾶμ — ορζιούμ γιανπανά — μουχιάτς εἶμαι.

Καὶ τ' ὀρθὸν ἄσ' ἕναν ἐβδομάδαν κιάν' κρυμμένος εἶμαι. Τὰ ρωθῶν'α μ' ἐσυφράγαν κι ἄσ' σὸ κρεββάτ' ἐσ' κῶθα κ' ἔρθα. Ἐναν ραόπον νά εἶχα κ' ἐπινα...

— Σὸ κρεββάτ' ποὶ κείται, εἶπεν ὁ Τζιν Ἀβράμ'ς, ἔκ' σποταλα νά σ' κοῦται μὲ τ' αὐτο τὸ ταπάκινιν δαβαίν' σὴ Βαρτάντων καικά. Ἐμορφα ἐκείσ'νε σὸ

κρεββάτ', ἡ πατῆ μ' ἡ Μυροφόρα πὰ ἔτριψεν τὴν ράχ'α σ', ἀδακὰ ντό δουλείαν εἶχε;

— Ἀρ' ἐγώ, εἶπεν ὁ Λάζαρον, πάντα ἔλεγα: οἱ Βαρτάντ' καλοὶ ἀρθῶπ' εἶναι καὶ ξενοφιλοὶ. Χάλα σ' ὀσπίτ' τὸ ἐρθαμε, σὴ παδᾶ μ' τῆ Νικόλα, ἡ μισαφίρτσα ἀκσίκ' ἔκ' γίνεαι. Ἀδισενέσσα πὰ πεινασμέντς ἔκ' θά ἀφίν' μασε.

— Ναί, σ' ἄτο τ' ὀμίν ἅπ'ν' κοιμηθέστε, εἶπεν ὁ Ποπᾶς.

— Ἀσταθέστε, εἶπεν ὁ Τζιν Ἀβράμ'ς, καὶ θά λέγω σας. Ἄν λύετ' ἄτο, γαβᾶν πὰ θά φέρωμ' καὶ ραοῦν πὰ. «Ὁ δι' ἐμὲ κατ' ἐμὲ» ντό θά ἐν;

— Ἐγώ, εἶπεν ὁ Θόδωρον, γιὰ τ' ἄτο, στείλω τὸν Κώστη μ' σὸ σχολεῖον. Ἄμον τὸ τελέν' τὸ Κάν' κ' ἔλα ὀρώτα τον.

Ἀρ' ἐποίκαν κάμποσον γαρχαλίχα κ' ἐπεκεῖ ὁ Ποπα-Σοφιανὸν εἶπεν:

— Νικόλα, αὐτοῖν ἀρθῶπ' ἔκ' θά ἐρχουνταν, κ' ἔρθαν. Ντό ν' ἐφτᾶμε; Γειτονάδες εἶναι. Φέρεν ἄτ'ς ἕναν ραοῦν ἄς πίν'νε καὶ σκούνταν δαβαίν'νε πλάν.

— Φογοῦμαι, δέσκαλε, εἶπεν ὁ Τζοράντς, ἄν δίγωμ' ἄτσε ροῦν κι ἄλλο καλλίον θά καλοκάθουνταν. Ἀτὰ τ' ὀμμάτσα τ' ἐλέπω ἐγὼ νά σ' κούνταν πᾶνε ἔκ' εἶναι.

— Σός, παδᾶ, εἶπεν ὁ Ποπᾶς. Ἀρ' ἄτόσον ἀρσοῦ' πὰ ἔκ' φαίν'ταν. Ἀμαρτία ἐν'. Ἐναν ραοῦν ἄ; δίγωμ' ἄτσε.

— Ἀρ' ἔγκαν ρακίν. Ἐπῆρεν ἕναν ποτήρ' ὁ Ποπα-Σοφιανόν, καί: Σὴν εἶαν ἔσουν, γειτονάδες, εἶπεν. Καλῶς ὠριστε, καὶ σὸ κουσοῦρ'ν ἔμουν μ' ἀπομένετε. Χωρέτ' εἶμε, ἄτόσον ἐξέρομε καὶ τιμοῦμε τοὶ μισαφίρτς.

Ἐπῆρεν ὕστερα τὸ ποτήρ' Ἀλιδατζούχ'ς καί: Τὴν εὐχὴ σ', δέσκαλε, εἶπεν.

— Εὐχὴ καὶ τῆ Θεοῦ, εἶπεν ὁ Ποπᾶς.

— Νικόλα, εἶπεν σὸν Κοταλᾶν, μὲ τῆ Θεοῦ τὴν εὐλογία καὶ μὲ τοὶ γονέων τὴν εὐχὴν, καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τῶν 318 Θεοφύρων πατέρων, ψαλαφοῦμε τὸ κορίτσι σ' τὴν Σάναν σὸ γυιὸ μ' τὸν Σάββαν.

— Καλὰ ἔλεγα, εἶπεν ὁ Τζοράντς, μὴ δίτ' ἄτσε ραοῦν, κι ἄλλα θά ψαλαφοῦν. Τὰ καπαεῖτ' ὁ δέσκαλο μ' ἔχ'. Ἀρ' ἄτῶρα δόστ' ἄτ'ς τζοράπ'!

Οὐλ' ἐγέλασαν. Ὁ Νικόλας, ἡσυχος ἀρθῶπος, καὶ χαρσμένος, ἐγώ, εἶπεν, ἐποίκα σὸν τόπο

μ' τὸν δέσκαλο μ' τὸν Ποπα-Σοφιανόν. Ἐκεῖνος ἄς δι' τζοράπ' ἄντ'ς τ' ἐμὲν.

Ὁ Ποπα-Σοφιανὸν πὰ ἐγόμωσεν ἕναν ποτήρ', ἐσ' κῶθεν ἄν', καί, «Θόδωρε, εἶπεν, ἄσ' σ' ἐσέτερον τ' ὀπίτ' καὶ καλλίον ἐμεῖς ἔκ' θά εὐρίκαμε νά δίγωμε τὸ κορίτ'ν' ἔμουν, τὸ παιδί ν' ἔσουν πὰ ἰσκιζάρκον καὶ οὐλα τὰ καλὰ ἐν'. Ἄμαν — σ' ἐμὲν ψέμμαν ἔκ' ἐν'. Τὸ ψέμμαν τῆ δαβόλ' ἐν' — ἐγέντον ἕναν ἐβδομάδαν ἐδώκαμε λόγον σὴ Πετζάν τὸ παιδί».

— Ἐξέρω τὸ ἔκ' ἐδώκετε σωστὸν λόγον, εἶπεν ὁ Θόδωρον. Εἶχετε τὸ κορίτ' συλλογασμένον. Ἐμεῖς ἄτῶρα ἐρχομε νά ἐφτᾶμε δουλείαν γαίμ' καὶ νά θήκομε σουμάδ' καὶ σ' ἕναν μῆναν ἅπ'ν' νά ἐρχομε παίρωμε τὸν ἀρθῶπον ἔμουν. Ἐγὼ ἔκ' κατηγοῦ τῆ χώρας τὸ παιδί. Καλὸν παιδί, ὁ Θεὸς νά χαρίτ' ἄτο τὸ κύρ'ν ἄθε καὶ τὴν μάνναν ἄθε. Ἄμαν τὸ κορίτ'ν ἔσουν τ' ἐμέτερον τὸ κουσμέτ' ἐν'. Θέλω τὸν λόγον ἔσουν.

— Τὸ χατήρι σ' μ' ἀπομέν', εἶπεν ὁ Ποπᾶς. Ἄμαν τὸ ἐφτυσαμε ἔκ' ἐποροῦμε νά λείχωμ' ἄτο.

— Τ' ἄγιος ὁ Θεός, εἶπεν Ἀλιδατζούχ'ς, τρία φορὰς ἐν'. Μὲ τῆ Θεοῦ τὴν εὐλογία, μὲ τῶν 318 Θεοφύρων πατέρων τὴν εὐχὴν καὶ μὲ τῆ δεσκάλ'-ι-μ' τὴν εὐχὴν, ψαλαφοῦμε τὸ κορίτ'ν ἔσουν τὴν Σάναν σὸν γυιὸ μ' τὸν Σάββαν.

Οὐλ' ἐκλώσταν καὶ τερούνε τὸν Ποπᾶν. Ὁ Ποπα-Σοφιανὸν πὰ ἐνοῦντισεν ὀλίγον κ' ἐπεκεῖ εἶπεν:

— Ἐμεῖς, τ' ὀρθόν, τὸ κορίτ' ἐσυλλογίασαμ' ἄ σὴ Πετζάν τὸν γυιόν, ἄμαν ἀκόμαν σωστὸν λόγον ἔκ' ἐδώκαμε. Ἀσ' τὸ ἐρθετε ἐσεῖς σιαφᾶν, φαίνεται τὸ κουσμάτ' τ' ἐσέτερον ἔτον. Μὲ τῆ Θεοῦ τὴν εὐλογία καὶ μὲ τ' ἐμέτερον καὶ τῆ γονέων τὴν εὐχὴν ἐδέκαμε σας τὸ κορίτ'ν ἔμουν.

Ἐποίκαν τῶκαν, ἐσταύρωσαν τὰ χέροα μὲ τὸν Θόδωρον κ' ἔπαν τὸ ραοῦν.

Οὐλ' ἐπῆραν ἄπ' ἕναν ποτήρ' ραοῦν ἔπαν καὶ ἐδώκαν εὐχάντας: «Καὶ σὴν τελείαν εὐλόγησην!»

Ἀρ' ἄσ' τ' ἐδώκαν λόγον, ἐκάτσαν ἐγονούσεψαν, ἔφαγαν κι ἅπ'ν' σὸ τραπέζ' ἔθηνεν Ἀλιδατζούχ'ς τὸ δαχτυλίδ' καὶ τῆ κοριτσί' τὰ χάρτα καὶ ἄσ' τ' εὐλόγησεν ἄτα ὁ Ποπᾶς, ὁ Θόδωρον εἶπεν: «Ἀδακὰ, οὐς τῆ Χριστοῦ, ἐνάμ'σ' μῆναν

κι άλλο, τῇ Φωτὸς θὰ δεβάζουμε κ' ἐρχομε; ἐφτᾶμε τὴν χαρὰν.

Ζουκακέματα.

Τ' ἀπ' ἀδαμέρ' τὴν ἡμέραν τῇ Βαρτάντων οὐλον ἐσέβεν σὴν βαλβαλάν.

—Κιὰ ἐκεῖν' εἶχαν ἀτεν συλλογασμένον σὴ Πειτζάν, ἔλεγαν οἱ Βαρτάντ'. Πῶς ἐδῶκαν λόγον σὸν Ἀλιτζιζούχ'; Ἄμαν ντό ἐν'; Ἀλδατζιζούχ'ς ζεγκίντες ἐν', τρανὸν ὁσπίτ', λίρας πολλὰ ἐχ'. Ἐφέκαν τὸν φτωχὸν τὸν Πειτζάνον ἄμον ὀκ' σὴ μέσ' ἀπέσ'.

—Ἐκόμπωσαν μᾶς, ἔλεγεν ἡ Πειτζανίνα. Ἐμεῖς τεὰ συλλογασμένον εἶχαμε τὴν Σῶναν καὶ ἕκ' ἐπήγαμε νὰ θήκουμε σουμάδ'. Ἄμαν ἄς ἐν'. Ὁ Θεὸς τὴν δουλείαν ἀτ' ἐξέρ'. Ἐμεῖς φτωχοὶ εἶμε. Ντό ν' ἐφτᾶμε; Ἄτοιν τὰ τρανὰ τὰ πόρτας ἐτέρεσαν...

Ἄλλ' ἐκατηγόρασαν τὴν Πειτζανίαν τὸ ἕκ' ἐπῆγεν χαμὰν ἐθήκεν σουμάδ' κι ἄλλ' ἐκατηγόρασαν τὴν Δεσποινὴν, τῇ Σῶνας τὴν μάννα.

—Ἄμον ιζαλπαράν, ἔλεγαν, μίαν ἀπ' ἀδᾶ ἐν' καὶ μίαν ἐπ' ἐκεῖ.

Ὁ Σάββας, ἀτῶρα σουμαδεμένος, ἐρχουντιον σὴ πεθερᾶς ἀτ', ἐσωγεν. ἔπινεν, ἔκαιεν τὸν κόσμον μὲ τὰ τυφέκᾶ τ' κ' ἐδεβήν' νεν πλάν.

Ἄσ' σ' ἄλλ' τὸ μέρος τῇ Πειτζάν ὁ γυιὸν, ὁ Γιωρίκας, ἐκεῖνος πὰ καλὸν παιδίον, φρόνιμον καὶ ἡσυχον, ἀπὸ μικροθέας ἔτον συλλογασμένος μὲ τὴν Σῶναν, καὶ εἶχεν τρανὸν σεβτάν σ' ἐκαίνεν. Ἐστειλεν κρυφὰ σὴ κορίτσ' ἀθρόωπ'ς κ' ἔλεγεν ἀτεν γιατί ν' ἀφίν' ἄτον καὶ πάει σὰ μακρὰ.

Ἡ Σῶνα —μικρὸν κορίτσ' 16 χρονῶν— ντό νὰ ἐποῖεν ἕκ' ἔξερν. Ἐπὶ ὄρνευ κ' ἰσκαζεν σὸν κύρ'ν ἀτ'ς καικά; Ἐστειλεν σὸν Γιωρίκαν χαπάρ':

—Ἐγὼ ἄσ' σὴ κυροῦ μ' κι ἄσ' σὴ μάννας -ι-μ' τὴν βουλήν ἕκ' ἐβγαίνω. Οὐνταν λένε ἐκεῖν' θὰ ἐφτᾶγω.

Ἐκαίνε πὰ ἐνούνηεν κ' ἔλεγεν ἀπέσ' σὸν νοῦν ἀτ'ς: «Ἄν πάγω σὴν Χαβίαναν, θὰ εἶμαι σουμά σὴν ἀδελφῇ μ' τὴν Βαρβάραν. Ἄν δίνε με τὸν Πειτζάνον, εἶμαι σουμά σὴν μάννα μ' καὶ σὸν κύρ' -ι- μ'. Κι ἄλλο καλλίον...».

Τῇ κοριτσιῇ ἡ μάννα, Ἄδισενέσσα, ἄ δὴν πὰ ἐθέλνε. Τ' Ἀλιτζιζούχ' τ'

ὁσπίτ' πὰ ἐθέλνε, ἰδίγκι ζαγκίγκον ἔτον καὶ ὁ παιδάς ὁ Σάββας ἐφαίντον ἀνοιχτομάτ'ς καὶ ἄξιος τῇ δουλείας. Ἄμαν, τῇ Πειτζάν πὰ ἕκ' ἐφῆν' νεν, γιατί ἐθέλνε νὰ ἐχ' τὸ κορίτσ'ν ἀτ'ς σουμά. Ἄλλα παιδία ἕκ' εἶχεν. Τῇ Βαρβάρας ἀροθυμία ἔκαιεν ἀτεν. Σὴ Πειτζάν πὰ φρόνιμοι ἀρθῶπ', εὐλογημέν', φτωχοί, ἄμαν καλοὶ καὶ δουλευτόρ' καὶ ὁ παιδάς πὰ φρόνιμος καὶ ὑπάκουος σοὶ γονεῖς ἀτ'.

Τῇ χώρας τὰ στόματα καμμίαν ἕκ' στέκ'νε. Σωστὰ λένε: «κοσμοκράτορας ἄν γίνεσαι, στομοκράτορας ἕκ' γίνεσαι».

Πούδ-πούδ... ἀδᾶ κι ἀκεῖ ἐκουσκέθαν τὰ κογκορόζᾶ τὸ γίντανε κρυφὰ σὴ Πειτζάν καὶ σὴ Κοταλᾶ ἀνάμεσα.

ἕκ' ἐπ' ἐκεῖ κἀθα εἶνας ἐχ' τὸν φίλον ἀτ' καὶ τὸν τῶσμάνον ἀτ'. Καλὰ λένε: «Τὰ τρεχούμενα τὰ νερὰ ἐκοιμέθαν κι ὁ τῶσμάνον ἕκ' ἐκοιμέθαν».

Σοὶ Βαρτάντας ἀπέσ' εἶχεν κι Ἀλιτζιζούχ'ς σίλις καὶ ἄμον τὸ ἐργοί'σαν, τὸ ζουκακεῦ ἡ Δεσποινὴ, ἐπῆραν ἄ κ' ἔτρεξαν.

Ἰλᾶ ἐκαίνε ἡ φροθακίτσα, ἡ Λεμόνα ἄσ' σὴ Τσαράντων, ἄμον τὸ ἐκ'σεν ἄ κ' ἐκατήβεν λιγάρᾶ σὴ Βαρτάντων καὶ τ' οὐλονῶν τὰ δίσαικα εὐκαιρῶσεν. Τὸν εἶναν ἔλεγεν: «ὁ Πειτζάνον ἐχ' δίκηον. Ἀτόσα χρόνα συλλογασμένον εἶχεν τὸ κορίτσ'» τὸν ἄλλον ἔλεγεν: «Ἐξαέλφ'σα μ' ἡ Μυροφόρα ἀέτο' γολάγγᾶ ἕκ' ἀφίν' τῇ Κοταλᾶ τὴν γαράν. Τὸ κορίτσ' θὰ παίρ' ἄτο». Ἀέτο' πὰ τ' οὐλονῶν τὰ εὐκαιρὰ ἐπῆρεν, ἔμαθεν ἄτα καταλεπτῶς καὶ τογρία ἐξέβεν σὴν Χαβίαναν κ' ἐταβένεψεν σ' Ἀλιτζιζούχ'. Τῇ Χριστοῦ τὸ δεῦτερον τὴν ἡμέραν ἔτονε καὶ σὴ Θεόδωρ' ἀπέσ' ἀγοῦρ' γομάτον. Πίν'νε ρακία καὶ γαβᾶδες καὶ λένε καὶ γελῶνε.

Ἡ Λεμόνα ἐπῆρεν κρυφὰ τὴν ἐξαέλφ'σαν ἀτ'ς τὴν Μυροφόραν σ' ὁσπίτ' κέσ' καὶ ἀπ' ἔναν - ἔναν εἶπεν ἄτα κεῖ.

—«Νέκουτση, ἀφορισμεντσα! Ἄμον ἐκαίνεν τίζα πὰ θὰ παίει σας. Ἐγὼ οὐλᾶ ἔμαθα. Ἀτέ, ἡ ἰζιλπαρά, ἡ μαυροσυμπεθέρα σου, ἄς λέγωμ' ἀτεν, κρυφὰ λέει κι ἀκούει με τῇ Πειτζανάντας κ' ἐσεῖς πὰ ἀναμῆτε νὰ παίρετε κορίτσ'».

—Σός, νέκουτση, ζάνταινα, εἶπεν ἡ Μυροφόρα, ἐμεῖς ἐθήκαμε σουμάδ'. Ὁ ποπᾶς ἐκεῖ. Οἱ μειζτερό' οὐλ' ἐκεῖ. Ὁ

παιδάς πάει κ' ἔρται. Καμμίαν ἔναν λόγον ἕκ' εἶπαν ἄτον. «Γαμπρέ, ἀδᾶ, γαμπρέ, ἐκεῖ». Ὅψᾶ πιλᾶ τῇ Χριστοῦ, ἀπὸ πουρνοῦ, οὐς τῇ βραδύ' μὲ τὸν παιζανᾶχ'ν ἀτ' τὸν Γιώρ' τῇ Σουγκουράντων ἐκεῖ ἔτον. Ἐφαγαν, ἔπαν, καὶ τὸ βράδον ὁ παιδάς ἔρθεν ἐδέβεν. Λαλίαν ἕκ' ἔτον καὶ λαχουδῆν ἕκ' ἔτον. Τῇ χώρας τὰ λόγια ἐγὼ ἕκ' ἀκούω.

—Ἐξαέλφ'σα, εἶπεν ἡ Λεμόνα, τὸ λέγω σε τέρεν. Κομπῶν'νε σας. Τὸ κορίτσ' θὰ δίν'ν ἄ σὴ Πειτζάν... Ἐγὼ κᾶντι ἄσ' σὴν συνύφ'σαν τῇ Πειτζανίνας, τῇ Χατούναν, ἡ συντέκ'σα μ' ἐν', ἔμαθα οὐλᾶ τὰ καθέκαστα. «Συντέκ'σα, εἶπε με, ἄν ἐθήκαν καὶ σουμάδ' Ἀλιτζιζουχάντ', ἐμεῖς τὸ κορίτσ' ἔναν βράδον θὰ παίρωμε στεφανώνωμ' ἄ, κι ἄς ἔρται Ἀλιτζιζούχ'ς χορῶν ὅσον τὸ θέλ'». Ἐγὼ λέγω σ' ἄτο. Ὑστερα μὴ λές: Γιατί ἕκ' ἔλεγες μ' ἄτο; Θὰ χάνετε τὸ κορίτσ'».

—Νέκουτση, εἶπεν ἡ Μυροφόρα, ἐμεῖς τὸν Θεὸν εἶναν πιστεύομ' ἄτον. Ἐσουμάδεψαμε τὸ κορίτσ'ν ἔμου, ἐτέρεσαμε οὐλᾶ τὰ κατέσοδα, καὶ τ' ἄλλ' τὴν Κερεκῆν θὰ πᾶμε παίρωμ' ἀτεν κ' ἐρχομε. Ἄτὰ τὸ εἶπες τὰ λόγγᾶ θὰ λέγ' ἄτα τὸν Θεόδωρον, Ἐκεῖνος αὐτήχολος ἐν'. Θὰ πάει κρούει καὶ παίρ' μὲ τ' ἀνθρώπ'ς. Ἄρ' οὐνταν θέλ' ἄς ἐφτᾶ! Ἐγὼ τὸ βράδον θὰ λέγ' ἄτα κεῖ.

Ἡ Λεμόνα ἐδέβεν πλάν κι ἀποπίσ' πὰ ἀγοῦρ' ἀπ' εἶνας - εἶνας ἐπῆραν σ' ὁσπίτᾶ τουν.

Ἄσ' τ' ἐπελέσαν μαναχοὶ ὁ Θεόδωρον κι ἀδελφός ἀτ' ὁ Λάζαρον, ἡ Μυροφόρα εἶπεν:

—Χάρω, ὁσήμερον ἔρθεν ἐξαέλφ'σα μ' ἡ Λεμόνα ἄσ' σὴ Τσαράντων καὶ ἔγκαμασε ἔναν κρυὸν χαπάρ'.

—Χαῖρ' ὀλά! εἶπεν ὁ Θεόδωρον. Για πέ, ντό ἐν'.

—Ντό νὰ ἐν'; Ἄτοιν' οἱ συμπεθεροὶ ἔμου, ἄς λέγ' ἄτσε, ἄσ' σὴ Βαρτάντων, ἄμον τ' ὀμάζ' ἐκλωσαν τὰ ζευλία. Τὸ κορίτσ'ν ἄτον τεὰ ἐσουμάδεψαν ἄ σὸν Σάββαν, κι ἀτῶρα ζουκακεῦ'νε καὶ θέλ'νε νὰ δίν'ν ἄτην σὴ Πειτζάν.

Ἄψιμον ἐπῆρεν ὁ Θεόδωρον οὐντᾶς ἐκ'σεν ἄ. Ἐστάθεν ὀλίγον κ' ἐπεκεῖ εἶπεν:

—Ἐγὼ τῇ κόσμονος τὰ λόγγᾶ ἕκ' ἀφοκροῦμαι! Ἐμεῖς παδῆμ τὸ εἶμε (ὁ λόγος -ι- μ' σ' ἐκεῖνο) γαῖδούρα; Ὁ λόγος

τὸ λές ἐσοῦ ἄσ' σ' ἀρθῶπ' τὸ στόμαν ἐβγαίν'. Ἐμεῖς ἐθήκαμε σουμάδ', ἐδέκαμε τὰ χάρα πλέα καὶ περιπλέα. Ἐδῶκαμε μας λόγον: Ἄσ' σὴ Φωτὸς κ' ὕστερα ἐλάτε ἐπάρετε τὸ κορίτσ'. Ἄλλο ντό ἕκ' ὀπρα εἶναι ἄτὰ τὸ μαλάζ'νε (μὲ συγχώρησιν). Ἐγὼ σὰ δύο ἕκ'ι πουλῶ ἄτο. Σύρω καὶ τσερίζω τ' ἀρθῶπ' τὰ γναφία! Ἐμὲν μωρὸν -μῆ ἐπανλατίρεψαμε με;... Ἐμεῖς μὲ τὸ ζόρ' ἕκ' ἐπήγαμε νὰ παίρωμε τὸ κορίτσ'ν ἄτον. Δόξα σοὶ ὁ Θεὸς ἡ Χαβίαναν κορίτσα μαναχὸν ἐχ'. Ἐμεῖς ἐπήγαμε μὲ τοὶ ποπάδας καὶ τοὶ μειζτερότερος ἀσκαρῶν ἐθήκαμε σουμάδα... Ἄτὰ τὰ μασκαραλοῦχα ἄς ἀφίν'ν ἄτα... Πουρνὰ - πουρνὰ, σὴναυγα, σ' κωθέστε ἐσεῖς οἱ δὴ καὶ δεβᾶτε τερέστε: ἕχ'νε ἄσ' λην ἄτὰ τὰ λόγγᾶ; Ἐγὼ σὴ Λεμόνας τὰ συμβάματα ὄτιν ἕκ'ι δίγω. Τῇ Λεμόνας τὰ λόγγᾶ φέγγον ἕκ' ἕχ'νε. Πέτ' ἄτσε -τ' ἄλλ' τὴν Κερεκῆν χωρὶς λόγον θὰ ἐρχομε, νὰ εἶναι ἔτοιμοι. Καὶ ἄν ἐπουσῶμεν πὰ ἄς λέν ἄτο. Ἀτότες ἐξέρω τὴν δουλεία μ'. Ἐμὲν Ἀλιτζιζούχ' λένε με!

Τὸν πουρνόν, τ' ἄε-Στεφάν' τὴν ἡμέραν (νὰ βοηθᾶ), ἐσ'κῶθεν ἡ Μυροφόρα μὲ τὸν ἀντραῖλαρον ἀτ'ς τὸν Λάζαρον ἐκατήβονε σὴ Βαρτάντων καὶ τογρία ἐπήγαμε σὴ Κοταλᾶ. Ἡ Δεσποινὴ ἐτίμεσεν ἄτσε ἄμον συμπεθερούς. Ἐστάκωσεν ὄβᾶ κ' ἐποῖεν φούστουρον, ἐχάδεψεν μακαρίαν, ἔγκεν κ' ἔναν τῶνάχ' εὐγαλαν.

Ἄρ' ἔφαγαν κ' ἐκάτσαν μὲ τὸν Νικόλαν κ' ἐγονοῦδεψαν ἄτα. Ὁ Νικόλας, ὁ μαῦρον, Θεοῦ ἀρθεσεν, ἀπὸ πουδὲν χαπάρ' ἕκ' εἶχεν. Ἡ Δεσποινὴ πὰ τίπ' ἰν-κᾶρα ἔρθεν ἄτα.

—Οὔτ', μανίτσα μ', εἶπεν. Ὁ Θεὸς νὰ κρὶν' ἄτσε ποὶ παλεμοῦν νὰ συμβάλ'νε μας.

—Σύμπεθερα, εἶπεν ὁ Νικόλας. ἐμεῖς ἄν εἶμε φτωχοὶ, ἄσ' σὰ παράδας εἶμε φτωχοὶ. Ἄσ' σ' ἀχοῦλ' κι ἄσ' σὴν ἀρθῶπιαν φτωχοὶ ἕκ' εἶμε. Ὁ λόγος, τὸ λές ἐσοῦ, ἔναν ἐν'. Ἐδέκαμε τὸ κορίτσ'ν ἔμου— Ἐτελείωσεν! Ὁ Πειτζάνον πὰ ἄς τερῆ τὸ κουμάτ'ν ἀτ'... Τ' ἄλλ' τὴν Κερεκῆν ποῖστε τὸν γάμον ἔσουν κ' ἐλάτε μὲ τῇ Θεοῦ τὴν εὐχῆν ἐπάρετ' ἄτεν καὶ δεβᾶτε σὸ καλὸν ἔσουν. Ἀέτο' πέ τὸν συμπεθερον. Ἐμεῖς καρῶδα ἕκ'ι παίζομε...

(Συνεχίζεται)

Ζωή και Κίνηση

Λογοδοσία και άρχαιρείαι του Συλλόγου Ποντίων «Αργοναῦται Κομνηνοί»

Τὴν 20 Ἰανουαρίου 1946 ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10 1/2 π. μ. εἰς τὰ ἐν Καλλιθέα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κ. Δαβάκη 10 (πρῶην Δήμητρος) ἰδιόκτητα γραφεῖα τοῦ Συλλόγου Ποντίων «Αργοναῦται—Κομνηνοί» συνήλθον περὶ τὰ 71 τακτικά μέλη τοῦ Συλλόγου εἰς Β' Γεν. Συνέλευσιν (τῆς Α' ματαιωθείσης λόγω μὴ ἀπαρτίας) καὶ συνεζήτησαν ἐπὶ τῶν ἐξῆς θεμάτων: 1) Λογοδοσία Διοικ. Συμβουλίου καὶ ἔκθεσις Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς. 2) Τροποποίησις Καταστατικοῦ καὶ 3) Ἀρχαιρείαι πρὸς ἀνάδειξιν Νέου Διοικ. Συμβουλίου καὶ Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συνέλευσις, ἐπειδὴ ἦτο Β', ἐθεωρήθη ἐν ἀπαρτίᾳ συμφῶνως πρὸς σχετικὴν διάταξιν τοῦ Καταστατικοῦ καὶ ὁρθῶς ἐπελήφθη τοῦ ἔργου τῆς, ἐκλέξασα διὰ Μοῆς ὡς Πρόεδρος αὐτῆς τὸν κ. Χρυσ. Μυρίδη καὶ Γραμματέα τὸν κ. Ἠλίαν Ἀργυρόπουλον.

Ὁ κ. Χρυσ. Μυρίδης καταλαβὼν τὴν ἔδραν τοῦ Προέδρου ἠχαρίστησε τὴν Γεν. Συνέλευσιν διὰ τὴν ἐκλογὴν του. Πρὸ τῆς ἐνάρεως τῆς Συνελεύσεως μερικὰ μέλη λαβόντα τὸν λόγον ἐπρότειναν τὴν ἀναβολὴν τῆς Συνελεύσεως. Κατόπιν διαλογικῆς συζητήσεως ἡ πρότασις ἀπερρίφθη καὶ ἡ συνέλευσις ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἔργον τῆς.

Ἐπὶ τοῦ Α' θέματος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Ἰω. Περβανίδης, Πρόεδρος τοῦ ἀποχωροῦντος Διοικ. Σλλίου, ὅστις καὶ ἀνέγνωσε τὴν λογοδοσίαν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ Διοικ. Σλλίου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους 1945, ἐξέθεσε τὴν Ταμειακὴν διαχείρισιν καθὼς καὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκδιδόμενου Περιοδικοῦ «Χρονικά τοῦ Πόντου» καὶ ἀνέγνωσε ἔγγραφον Νομαρχίας Ἀττικῆς διὰ τοῦ ὁποῖου ἐνεκρίθησαν οἱ ἀπολογισμοὶ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐτῶν 1942, 1943 καὶ 1944.

Μεθ' ὃ ἀνεγνώσθη ἡ ἔκθεσις τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν Λογοδοσίαν τοῦ Διοικ. Συλλίου καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐπὶ τοῦ Β' θέματος ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη λόγω μὴ ἀπαρτίας.

Ἐπὶ τοῦ Γ' θέματος ἐγένετο μυστικὴ διὰ δελτίων ψηφοφορία καὶ ἐξελέγη τὸ νέον Διοικ. Συμβούλιον τὸ ὁποῖον συγκροτήθη εἰς ὁδῶμα κατηρτίσθη ὡς ἐξῆς: 1) Περβανίδης Ἰωάννης Πρόεδρος, 2) Φωτιάδης Κωνσταντῖνος Ἀντιπρόεδρος, 3) Ἀλεξανδρίδης Γεώργιος Γενικὸς Γραμματεὺς

4) Ξηρόπουλος Νικόλαος Ταμίας καὶ 5) Κογκαλίδης Ἀλκιβιάδης 6) Τερζόπουλος Ἀντώνιος 7) Ἰωαννίδης Ἀλέξανδρος 8) Καλλιφατίδης Πέτρος 9) Λεπτουργὸς Ἀγγελος σύμβουλοι.

Ὡς Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξελέγησαν οἱ: 1) Γαληνὸς Νικόλαος 2) Λεπτουργὸς Ἰορδάνης καὶ 3) Καρπόζηλος Γρηγόριος.

Ἐν Καλλιθέα τῆ 2 Φεβρουαρίου 1946

Ἐκ τῆς Γεν. Γραμματείας τοῦ Συλλόγου

Λογοδοσία καὶ ἀρχαιρείαι τῆς «Εὐξεινίου Λέσχης» Θεσσαλονίκης.

[Ἰάβρου καὶ δημοσιεύου το παρακάτω ἔντυπον τῆς «Εὐξεινίου Λέσχης» Θεσσαλονίκης: Τα «Χρονικά τοῦ Πόντου» ἐκφράζουν τὴν ἀνυπόκριτη γοῶν τους γὰρ τὴν εὐφορία τῶν πεπραγμένων τοῦ διαλεχτοῦ μας αὐτοῦ Σωματείου καὶ εὐχνοῦν γόνιμη γέναι, ὅπως πάντα, ἡ δρᾶσις του, σὲ ὅλους τοὺς κλάδους ποὺ ἀπλώνονται οἱ σκοποὶ καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του.]

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Λογοδοσίας Διοικητικοῦ Συμβουλίου εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τῶν μελῶν τῆς «Εὐξεινίου Λέσχης.»

Τὴν 27ην Ἰανουαρίου 1946 εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς «Εὐξεινίου Λέσχης» ἐγένετο ἡ τακτικὴ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν μὲ θέματα:

1ον) Λογοδοσία τοῦ ἀποχωροῦντος Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

2ον) Ἐκθέσις Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς.

3ον) Ἀρχαιρείαι.

Ἐκ τῶν 205 Ταμειακῶς ἐν τάξει μελῶν, παρόντες 154.

Πρόεδρος τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἐξελέγει ὁ κ. Κυριάκος Μουζενίδης, Γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γεώργιος Ματθαίουπουλος.

Ὁ λόγος δίδεται εἰς τὸν Διευθύνοντα Σύμβουλον κ. Ἀριστοτέλην Μουμτζίδην ὅστις ἀνερχόμενος εἰς τὸ βῆμα ἀναγιγνώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κατὰ τὸ διαρροῦσαν δεκάμηνον τῆς θητείας του. Τὰ κυριώτερα σημεῖα τῆς λογοδοσίας ἔχουσιν ὡς ἐξῆς:

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἅμα τῆ ἀναλήψει τῶν καθόντων του, κατόπι καταλήλων ἐνεργειῶν, ἐφρόντισε καὶ παρέλαβε τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῆς Λέσχης, ἡ ὁποία κατεῖχτο ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, παραχωρηθεῖσαν οἰκειοθελῶς εἰς αὐτὸ, ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀμοιβῆς, ἡ ἔστω καὶ συμμετοχῆς εἰς τὸ καταβαλλόμενον τακτικὸς ἐνοίκιον. Ἐν συνεχείᾳ πρόβη εἰς τὴν πλήρη ἀνακαίνισιν τῶν αἰθουσῶν καὶ ἐπίπλων τῆς Λέσχης, ἐκ παραλλήλου δὲ κατέστρωσεν σχέδιον ἐργασίας πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς.

Πρὸς τοῦτο συνέστησε ἐπιτροπὰς κατὰ τμήματα ἦτοι:

1ον) Τὸ μορφωτικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγειται καὶ τὸ Καλλιτεχνικὸν τμήμα. 2ον) Τὸ Λαογραφικόν, 3ον) Τὸ Ψυχαγωγικόν, καὶ 4ον) Τὸ Τμήμα Κοινωνικῆς ὠφελείας.

Λόγω ὁμοῦ τῆς καθυστέρησεως τῶν περισυνῶν ἐκλογῶν διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως τοῦ τότε Διοικ. Συμβουλίου καὶ τῆς παρεμβολῆς τοῦ ζητήματος τῆς ἀνακαίνισεως τῆς Λέσχης, ἦτις μόλις κατὰ τὸν Μάϊον ἔλαβε πέρασ, ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ τῆς νεκρᾶς περιόδου, ἡ δρᾶσις τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦτων καὶ γενικῶς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἤρτισε μόλις κατὰ τὸν Ὀκτώβριον.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον μέχρι ἀρχῆς Δεκεμβρίου ἔδωσε δώδεκα διαλέξεις μὲ διάφορα θέματα ἐπιστημονικά, πάντως ἐκλαϊκευμένα καὶ ἐπαγωγὰ. Αἱ διαλέξεις αὗται ἐπέτυχον πλήρως καὶ ἐπέσυρον ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ, ἐκδηλούμενον διὰ τῆς ἀθρόας προσελεύσεως αὐτοῦ.

Ἐπίσης τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐφρόντισε διὰ τὴν διοργάνωσιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Εὐξεινίου Λέσχης. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν διέθεσε κονδύλιον τετρακοσίων χιλιάδων (400.000) δραχμῶν διὰ τὴν ἀγορὰν συγγραμμάτων, ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ἐκτὸς τῶν πενήτηντονα χιλιάδων (50.000) δραχμῶν τὰ ὁποῖα ἐδώρησεν ὁ κ. Ἀναστάσιος Κοροξενίδης διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἐπίσης τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐθεώρησε διὰ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ποντιακῆς Καλλιτεχνικῆς Κινήσεως ὡς ἓνα ἐκ τῶν πλέον βασικῶν σκοπῶν τῆς Λέσχης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του τὸν Πόντιον καλλιτέχνην κ. Νικόλαον Σπανίδην, καὶ τὸ ἄρτιον συγγροτήμα του καὶ ἐνίσχυσεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πάσης ποντιακῆς καλλιτεχνικῆς κινήσεως.

Ὡς πρὸς τὴν Λαογραφικὴν ἐργασίαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπεφάσισεν: 1) τὴν ἴδρυσιν Μουσείου Ποντιακῶν ἐνδυμασιῶν ἀνδρικῶν καὶ γυναικειῶν, σκευῶν, ὄπλων καὶ λοιπῶν ἀντικειμένων καὶ 2) τὴν ἀνάγκη εἰς τὰς αἰθούσας τῆς Λέσχης καλλιτεχνικῶν εἰκόνων τῶν σπουδαιότερων μνημείων τοῦ Πόντου ὡς καὶ φωτογραφιῶν διαφόρων πόλεων.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ ἀνωτέρω τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐμερίμνησε καὶ διὰ τὴν ψυχαγωγίαν τῶν μελῶν, διενήργησε δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔξ χορευτικῆς συγκεντρώσεως, αἱ ὁποῖαι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ἀπὸ οὐδεμιᾶν ἐξ αὐτῶν ἔλειπεν ὁ Ποντιακὸς χαρκτηρ. Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῶν Χριστουγεννίων ἐδόθη ἡ Παιδικὴ ἑορτὴ τοῦ Χριστουγεννιάτικου Δένδρου σημεῖωσασα πλήρη ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν ἑορτήν ταύτην ἐκλήθησαν καὶ παρέστησαν 65 πτωχὰ παιδιὰ ἐκ τῶν συνοικισμῶν ἰδίᾳ τῆς Καλαμαριάς. Εἰς καθένα ἐξ αὐτῶν ἐδόθησαν δῶρα καὶ γλυκὰ. Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς ἐγένετο κατὰ τὸ σῆνη-

θες χορευτικὴ συγκέντρωσις καὶ ἐκόπη ἡ Βασιλόπιτα.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν οὐδόλως ὑπελήφθη ἡ Λέσχη. Μία ἐκ τῶν πρώτων ἀποφάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ὑπῆρξεν ἡ παροχὴ ἱατρικῆς περιθάλψεως εἰς τὰ ἄπορα μέλη καθὼς καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς συμπατριώτας τῆς Καλαμαριάς καὶ ἄλλων συνοικισμῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἱατρῶν κ. κ. Μιχαὴλ Παπαδοπούλου, Ἀναστασίου Χαριτάντη, Κωνσταντίνου Λαμπριανίδη καὶ Ἀριστοτέλους Μουμτζίδη. Καὶ ὁ μὲν Μ. Παπαδόπουλος ἐδέχθη καὶ ἀνέλαβεν νὰ περιθάλψῃ ἐπὶ τόπου δωρεάν τοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς, οἱ δὲ λοιποὶ ἐδέχθησαν προθύμως νὰ ἐξετάσουν εἰς τὰ Γραφεῖα αὐτῶν ὅσους εἶχαν ἀνάγκη εὐρυτέρας καὶ συστηματικώτερας ἐξετάσεως καὶ παρακολουθήσεως. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξησφαλίσθη δωρεάν ἡ ἱατρικὴ περιθάλψις ἐνὸς μεγάλου μέρους τῶν ἀπόρων ὁμογενῶν τῆς πόλεώς μας. Ἐκτὸς τοῦτου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον κατανοῶν πλήρως τὴν τραγικὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο πολλοὶ συμπατριῶται μας ἐντελῶς ἄποροι, ἐφαρμόζον ἐξ ἄλλου ἓνα πατροπαράδοτον Ποντιακὸν ἔθιμον νὰ βοηθοῦνται, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑορτάς, οἱ ἄποροι ἀπὸ τοὺς εὐπορωτέρους, ἀπεφάσισεν καὶ διενήργησεν ἔρανον μεταξὺ τῶν μελῶν καθὼς καὶ ἄλλων συμπολιτῶν ἵνα ἀνακουφίσῃ ἔστω καὶ προσωρινά ἓνα μέρος τῶν ἀπόρων τοῦτων.

Ὁ ἔρανος διενεργήθη ὑπὸ Ἐπιτροπῆς κυριῶν καὶ μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπέδωσε δὲ τὸ ποσὸν τῶν δραχ. 1.738.000. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦτου διετεθήσαν 1.174.475 δραχμαὶ διὰ τὴν ἐτοιμασίαν ἐκατὸν πακέτων ἀπὸ τροφίμα ἐκαστον τῶν ὁποίων περιεῖχε τὰ ἐξῆς:

Μία ὀκτὰ μακαρόνια, μισὴ ὀκτὰ ἔλαιον, μισὴ ὀκτὰ λίπος, μία ὀκτὰ σταφίδα, μισὴ ὀκτὰ ξηροὺς καρπούς, ἐκατὸν δράμια ρίζι, ἐκατὸν δράμια σαποῦνι ἄσπρο, καὶ εἰς μετρητὰ ἡ ἀξία μιᾶς ὀκτὰς κρέατος. Εἰς 14 δὲ μεμονωμένα ἄτομα ἐχορηγήθησαν ἀνά 8.000 δραχ. Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ποσοῦ διετεθήσαν ἐκατὸν χιλιάδες δραχμαὶ διὰ τὸ Γηροκομεῖον, ἐκατὸν χιλιάδες διὰ τὸ πακέτο τῶν ἀναρρωσόντων τῆς 1ης Ταξιαρχίας, καὶ 300.000 δραχ. διὰ τὸ συσσίτιον τῶν ἀπόρων φοιτητῶν, ἐκτὸς τῶν 850 μεριδίων γλυκισμάτων τὰ ὁποῖα ἐπίσης διετεθήσαν διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐκτὸς τοῦτου τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἠγόρασε καὶ διένειμε 30 ζεύγη παιδικὰ παπούτσια εἰς πτωχὰ καὶ ἀνυπόδητα παιδιὰ τῆς Καλαμαριάς ὡς καὶ 30 ζεύγη παιδικὰ παπούτσια ἀγορασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χαλαραμπίδου ἐξ ἰδίων διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἡ Εὐξείνιος Λέσχη διατηροῦσα τὴν Ποντιακὴν ἀπολύτως μορφήν ἐξυψώθη λόγω δρᾶσεως αὐτῆς εἰς Σωματεῖον γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ὅλα τὰ πλάισια τῆς πνευματικῆς, καλλιτεχνικῆς καὶ κοινωνικῆς

δράσεως. Αυτή είναι εν όλίγοις ή δρασίς της Λέσχης κατά το παρελθόν έτος και ήδη καταθέντες την έντολλήν αναμένομεν την αύστηράν, αλλά δικαίαν και άντικειμενικήν κριτικήν της Γενικής Συνελεύσεως.

Είτα ο Γεν. Γραμματέας Κ. Παρασκευόπουλος εκ μέρους του Ταμίου της Λέσχης άνέγνωσε την Ταμειακήν διαχείρισιν της Λέσχης. Κατόπιν τούτου ο εκ των μελών της έξελεγκτικής Έπιτροπής κ. Δ. Διονυσιάδης άνέγνωσε την έκθεσιν της Έξελεγκτικής Έπιτροπής εκ της οποίας διειστώθη ή άκρίβεια των έγγραφών και εν γένει ή πλήρης τάξις εις την τήρησιν των λογαριασμών, συγκαίρει το άπεροχρηστού Συμβούλιον και την τάξιν ήτις παρατηρήθη ως προς την τήρησιν των βιβλίων της Ταμειακής Διαχειρίσεως μετά των σχετικών δικαιολογητικών εισπράξεων και διά την εν γένει δρασιν της και προσπάθειάν της κατά το διαρρηθέν έτος ύπερ των εν γένει συμφερόντων της Λέσχης και των εκ του Κατατακτικού προβλεπομένων επιδιώξεων αυτής.

Επί της λογοδοσίας έζήτησαν και έλαβον κατά σειράν τόν λόγον οί εκ των μελών κ.κ. Θ. Θεοφύλακτος, Φ. Κτενίδης, Άν. Τομπούλης, Άρ. Παπαδόπουλος, Στεφ. Γεωργιάδης, Στέλιος Μουζενίδης και Χαρ. Ηλιόπουλος. Οί λαβόντες τόν λόγον άπαντες έξήραν τόν ζήλον και την δρασιν του Διοικητικού Συμβουλίου υπέδειξαν την άνάγκην όπως τó νέον έξελεγσόμενον Συμβούλιον δώση ιδιαίτερον προσοχήν εις τó ζήτημα της έμφανίσεως της Λέσχης εις τάς Δημοσίας Έθνικάς εορτάς, περισσότεράν προσοχήν και συγχρονισμένον σύστημα εις τόν μορφωτικόν Τομέα της Λέσχης εις τρόπον ώστε ή σπουδάουσα Ποντιακή Νεολαία να ευρίσκη εν τή βιβλιοθήκη και τώ Αναγνωστηρίω αυτής ό,τι δέν δύναται να ευρη έξ ιδίων ή άλλαχού. Έξεφράσθη επίσης ή γνώμη ότι ή Λέσχη δέν πρέπει να άρκεσθί εις ό,τι εν τή φιλοτιμίω αυτού προσπαθεία παρουσιάζει ο Καλλιτέχνης Ν. Σπανίδης, από άπόψεως Ποντιακής Μούσης, αλλά θά πρέπει ή προώθησις της έμφανίσεως του Ποντιακού τραγουδιού να γίνεται υπό την καθοδήγησιν της Λέσχης και με πρόγραμμα περισσότερον άντιπροσωπευτικόν και ολοκληρωμένον. Συνεστήθη ή χρησιμοποίησις του Γυναικείου παράγοντος διά την καθόλου δρασιν της Λέσχης.

Επί των άνω συστάσεων και ζητηθεισών πληροφοριών και έξηγήσεων άπήντησαν οί εκ των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου κ.κ. Ιορδάνης Βαφειάδης, Χαρ. Μουζενίδης, Βασ. Χαριτιάντης, Τάσος Βαφειάδης και έν κατακλείδει έκτενέστερον και διεξοδικώτερον ο Διευθύνων σύμβουλος κ. Άρ. Μουτζιδής.

Ο Πρόεδρος της Συνελεύσεως θεωρεί παραυθίσαν την συζήτησιν επί της λογοδοσίας του άποχωρούντος Διοικητικού Συμβουλίου με τó έξαγόμενον εκ της συζήτησεως πόρισμα ότι ή Γενική Συνέλευσις άποφαίνεται επί της λογοδοσίας των πεπραγμένων, έγκρίνουσα την εν γένει δρασιν και διαχει-

ρισιν και άπαλλάττουσα τó Διοικητικόν Συμβούλιον πάσης ευθύνης, συγκαίρει αυτό διότι έφάνη άξιον των προσδοκιών της ψήφου διά της οποίας έτιμήθη υπό της έκλεξάσης αυτό προηγουμένης Γενικής Συνελεύσεως.

Μετά δεκάλεπτον διακοπήν της συνεδριάσεως συνεχίζεται αυτή. Καλούνται ως ψηφολέκται οί κ. κ. Λάζαρος Μουτζιδής, Άγγελος Πανίδης και Διονύσιος Διονυσιάδης. Έψηφισαν 154 μέλη, διαλογής δέ γενομένης των ψήφων έξελέγησαν μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου κατά σειράν επιτυχίας.

1) Άριστοτέλης Μουτζιδής, 2) Κωνσταντίνος Παρασκευόπουλος, 3) Χαράλαμπος Μουζενίδης, 4) Ιορδάνης Βαφειάδης, 5) Άπόστολος Έλατόπουλος, 6) Αναστάσιος Κοροξενίδης, 7) Χαρίλαος Κυριακίδης, 8) Τάσος Βαφειάδης, 9) Θωμάς Παπαμιχαηλίδης, 10) Φίλιππος Παππάς, 11) Όρφεύς Κογκιλίδης και 12) Λουκάς Σπυράντης. Έξελεγκτική Έπιτροπή έξελέγη 1) Ιωάννης Γραμματικόπουλος 2) Άγγελος Πανίδης και 3) Δ. Διονυσιάδης.

Τά ως άνω μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου την μεθεπομένην συνεκροτήθησαν εις Σώμα με διευθύνοντα Σύμβουλον τόν κ. Άριστοτέλην Μουτζιδήν, άναπληρωτήν αυτού τόν κ. Τάσον Βαφειάδην, Γενικόν Γραμματέα τόν κ. Κων/ντινον Παρασκευόπουλον και Ταμίαν τόν κ. Άπόστολον Έλατόπουλον.

Ο Διευθύνων Σύμβουλος

Α. ΜΟΥΜΤΖΙΔΗΣ

Ο Γεν. Γραμματέας

Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Δράση του ποντιακού σωματείου (Πρόεδρος)

Η «Πρόοδος» Σκοπευτηρίου Καλλιθέας είναι ένα άπ' τα πιά παλιά Σωματεία της Καλλιθέας (ιδρύθηκε στα 1925) και έχει στο παρελθόν του λαμπρή δράση ίδιος στα οικονομικά ζητήματα και της υγείας (στεγαστικά, καθαριότητα, ασθενειών, φαρμάκων, ένίσχυση άπόρων κλπ). Στις άσυνεχισμένες προσπάθειες του Σωματείου όφείλεται κυρίως ή στέγαση χιλίων διακοσιών περίπου οικογενειών στα οικήματα Καλλιθέας άπ' τα 1928 και δώ.

Η μεταξική περίοδος και ή κατοχή άνακόπουν τó έργο του Σωματείου και τά Γραφεία του (μιά παράκα, κατ' εικόνα και όμοίωση του συνοικισμού) ύφίστανται την τύχη και των άλλων τραγλών με τις έρευνες των Ούννων, των Ιταλών και των όργάνων τους.

Υστερα άπ' την άπελευθέρωση και όταν πιά έσίγασε ο έσωτερικός σάλος, τó Σωματείο άρχισε να ζει την κανονική του ζωή. Στις 25 Μαΐου 1945 γίνεται ταχτική συνέλευση και εκλέγεται τó σημερινό Διοικητικό Συμβούλιο πού άποτελείται άπ' τους κ. κ. Ν. Ζουπιδήν ως πρόεδρο, Π. Σοπίδη ως αντιπρόεδρο, Κ. Μιχαηλίδη ως Γεν. Γραμματέα, Χ. Κυριμόπουλο ως ταμία, Μ. Σαρανταρίδη, Μ. Μιμητόπουλο, Ι. Σαρακινίδη και Ι. Ηλιάδη ως μέλη.

Άπ' τόν Ιούνιο και έπειτα μπαίνει τó Σω-

ματείο στην ενεργή δράση. Όργανώνει για τά άδύνατα και κουρασμένα άπ' τόν πόλεμο, τόν ύποσιτισμό και τη δυστυχία παιδιά τις πρώτες παιδικές κατασκηνώσεις Ποντίων στο Ρωσοχώρι Έκάλης, με τη βοήθεια και τις προσπάθειες του έξαιρετου συμπατριώτη μας και καλού Έλληνα Άντωνίου Σουρμελή, και σε τρεις περιόδους περνάν 450 παιδιά κυρίως ποντιακά άπ' τó μαγευτικό Ρωσοχώρι. Άλλα 150 περίπου παιδιά, με τις ένεργειες του Σωματείου διοχετεύονται σε άλλες κατασκηνώσεις.

Όταν εκλείσαν οί κατασκηνώσεις πέτυχε τó Σωματείο να πάρει παιδικά ρούχα (έσωτερικά και έξωτερικά) και υπόδηση για όλα σχεδόν τά παιδιά πού πέρασαν άπ' τις κατασκηνώσεις του ή διοχετεύθηκαν άλλου με τις ένεργειες

Όμάδα κοριτσιών σε κατασκηνωση στο Ρωσοχώρι.

γιές του, άπ' τόν Έλλ. Έρωθρό Σταυρό.

Πρέπει να τονισθεί ιδιαίτερα και ή συμβολή στο έργο των κατασκηνώσεων του Συλλόγου «Άργοναυται—Κορνηνοί» με χρηματική ένίσχυση (75.000 δραχ. όταν ή λίρα είχε δέκα χιλιάδες) και με τόν δανεισμό των μαγειρικών του σκευών, μπάγκων, τραπεζιών, καθισμάτων κλπ.

Η δράση αυτή του Σωματείου για τó παιδί, δέν έμπόδισε και την άλλη εργασία. Ένεργειες στις έκάστοτε κυβερνήσεις και στους άρμόδιους για την άποτελείωση των μισόχτιστων οικημάτων, για πισοχαρτόστρωση των παραγκών, για Ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη, για ζητήματα καθαριότητας, για παροχή δελτίων άπορίας κλπ. δέν έπαυσαν να γίνονται. Στις ένεργειές του όφείλεται ή παροχή στους κατοίκους του Σκοπευτηρίου 400 περίπου δελτίων άπορίας (ένώ πρώτα μόνο 17 δελτία ύπήρχαν στο Σκοπευτήριο πού θεωρούνταν φαίνεται ένας άπ' τους πλούσιους συνοικισμούς!!).

Άλλά τó μεγάλο και πρώτιστο ζήτημα παραμένει ή έξάλειψη του αίσους πού λέγεται συνοικισμός Σκοπευτηρίου, δηλαδή μιά βρώμικη, μικρή, λασπερή γωνιά τραγλών μέσα στην όποία ζούν δυό χιλιάδες περίπου συμπα-

τριώτες μας είκοσι πέντε τώρα χρόνια. Και τó ότι ως σήμερα δέν θέρισε τόν πληθυσμό αυτόν μιά επίδημία, αυτό όφείλεται στις άσταμάτητες ένεργειες του Σωματείου για μιά ύποτυπώδη καθαριότητα (άν είναι δυνατό να γίνει τέλεια καθαριότητα μέσα σ' αυτόν τόν βρωμότοπο), αλλά κυρίως στην κουραστική, ίσως σχολαστική σπιτική και άτομική καθαριότητα πού εφαρμόζουν οί δυστυχισμένες πόντιες νοικοκυρές.

Τώρα στα τελευταία, τó Σωματείο συνδυάζει τη δράση του και με τη δράση των άλλων σωματείων της Καλλιθέας και των συνοικιακών συλλόγων (Π. Σφαγείων, Πυροποθών Άνω Σφαγείων, Νεου Πόντου, Νέας Ζωής, Άγιας Έλεούσας, Τζιτζιφιών, Ένωση Έργατοτεχνιτών Καλλιθέας, Αναπήρους, Έφένδρους, Φυματικούς, Γυν. Συλλόγους) και για την συντονιστική αυτή δράση, είχε την πρωτοβουλία πρώτο αυτό να πρωτοστατήσει στην ίδρυση της Έπιτροπής Μερίμνης των Συνεργαζομένων Σωματείων Καλλιθέας.

Οί τελευταίες ένεργειες του Σωματείου περιτρέφονται γύρω στην ίδρυση παιδικών συσσιτίων.

Άθήναι, 30-12-45

Ο Πρόεδρος Ο Γεν. Γραμ.
Ν. ΖΟΥΠΙΔΗΣ Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Έρμηνείες και παρερμηνείες.

Με τó δημοσιευθέν στο προηγούμενο τεύχος των «Χρονικών του Πόντου» άρθρο του ο φίλος κ. Ε. Παυλίδης υιοθετεί χωρίς έπιφυλάξεις, τη γνώμη των άναγνωστών έκείνων τού περιοδικού—«Πολλών

Ποντίων» όπως μας πληροφορεί—οί όποιοι έχαρακτήρισαν «ως φοβεράν έξύβρισιν κατά τού έμπορικού κόσμου» μιά παρατήρησή μας, πού άλλοι πάλι Πόντιοι έχαρακτήρισαν ως έπαινο και ύμνο για την τιμιότητα των Ποντίων έμπόρων. (Άναφέρουμε έδώ μερικά δνόματα έπαγγελματιών και έμπόρων, πού συμφωνούν με την παρατήρησή μας» κ.κ. Ιασονίδης Ήρ, Παπαδόπουλος Α., Σαλαπασιδής Παν., Σεβαστόπουλος Ν., Φωτιάδης Σπ. και πολλοί άλλοι).

Πώς πρέπει να έξηγήσουμε αυτή τη διαφορά στην έκτίμησιν κ' έρμηνεία μιάς παρατηρήσεως;

Κατά τούς γνωστούς κανόνες της έρμηνευτικής ή διαφορά αυτή μπορεί να προέρχεται από δύο αίτιες: 1ο) από τη διαφορά των γενικών άρχών ή κοσμοθεωριακών βάσεων των διαφωνούντων, και 2ο) από την κακή έρμηνεία τού κειμένου. Είναι, βέβαια, δυνατό μιά κακή διατύπωση να δώσει άφορμές για παρερμηνείες όταν πρό παντός βαρύνει ως ένα βαθμό ο ύποκειμενικός παράγων. Ουδέποτε όμως μιά παρερμηνεία ήμπορεί να δικαιολογήσει χαρακτηρισμούς ως αυτή πού άνα-

φέρει ο σεβαστός μας φίλος («φοβερά έξυβρισί» κτλ.). Και τούτο για το λόγο, ότι τ' όνομα, οι λέξεις καλύπτουν τις έννοιες, την ουσία, εκφράζουν το βάθος και το πλάτος των αν' όχι σε όλη την έκταση, πάντως στο μεγαλύτερο μέρος των. Έπάνω στην αντίληψη αυτή έστηρίχθηκε όλόκληρη θεωρία φιλοσοφική—ό νομιναλισμός.

Ό κ. Παυλίδης είναι προσεκτικός και αντικειμενικός κριτής, γνωρίζει και τις θεωρίες που επικαλούμεθα. Συνεπώς, στην περίπτωση της διαφωνίας αυτού και των Πολλών Ποντίων μαζί μας δε βαρύνει ο 2ος συντελεστής. Με άλλα λόγια δεν πρόκειται περί παρερμηνείας.

Κατ' ανάγκη λοιπόν ισχύει ο 1ος κανόνας, δηλ. η διαφορά των γενικών άρχων που πιστεύει ο καθένας, σχετικά με το έμπόριο.

Υπάρχει όμως αυτή η διαφορά; Ό κ. Παυλίδης προσπαθεί με παραδείγματα και συλλογισμούς να μάς πείσει πως υπάρχει. Έμεις νομίζουμε πως δεν υπάρχει. Γιατί αν ύπρχε τέτοια διαφορά—άλλη, έντελως διαφορετική, θα ήταν η θέση του ζητήματος, ή ανάπτυξη και διάτυπωση της σχετικής παρατηρήσεως. Στην περίπτωση αυτή θα ύπεστηρίζαμε π. χ. τις άκόλουθες γνώμες: θά επικαλούμεθα τις χριστιανικές άρχές, σύμφωνα με τις όποιες οι πλούσιοι δεν έχουν θέση στη Βασιλεία των Ούρανών, έπισης τις διάφορες φιλοσοφικές και κοινωνιολογικές αντιλήψεις, που θεωρούν το έμπόριο σαν κλοπή, έπισης τις παροιμίες των διάφορων λαών και του ίδιου μας για το έμπόριο και τους έμπόρους, θα ύπενθυμίζαμε το άριστούργημα του Σαίκσπηρ «Ό Έμπορος της Βενετίας» κλπ. Άλλά και μια τέτοια θέση κι' ανάπτυξη δε θα έδικαιολόγει το χαρακτηρισμό «φοβερά έξυβρισί».

Τί πιστούμε και τί ύποστηρίζαμε; Όπως θα ένθυμούνται οι άναγνώστες του άρθρου μας εκείνου—έμεις στη συμπερασματική, μέσα σε παρένθεση, περικοπή έντόνισαμε το: «οι Πόντιοι ύπό την έπίδραση των γεωγραφικών και ιστορικών συνθηκών της Ιδιαίτερης πατρίδος των, που ήτο το άκραίο έκτεταμένο φρούριο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, μεταβλήθηκαν σ' επαγγελματίες στρατιώτες και άνδρες, άκριτες—τερματοφύλακες των συνόρων. Άπό τη συνδυασμένη επίδραση αυτών των συντελεστών διαμορφώθηκε ένας Ιδιαίτερος τύπος έλληνικός, ό ποντιακός, που τί κύρια χαρακτηριστικά του είναι ο άλτρουϊσμός, ή φιλογερή πίστη στα Ιδεώδη του κοσμοπολιτισμού, που την έποχή έκείνη τί έκπροσωπούσε ο βυζαντινός πολιτισμός. Έτσι ό Πόντιος έγινε ό κατ' έξοχήν «Έλληνας»—Τρισέλλενος—Πανέλληνας, γιατί διατήρησε καλύτερα τά καλύτερα γνωρί-

σματα και τις άρετές της φυλής. Αυτός ό βαθύς, άσκητικός προσανατολισμός προς την Ίδέα—έμείωσε κάπως τις άλλες Ικανότητες, Ιδία την Ικανότητα για έμπόριο (ύπό τη συνήθη έννοια της λέξεως και τους γνωστούς έπιστημονικούς τρόπους της άσκήσεώς του). Το έμπόριο μέσα στο σύστημα της Ιδεολογίας ήτο κι' αυτό ένα κοινωνικό λειτουργήμα, που στη συνείδησή του έπρεπε να διεξάγεται σύμφωνα με τις άρχές της χριστιανικής και άκριτικής του νοστορίας δηλ. για το καλό του συνόλου. Οι αντιλήψεις αυτές δεν είναι ούτε αθάνατες έρμηνείες γνωστών στοιχείων, ούτε ύπερβολές «τοπικιστικής» ψυχολογίας. Όύτε δε είναι τωρινές. Τάς έπιστεύσαμε και τάς ανάπτυξαμε από τά μαθητικά και φοιτητικά μας χρόνια, έχοντας σύμφωνη τη γνώμη ξένων έλληνιστών, καθηγητών μας, που μάς έδίδαξαν, ότι ο έλληνισμός είναι Ίδέα και οι Πόντιοι «άθλοθέται» της Ίδέας αυτής (Μιχ. Πρεμοπραζένσκι, Ίβ. Μ. Γκορτσνισκι κλπ.). Άλλά κ' οι προσωπικές μας έρευνες έπάνω στις έκδηλώσεις του χροακτικής των Ποντίων μάς έπεισαν, πως οι Πόντιοι κατά βάθος άποστρέφονται το έμπόριο, που στο καπιταλιστικό σύστημα «νομίμως» γίνεται κάποτε «άνομο».

Για την άποστροφή των Ποντίων άναφέρουμε μία πληροφορία που εύγενικά μάς δίνει ο φίλος κ. Ν. Καπνός, Πόντιος λόγιος και λαογράφος. Στο σχετικό του σημείωμα που άπό έλειψη χώρου δεν μπορούμε να παραθέσουμε όλόκληρο, μεταξύ άλλων γράφει: «Τό έμπορικό τμήμα του Φροντιστηρίου Τραπεζούντος δεν κατόρθωσε να συγκεντρώσει περισσότερο άπό 8—10 μαθητάς, επί συνόλου 75 τελειοφοίτων».

Αυτή είναι ή έννοια της παρατηρήσεώς μας και με καμιά έρμηνεία ή παρερμηνεία δε μπορεί να θεωρηθεί ως «φοβερά έξυβρισί» κατά των έμπόρων. Το αντίθετο θα ήμπορούσε κανείς να ύποστηρίξει, ότι δηλ. άποτελεί ύπέρμετρο έπαινο.

ΓΡ. ΤΗΛΙΚΙΔΗΣ

Μία διάλεξη για παιδικές κατασκηνώσεις.

Την 29 Ίανουαρίου 1946 και ώραν 5|2 μ.μ. στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «ο Παρνασσός» οργανώθη από την Όμοσπονδία «Όργανισμός Παιδικών Κατασκηνώσεων και Άναρωτηρίων» διάλεξις με όμιλητήν τον δικαστικόν Άντιπρόσωπον του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και Πρόεδρον του έν λόγω Όργανισμού, συμπολίτην μας κ. Άντώνιον Σουρμελήν με θέμα:

«Η σημασία των Κατασκηνώσεων και ό Όργανισμός Παιδικών Κατασκηνώσεων και Άναρωτηρίων».

Ό όμιλητής εισηγήθη το θέμα με ιστορικήν άνασκόπησην της κατασκηνωτικής προσ-

παθείας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα. Υπάρχει, ανέπτυξε ο όμιλητής, πάντα μία άρχη σε κάθε έκδήλωσι της ζωής που ιστορικά εξακριβούται πως ή γενέσις της όφειλεται ασφαλώς στην αιώνια Έλλάδα, της όποιας ή ιστορία πλημμυρίζει από παραδείγματα και από πλήθος γεγονότα. Χωρίς να θέλω να πώ, έξηκολούθησεν ο όμιλητής, πως «γλαύκα εις Άθήνας φέρω», έν τούτοις με τις όλίγες ιστορικές μου γνώσεις όραταίζομαι πως και ή παιδική έξοχή με την έννοιαν πάντα της λατρείας προς την φύσιν και της σκληραγωγίας, συναντάται στην Σπαρτιατικήν άγωγήν μά και στην τελειότεραν έκδήλωσι του Έλληνικού πολιτισμού, στην Άγωγή της Πολιτείας των Άθηναιών. Άν στα μετέπειτα χρόνια της Ρωμαϊκής έποχής, στο Βυζάντιο, στον πολιτισμό της Δύσης, με τις σταυροφορίες και τά καθολικά μοναστήρια, άν στην έποχήν του ιπποτισμού και του στενού κορσέ ή λατρεία προς την φύσιν μετέβαλε μορφήν και επιδιώξεις, έν τούτοις στα μετέπειτα χρόνια με την εξέλιξιν της έπιστήμης και της γνώσεως δεν σταματά καθόλου ή άγνή λατρεία προς την φύσιν και ή έπίδρασις αυτής προς τον οργανισμόν του ανθρώπου. Άπεδείχθη και άποτελεί ιερόν κανόνα ή πεποίθησις ότι ή λατρεία προς την φύσιν και ή άνανάλασις αυτής προς τον οργανισμόν του ανθρώπου ο όποιος είναι δημιούργημα του Θεού είναι λειτουργήμα ιερών προς την όλην Θεότητα του Κόσμου. Άπόστολοι της λατρείας του Θεού ύπήρξαν και οι πρώτοι οργανωτάι των Κατασκηνώσεων περί τά 1870—1880, ο Έλβετός ιερέυς Βιόν, και ο έν Άμβούργω ιερέυς Σέστ.

Για την εξέλιξι των κατασκηνώσεων στην Έλλάδα άνέφερε τάς προσπάθειάς της Σοφίας Σλήμαν ή όποια με την πρώτην Παιδικήν έξοχήν εις Βουλαγαμένην ύπό την Ιατρικήν έπίβλεψιν του μακαρίτου παιδίατρον Λαμπαδαρίου και ύπό την καθοδήγησιν του Παιδαγωγού, του Γυμναστού, του Έλληνος Άρχιπροσκόπου Άθαν. Δευκαδίτη, εισήγαγε και τον θεσμόν των κατασκηνώσεων εις Έλλάδα.

Άναπτύσων την έπίδρασιν των κατασκηνώσεων επί της υγείας των μικρών κατασκηνωτών και την Έθνικήν άποστολήν των κατασκηνώσεων άνέφερον ως σταθμόν μεγάλης έπιτυχίας τάς κατασκηνώσεις του 1945 όπου έφιλοξενήθησαν 60 000 έλληνόπουλα, χαρακτηριστικώς δε άνέφερον ότι ή Κατασκηνώσις του Έλληνικού Έρμηθού Σταυρού εις Πάρνηθα καθήργησε από τις όμάδες της κατασκηνώσεως τά όνόματα των ζώων της ζούγκλας και τά άντικατέστησε με τά όνόματα της Δωδεκανήσου και της Κύπρου, καθώς έπίσης και το Σωματείον Ποντίων Καλιθέας «ή Πρόδοσις», το πρόγραμμα του όποιου περιείχε και ποντιακούς χορούς με τραγούδια του Πόντου. Οι μικροί Πόντιοι κατασκηνωτάι δεν έγνωρίζον παρά μόνον ότι έγεννήθησαν εις Άθήνας από γονείς Ποντίους. Τους έδόθη ή ευκαιρία να διδα-

χθούν τους Ποντιακούς χορούς και τά τραγούδια με την συνοδεία της Ποντιακής λύρας «του κεμεντζέ», έδίδαξαν εις τους νεαρούς Ποντίους ότι τά παράλια του Πόντου έκατοικούντο από Έλληνας και ότι αι πόλεις του Πόντου ήσαν άποικίαι της Άρχαίας Μιλήτου και άλλων ελληνικών πόλεων.

Γύρω από τις κατασκηνώσεις, άνέφερον ο κ. Σουρμελής, μπορούν να λεχθούν πάρα πολλά και ιδίως «για την συμβολή και τις επιδιώξεις των κατασκηνώσεων στην γενική προσπάθεια του Έλληνικού Κράτους. Δεν άρκεί μόνον ή τεχνική άνοικοδόμησι και ή πρόχειρη έπούλωσις των πληγών. Η πραγματική άνοικοδόμησι πρέπει να αρχίξη από τά παιδικά σώματα και τις κουρασμένες ψυχές των παιδιών από τά όποια εξαρτάται το μέλλον της Έλλάδος.

Και τέλος αναπτύσων τον σκοπόν και τάς επιδιώξεις του νεοϊδρυθέντος οργανισμού «Παιδικών Κατασκηνώσεων και Άναρωτηρίων» κατέληξεν ως εξής: «Ό οργανισμός μας δεν παρουσιάζεται από ένθουσιασμό για φανταστικές επιδιώξεις ούτε από τη λαϊκή παροιμία: ζητάει πολλά για να πετύχη κάτι». Όργανίζεται να έπιτύχη εις την προσπάθειάν του συν τω χρόνω και ζητεί την συνδρομήν του Κράτους και της Έλληνικής Κοινωνίας. Με τις ένεργείας και τά διαβήματα του στο έξωτερικό για την όργάνωσι της πρώτης διεθνούς κατασκηνώσεως εις την Έλλάδα, έλπίζει να έπιτύχη εις την προσπάθειάν του και να διδάξη εις όλον τον κόσμον ότι ή Έλλάς όπως ήγωνίσθη δια την έλευθερίαν γνωρίζει να άγωνίζεται και δια τά άλλα ιδανικά της».

Την διάλεξιν έτίμησαν δια της παρουσίας των ο Γεν. Επιθεωρητής Μέσης Έκπαιδεύσεως κ. Βαβούλης, ο Γεν. Επιθεωρητής Γυμναστικής κ. Μπαμίρος, ο Διτής της Έθνικής Άκαδημίας Σωματικής Άγωγής κ. Καρβαδίας, εκπρόσωποι της Ούνερα, Νεάο, Έαστ, Χ.Α.Ν., αντιπρόσωποι του Σώματος Έλλήνων Προσκόπων, των Κατασκηνωτικών Επιτροπών των Τραπεζών, Έλλάδος, Έθνικής, Άγροτικής, Άθηνών, Ίονικής, Λαϊκής, του Συνδέσμου Έλλήνων Γυμναστών, του Συλλόγου Ποντίων «Άργοναύται-Κομνηνοί» και του Σωματείου Ποντίων Καλιθέας «ή Πρόδοσις» ως και πολύς άλλος κόσμος, μεταξύ των όποιων διεκρίνοντο οι εκπρόσωποι των οργανισμών Ίδρυμάτων και Σωματείων τά όποια όργάνωσαν κατασκηνώσεις κατά το θέρος του 1945.

Ό κ. Άντών. Σουρμελής, ο όποιος και καθ' όλην την κατοχήν διετέλεσεν (έθελοντής) Επιθεωρητής του Ε.Ο.Χ.Α., άπέσπασε τά θετικά συγχαρητήρια των παροσταμένων, δι' ιδιαιτέρου δε έγγράφου του Ύπουργείου Κοινωνικής Προνοίας έξεφράσθη προς αυτόν ή Ύπουργική Εύαρέσκεια, δια τάς υπηρεσίας ως όλως άφιλοκερδώς προσέφερον ως έθελοντής Επιθεωρητής των Κατασκηνώσεων του θέρους του 1945, αι όποια κατασκηνώσεις όργάνωθησαν ύπό διαφόρων Σωματείων άρωγή του Ύπ. Κοινων. Προνοίας.

Φιλολογικό μνημόσυνο του Γ. Χατζηδάκι.

Την 25 Φεβρουαρίου έγινε στην αίθουσα του «Παρνασσού» το φιλολογικό μνημόσυνο του καθηγητή της γλωσσολογίας και ακαδημαϊκού Γ. Χατζηδάκι. Η τελετή διοργανώθηκε από την «Επιστημονική Έταιρεία». Μετά σύντομη εισήγηση του Προέδρου της Έταιρείας, καθηγητή του Πανεπιστημίου και Ακαδημαϊκού Κ. Άμαντου, έλαβε το λόγο ο συμπατριώτης μας Διευθυντής του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών Ανθιμος Παπαδόπουλος, που παρουσίασε το σοβαρό επιστημονικό έργο και την προσωπικότητα του άειμνηστου καθηγητή σε όλη την έκταση της πολύμορφης δράσης του. Στην τελετή προσήλθαν πολλοί Πόντιοι, τιμώντας τη μνήμη του μεγάλου γλωσσολόγου, που ασχολήθηκε ιδιαίτερα και με την Ποντιακή διάλεκτο.

Ποντιακή βραδυά.

Χάρη στη φωτισμένη έμπνευση εκλεκτών Ποντίων, με πρωτοπόρο τον διακεκριμένο επιστήμονα γυναικολόγο κ. Άγγελο Πιστοφίδη, δόθηκε το τελευταίο Σάββατο της αποκριάς μια αξέχαστη Ποντιακή βραδυά.

Θερμό οικογενειακό και χαρούμενο περιβάλλον, κέφι αδιάπτωτο ξεχύθηκε σ' όλες τις συντροφίες, που τους δόθηκε ευκαιρία να γιορτάσουν και πάλι μαζί, και με τους νοσταλγικούς ήχους της λύρας, με τα όμορφα ποντιακά τραγούδια που ξεαναζώντανεψαν στις ψυχές όλων μας γλυκιές και αξέχαστες αναμνήσεις που με τον ίδιο πάντα ένθουσιασμό θέλουν να διατηρήσουν αιώνια και να ξαπλώσουν σ' όλες τις γενεές των τις ιερές παραδόσεις και τα γεμάτα πατριωτισμό έθιμα του Πόντου.

Δέν ήταν μονάχα αποκορηάτικο γλέντι, ήταν ένα γλυκό ξύπνημα, ύστερα από τον λήθαργο πέντε χρόνων σκλαβιάς, που παρ' όλες τις δύσκολες στιγμές, υπερπηδήθηκαν με πρωτοπόρο τον Ποντιακό Σύλλογο «Άργοναυται—Κομνηνοί» που άψηφώντας κάθε κίνδυνο, εργάσθηκε ακούραστα, πιστά δίπλα στο παιδί, προσπαθώντας να περισώσει τη νέα γενεά του Πόντου για να κλείσει μέσα του τον παλμό και το νόημα της ζωής όλου του Ποντιακού κόσμου.

Κ' έτσι αναπλασμένη η αναγεννημένη ή Ποντιακή νεολαία θά βιαδίστη πιστά συνεχίζοντας το έργο των προγόνων της με τα ιδανικά και τις παραδόσεις του Πόντου, προσαρμοσμένα μέσα στα καινούργια κοινωνικά πλαίσια, θά συντελέσει για τη γλήγορη, την ειρηνική άνοιξοδόμησι της χώρας μας.

Είνε άπαραίτητο τέτοιου είδους συγκεντρώσεις να γίνονται συχνότερα για να συσφίξουν περισσότερο τους Ποντιακούς δεσμούς και να συγκρατήσουν άσβηστη την φλόγα

των μεγάλων μας ιδανικών και την αιώνια επιβίωση των ιερών μας παραδόσεων.

Άθηναι 4 Μαρτίου 1946

ΜΑΡΙΚΑ ΣΟΥΡΜΕΛΗ—ΚΑΤΖΑΝΕΒΑ

Διάλεξη—Συναυλία

Ποντιακών δημοτικών τραγουδιών.

Στις 2 Μαρτίου δόθηκε στον «Παρνασσό» μια διάλεξη για τη μουσική του Ποντιακού δημοτικού τραγουδιού, από τον μουσικοδιδάσκαλο κ. Δ. Κουτσογιαννόπουλο.

Ύστερα από μια ώραία εισήγηση του κ. Άντ. Τερζοπούλου έλαβε το λόγο ο όμιλητής της ημέρας που έκαμε ανάπτυξη της θεωρίας της Ποντιακής Μουσικής με βάση την ευρωπαϊκή παρασημαντική.

Στο τέλος της όμιλίας χορωδία οργανωμένη από τον ίδιο, τραγούδησε διάφορα ποντιακά τραγούδια, με τη συνοδεία λύρας, που έπαιξαν ο βετεράνος Πόντιος λυράρης Γ. Γάραλης και ο γιός του Ήλιος.

Στην όμιλία-συναυλία βρέθηκαν πολλοί συμπατριώτες μας, που χειροκρότησαν με ένθουσιασμό και τον όμιλητή και τους εκτελεστές. Σημειώθηκε ώστόσο από όλους τους άκροατές πως όρισμένα τραγούδια ξέφευγαν από τη γνησιότητά τους την ποντιακή.

† Γερβάσιος Σουμελίδης Μητροπολίτης Γρεβενών.

Μεταξύ των έντοτων του φοβερού τούτου πολέμου άφανώς άπελθόντων εις την αιώνια μακαριότητα τυγχάνει και ο άλησημνητος και άντάξιος της άποστολής του αιδίμιος Μητροπολίτης Γρεβενών κ. Γερβάσιος Σουμελίδης. Γόνος της εύάνδρου Βαρενού, έγεννήθη τῷ 1881 και μαθόν τα πρώτα έν τῇ πατρίδι του από τον πατέρα του δημοδιδάσκαλον Χαράλαμπον Σουμελίδην γράμματα, εισήλθε τῇ προστασίᾳ του έν πάππου θείου του Μεγάλου Εϋεργέτου Χαλδειαίης γέροντος Γερβασίου Σουμελίδου, εις τὸ Ἑλληνικόν Φροντιστήριον τῆς Ἀργυρουπόλεως, ὅθεν μετά τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν μετέβη εις τὴν Θεολογ. Σχολήν τῆς Χάλκης, ὅπου φιλοτίμως και επίμελῶς σπουδάζας, επανήλθεν εις τὴν Ἀργυρούπολιν και ανέλαβε τὴν διεύθυνσιν του ἐκεῖ Ἑλλην. Φροντιστηρίου και τὴν διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν. Εἶτα, έντολῇ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, δι' ἐκκλησιαστικά ζήτήματα, άπεστάλη εις Ἐρζερούμ, ὅπου συνεκρούσθη μετά του τότε διαβοήτου νομάρχου Τζεμάλ πασά, του εἶτα ἐπὶ Νεοτούρκων ύπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ὑφ' οὗ ἐξωρίσθη εις Νικόπολιν, ὁπόθεν επανελθὼν διωρίσθη διευθυντῆς του Ἱεροδιδασκαλείου Πρασάρεως, ὅπερ ἐξύψωσεν εις αξιόλογον θέσιν. Προσκληθεὶς εις Κωνίπολιν διωρίσθη ἱεροκλήρυξ και Ἀρχ. Ἐπίτροπος έν Σουφλίῳ, ὅθεν κατά τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον ἐξωρίσθη μετά μυρίων βασάνων εις Βουλγαρίαν, ἐξ ἧς μετά τὸ τέλος του πολέμου κατελθὼν εις Θεσπλίην και Κωνίπολιν άπε-

στάλη εις τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς Καισαρείας και μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπίσκοπος Σεβαστείας» διωρίσθη βοηθός του Μητροπολίτου Καισαρείας. Ἐπειτα προήχθη εις τὴν Μητροπολιν Κολωνίας, ὅπου διὰ τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως και τῆς περιστάσεως ανέδειχθη κράτιστος ποιμενάρχης. Μετά τὰ Ἀγκυριανά γεγονότα ἐξελεγε Μητροπολίτης Χαλδειαίης. Μῆ γενομένης δυνατῆς τῆς ἀφίσεώς εις τὴν Ἀργυρούπολιν διωρίσθη τοποτηρητῆς του Μητροπολίτου Καισαρείας, ὅθεν κατά τὴν ἀνταλλαγὴν κατόρθωσε νὰ ἀθροίσῃ τὰ κειμήλια τῶν ναῶν τῆς Ἀνατολῆς και νὰ μεταφέρῃ αὐτὰ εις τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἡ Ἐκκλησία εις ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων του τὸν διώρισεν ἐπίσκοπον Νέας Κοκκινιάς, ἣν ἐπὶ μακρὸν ἐποίμανεν. Ἀκολούθως ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς ἐπικαίρου Μητροπόλεως Γρεβενῶν, θέσιν εις ὀλίγους ἐμπιστευσμένην. Κυβερνήσας δὲ θεαρέστως και θεοφιλῶς και ἐθνικοφρόνως ἀπεβίωσε τῷ 1942. Ὁ Γερβάσιος ὑπῆρξε τύπος και ὑπογραμμὸς ἀρχιερέως και ἀληθοῦς ποιμενάρχου, σθεναρός, ὀτηρός, τολμηρός έν τῇ προασπίσει τῶν θρησκευτικῶν και ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀψηφῶν τὸν θάνατον, ὅπως πολλάκις τὸ ἀπέδειξε κατά τὰς συγκρούσεις του μετὸν περιβόητον δολοφόνον τῶν Ποντίων Τοπάλ-Ὁσμάν. Φιλεύσπλαγγνος και φιλελεήμων, εἶδιδε και τὸν τελευταῖον ὄβολόν του δι' ἀγαθοεργῶν σκοποῦς και ἀπέθανε ἀμπτωχός. Ἦτο και ἄριστος χειριστῆς του καλάμου και ἐξέδωκε πολλάς μονογραφίας ὡς και μίαν πραγματείαν περὶ τῶν έν Ἀκ-δάγ Σταυρωτῶν. Ἐκ φιλικῶν συναισθημάτων χαράττω τὴν ἀτελῆ αὐτοῦ νεκρολογίαν εις τιμὴν τῆς σεβασμίας μνήμης του.

Γ. Θ. ΚΑΝΑΜΛΑΠΤΗΣ-ΚΑΝΙΣ

Ἄθανάσιος Ν. Μπαλᾶνος.

Ἐνας θερμὸς φίλος τῶν Ποντίων και τῆς Ποντιακῆς Λαογραφίας μᾶς ἔφυγε για πάντα.

Τραγικὸ τέλος του ἐπιφύλαξε ἡ μοῖρα του ἡ σκληρῆ. Τὸ ἀπόγεμα τῆς 5.2.46 του συνέβη τὸ δυστύχημα και μετὴν αὐγῆ τῆς ἐπομένης του ἔλειψε ἡ πνοὴ παντοτεινά!

Ὁ Ἄθ. Μπαλᾶνος γεννήθηκε στὴ Δημητσάνα τὸ ἔτος 1888 ἀπὸ οικογένεια ἀρχοντικῆ που ἔδρασε τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα του 1821. Ἐκεῖ ἀκολούθησε τὶς γυμνασιακῆς του σπουδῆς κ' ἔπειτα στὴ Νομικῆ Σχολῆ του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Οἱ πόλεμοι του 1912—13 και 1917—22 τὸν βρίσκουνε στὸ καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα ὡς λοχία στὴν ἀρχὴ κ' ἔπειτα ὡς ἔφεδρο ἀνθυπολοχαγός. Στις μάχες που ἔλαβε μέρος εἶδειε πάντα ψυχραιμία, τόλμη και αὐταπάρνηση.

Ἀπ' τὰ 1918 ἐγκαταστάθηκε οἰκογενειακῶς στὴν Καβάλλα. Ἐκεῖ ἐπὶ μίᾳ εἰκοσιπενταετίᾳ ἔχει ἀναπτύξει ὄλες του

τις ἱκανότητες για μίᾳ δράσει που ἀναλογοῦσε στὴν ἰδιότητα του δικηγόρου και του πολιτευομένου.

Σὰ δικηγόρος χρόνια πολλά στὴν Καβάλλα διακόνησε τὴ θέμιδα με εἰσυνειδησία και κατανόηση του ὕψηλου του προορισμοῦ.

Σὰν πολιτευόμενος, που χρημάτισε και βουλευτῆς στὰ 1935, ἐτήρησε πάντα στά-

Ἄθανάσιος Ν. Μπαλᾶνος

ση σεμνή. Μετὴ μετριπάθειά του, και μετὴ συναίσθηση και τὴν ἐπίγνωση τῶν ὀλέθριων ἀποτελεσμάτων του διχασμοῦ, καλλιεργοῦσε, ἀνάμεσα στοὺς συναδέλφους του τῶν ἀντιθέτων παρατάξεων και ἀνάμεσα στὸ λαό, σχέσεις πολιτισμένες. Πίστευε πως ἔτσι προσφέρει ἐθνικὴ ὠφρησία, συντελόντας στὴν καταόλγηση τῶν παθῶν και στὴν ἐξημέρωση τῶν πολιτικῶν μας ἡθῶν.

Εὐγενικὸς και εὐπροσήγορος πρὸς ὄλους, πάντα ἔτοιμος και πρόθυμος νὰ φανεῖ χρήσιμος σὲ κάθε πολίτη, ἀδιαφορόντας για τὰ πολιτικὰ του φρονήματα, ἀκόμα και σὲ ἐποχές που οἱ ἐμφύλιοι

σπαραγμοί είχαν φτάσει στο κορύφωμά τους.

Τη θετή του πατρίδα, την Καβάλλα, την αγάπησε και τη δούλεψε ο Δήμαρχος με όλο του τον ένθουσιασμό που δέ γνώριζε όρια. Και άφησε έργα που θα φέρουν τη σφραγίδα του ζήλου και της φιλοδοξίας που είχε να αναδείξει την Καβάλλα σε μία πόλη τέλεια συγχρονισμένη.

Κατά τα τρία παραπάνω στάδια της δράσης του, πυκνές του παρουσιάστηκαν ευκαιρίες να έξυπνησει και να ευεργετήσει πολλούς συμπατριώτες μας με στην πόλη και σε όλο το Νομό Καβάλλας. Το ενδιαφέρον του επήγαγε από μια ύψηλη ανθρωπιστική αντίληψη καθήκοντος, χωρίς ιδιοτέλεια καμία. Έκανε το καλό για το καλό.

Σε όλη του τη ζωή αυτόν τον κανόνα είχε ως οδηγό. Και πέρασε με στερήσεις κατά την τετράχρονη προσφυγιά στην κατοχή με την οικογένειά του. Και φτωχός ξφυγε απ' ανάμεσά μας.

Ο Άθανάσιος Μπαλάνος μεγάλη ξετρεψε αγάπη και στο περιοδικό μας. Και από τα πρώτα του βήματα, (1) παρά τη δύσκολη οικονομική του κατάσταση, έκαμε κατεπανάληψη δωρεές για την ένισχυσή του.

Τελευταίο δείγμα της αγάπης του (2) είναι η επιστολή του με το ιστορικό σημείωμα που δημοσιεύουμε σε αυτό το τεύχος (3), και που δέν πρόλαβε, ο δυσμοίρος, να το χαρεί και τυπωμένο.

Η ποντιακή ευγνωμοσύνη και η πατροπαράδοτη φιλοξενία, εκπληρώνουν σήμερα, φίλε σεβαστέ και αγαπημένε, καθήκον θλιβερό.

Και από του Πόντου σου του πολυφίλητου, τα μυρωμένα βουνά κομίζουμε στον τάφο σου το νωπό λίγα αγριολούδα, νοτισμένα, σάν από δροσοσταλίδες, με το πόνου μας το δάκρυ το θερμό.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος

Ανθ' γός Πεζικού.

Γεννήθηκε στην Τραπεζούντα την 21 Ιουλίου 1917.

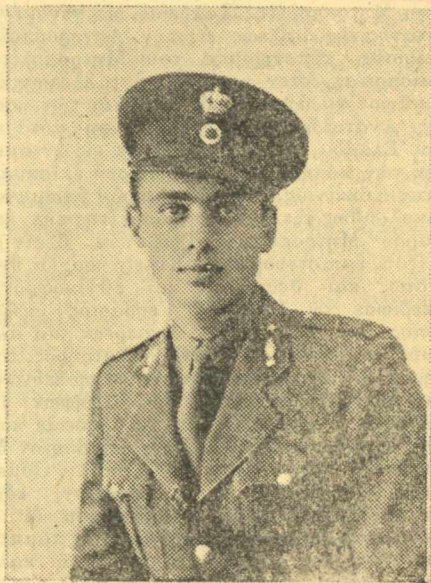
Πέντε χρονών παιδάκι βρέθηκε, με την ανταλλαγή, μαζί με την προσφυγική του οικογένεια στην Αρδέα. Εκεί ακολούθησε τα μαθήματα του δημοτικού και τις γυμνασιακές του σπουδές στην Έδεσσα. Μπαίνει στη Σχολή Ευελπίδων το 1939 και βγαίνει ανθυπασπιστής στο Πεζικό με τον πόλεμο, στά 1940. Τοποθετείται στη Βέρροια κ' εκεί, με τη συγκρότηση του 90ου Άνεξαρτήτου Συντάγματος λαβαίνει μέρος στην έκστρατεία της Αλβανίας.

(1) Βλέπε τεύχος 4, 5-6, 7, σ. 102, 134, 160.

(2) Βλέπε τεύχος 4 σ. 104.

(3) Βλέπε σ. 418.

Στις επιχειρήσεις επέδειξε σπάνιο ηρωισμό και αυταπάρνηση. Οδήγησε την δημοφιλία του με απαράμιλλη ορμητικότητα κατά τον σκληρόν αγώνα για την κατάληψη του άπροσπέλαστου Ίβάν, που ήταν το κλειδί της Κοριτσάς. Εκεί βρήκε τον ένδοξο θάνατο στις 14 Νοεμβρίου του 1940, σάν πρω-

Δημοκράτης Α. Παπαδόπουλος

τόπορος εθνομάρτυρας στον επικόν εκείνον αγώνα, που τόσο εξύψωσε την Πατρίδα μας στη συνείδηση ολοκλήρου του κόσμου.

Η εθνική ευγνωμοσύνη που τον προήγαγε σε ανθυπολοχαγό θά τον συνοδεύει για πάντα. Οι Πόντιοι σεμνύνονται για τον τιμημένο συμπατριώτη τους και ζωηρά θά διατηρήσουν τη μνήμη του.

ΕΝΡΣ ΣΥΜΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ ΤΟΥ

Δωρεές στο Σύλλογό μας

— Είς μνήμην Ιωάν. Τσαλιγοπούλου έστειλαν στο Σύλλογο Ποντίων «Αργοναυται-Κομνηνοί» τις ακόλουθες δωρεές για τους φιλανθρωπικούς του σκοπούς:

Ο κ. και η κ. Γ. Βουδούρη Δρχ. 25.000
Η σύζυγος και τα τέκνα Ιωάν. Τσαλιγοπούλου > 75.000

— Ο κ. Δημ. Κεφαλίδης έστειλε στο Σύλλογό μας δραχ. 50.000, είς μνήμην της συζύγου του Λυγερός, με τη συμπλήρωση τετραετίας από το θάνατό της.

— Ο κ. Ιωάννης Πεοβανίδης έστειλε στο Σύλλογό μας δραχ. 25.000 είς μνήμην Καλλιόπης Τσουρουτζόγλου.

— Επίσης, είς μνήμην του Ανθ' γός Δημοκράτη Α. Παπαδοπούλου, μάς έστειλε ένας συμπολεμιστής του δραχ. 1.000, για ένισχυση του περιοδικού μας.

ΤΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΕΟΡΤΗ

Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτο ο «Σύλλογος προς διάδοσιν της Εθνικής Μαοικίας» γιόρτασε στην αίθουσά του, Λέκα 26, στις 26-2-46, την Εθνική μας εορτή, με έπικαιρα δημοτικά τραγούδια, που έκτέλεσε η χορωδία του με μεγάλη έπιτυχία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

— Δ. Γατοπούλου, Ίστορία της Κατοχής. Αθήναι 1946.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΞΕΝΟΣ Κ. ΑΚΟΓΛΟΥΣ

και

ΛΥΓΗ Ν. ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ

Άρραβωνιάστηκαν την 10-2-46 και τέλεσαν το γάμο τους την 3-3-46.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Οι «Ένωμένοι Καλλιτέχνες» άνέβασαν στο θέατρο «Βρετανία» το νέο έργο του συμπατριώτη μας Δ. Ψαθά «Ο Φόν Δημητράκης».

ΠΕΝΘΗ

— Την 8-3-46 άπεβίωσε στη Θεσνίκη ο γνωστός κοινωνικός παράγων συμπατριώτης μας καπνέμπορος ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΙΔΗΣ

— Την 21-3-46 άπεβίωσε η σεβαστή δέσποινα ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΤΣΟΥΡΟΥΚΤΖΟΓΛΟΥ

— Την 5-2-46 άπεβίωσε ο ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΡ. ΚΑΝΕΤΗΣ

Τά «Χρονικά του Πόντου» εκφράζουν θερμά συλλυπητήρια στους οικείους των.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τά χειρόγραφα που μάς στέλνονται, είτε δημοσιεύονται είτε όχι, δέν έπιστρέφονται)

Λάβαμε τις ακόλουθες έπιταγές και πιστώσαμε τους αντίστοιχους λογαριασμούς:

«Εύξεινου Λέσχης»—Θεσνίκη	Δρχ. 50.005
Γ. Ηλιόδη—Αρδέα	> 24.650
Δ. Κ. Παπαδόπουλου—Άλεξπολη	> 20.000
Αθάν. Νικολαΐδη—Πτολεμαΐδα	> 10.000
Χρ. Πεοδικόπουλου—Σκύδρα	> 12.500
Θ. Παπαθεοδωρίδη—Ξάνθη	> 2.500
Βασίλ. Κωνσταντινίου—Καβάλλα	> 10.000
Ίωάν. Άβραμίδη—Σταυρούπολη	> 2.200
Κων. Τριανταφύλλου—Πάτρα	> 15.000

*Εκφράζομε σε όλους τις ευχαριστίες μας.

Γ. Κανδηλάπτην Άλεξπολιν.— Λάβαμε τις 30.000 δραχμές που μάς στείλατε καθώς και το γράμμα σας με τον κατάλογο των δωρεών, που θά δημοσιευτεί στο προσεχές τεύχος. Το ενδιαφέρον των συμπατριωτών μας της πόλης σας προς το περιοδικό μας τους τιμά ιδιαίτερα γιατί δείχνει την τέλεια κατανόηση του προσοισμού και του σεβαρού σκοπού τον όποιον επιδιώκει. Μαζί με τις ευχαριστίες μας εκφράζομε και την ευχή, το καλό σας παράδειγμα να το μιμηθούν και άλλοι συμπατριώτες μας, που όλοι, είμαστε βέβαιοι, εκτιμούν το δύσκολο έργο του περιοδικού μας, που μόνο στην αγάπη και την υποστήριξη των άναγνωστών του βασίζεται.

Σημείωση. Ό Διευθυντής του περιοδικού βρίσκεται στα γραφεία μας Μενάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, ώρα 10—11.

“ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ,,

Α' ΤΟΜΟΣ

ΤΕΥΧΗ 1-12

ΔΡΑΧ. 12.000

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 1.000

ΕΚΔΟΤΙΚΑΙ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛΕΦ. 29.193